

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

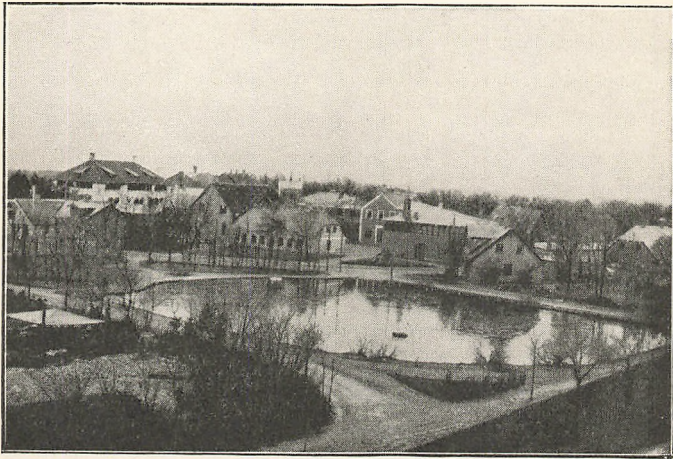
Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

2

ASKOV LÆRLINGE

• AARSSKRIFT •

Statens Lærerhøjskole.

1911

TRYKT I KONRAD JØRGENSENS BOGTRYKKERI I KOLDING - 1911

LUDVIG SCHRØDERS MINDE

Som ung han vaktet af den store Skjald,
Der kæmpede for Livet imod Døden,
Der vilde rejse Danmark af dets Fald
Og stred for Lys og Frihed ufortrøden.
Af Skjaldens Tanker fik sit Præg hans Aand,
Om end han virkede på sin egen Måde.
Som Grundtvig ønskede han, at uden Bånd
Her Kristendom og Danskhed skulde raade.

Som ung han fæstede sig sit Hjertes Brud,
Med hvem han delte alt, i Fryd og Smerte.
Fra deres Hjem gik Straalearme ud,
Der favned mange og tog dem til Hjerte.
Og når hans Tale blev så sjælefin,
Så stille, at den varmed dybest inde,
Næst Gud, som hver Dag modtog Takken sin,
For vist jeg tror han kunde takke hende.

Som Hejmdal selv han hørte Græsset gro,
Han vogtede paa, hvor der var Liv og Røre.
I Handelsbod og Værksted, Stald og Lo
Han elskede Mennesker, der Gavn vil gøre.
Han vilde plante på den gølge Jord,
Så Heden dækkes kan igen af Skoven,
Men helst han vilde plante ved sit Ord
En Sæd, der får sin Kraft og Vækst fra oven.

Om lidet Skolehus en By stod frem.
Der bragte Liv og Virken han tilveje.
Men trindt om Land en større Kreds af Hjem
Vil takke ham for deres bedste Eje.
Om end hans Støv i Gravens Skød er gemt,
Hans Hjertes Toner skal dog længe klinge,
Thi i de tusind Sjæle, han har stemt,
De Strenge, han slog an, vil altid svinge.

Januar 1909.

Even Marstrand.

EN DANSK VIDENSKABSMAND

EMIL CHR. HANSEN er en af de danske Naturforskere, hvis Betydning er kendt langt udover Danmarks Grænser; hans Navn vil ikke alene altid være knyttet til Forskningen i Naturens Verden, men ogsaa til Udviklingen af et af de mest betydningsfulde industrielle Foretagender herhjemme i det 19. Aarhundrede. Og han var en Mand, i hvis Levnedsløb man finder en ejendommelig Fremgang, baaret af stærk Energi. En af hans Medarbejdere, Alb. Kløcker, som i »Meddelelser fra Carlsberg-Laboratoriet« har skildret hans Liv og Virksomhed, fortæller, at han derved har fulgt et Princip, Hansen selv har lært ham: »Naar man skriver om en Person, skal det ikke være tomme, begejstrede, rosende Ord, ikke denne Hæven til Skyerne, som intet siger. Man skal lade hans Gerninger tale. Man skal fremstille hans Arbejde paa en saadan Maade, at det deraf fremgaar, hvilken Betydning han har haft, og hans Karakter saaledes, at man kan se, hvem han var. Saa vil de, der forstaar at dømme, drage den rigtige Slutning.« — Naar man vil fortælle om E. Chr. Hansen, tør man ogsaa trygt følge disse hans egne kloge Ord. Sikkert vil en Skildring af hans Liv og Virksomhed tale tilstrækkeligt for sig.

Hans Fader har været en mærkelig Skikkelse; det menes, at han var et uægte Barn af fornem Slægt; i sine yngre Dage havde han, drevet af Eventyrlyst, strejft om i Udlandet, nogle Aar som Malersvend i Tyskland, hvorfra han i Begyndelsen af Trediverne gik til den franske Fremmedlegion i Algier. En Tid var han saa i Frankrig, men blev paa Grund af Deltagelse i nogle Uroligheder udvist, og i Vinteren 1838 vandrer han hjemad igen; han fortæller selv, hvorledes han paa sine bare Fødder naar frem til Haderslev, hvor han nedsætter sig som Maler. Man faar et Indtryk af hans Færden her, naar man hører, at han almindeligt kaldtes »den gale Københavner«. Han blev imidlertid gift med Datteren af en af Byens Borgere, en Skrædder og Værtshusholder Dyhre; de nygifte slaar sig ned i Ribe, i et Hus nær Nørre Port, hvor nu en Indskrift fortæller os, at der fødtes 8. Maj 1842 Emil Christian, deres første Barn.

En mørk, sikkert kun lidet lykkelig Barndom fik denne; i Kløckers Levnedsskildring, der for en Del er bygget over Hansens egne Optegnelser, fortælles intet om Moderen, mærkeligt nok; derimod er det klart, at Faderen i mangt og meget har bidraget til at gøre denne Tid og Mindet om den trist. Naar han var ude at male paa Landet, tog han Drengen med, om det var Sommer eller Vinter; tit gik det langt langt ud paa Natten, inden de kom hjem, og ofte havde Faderen faaet saa meget at drikke undervejs, at de i Mørket gik vild. Altid kunde han fortælle Krøniker og Historier om egne Oplevelser rundt om i fremmede Lande, og Omkvædet var stadig: »Mennesket kan alt, hvad det vil«. — Af og til sad Drengen sene Aftentimer paa Værtshusene sammen med Faderen; Moderen havde paalagt ham ikke at vige fra dennes Side.

Det har været en Barndom, hvor Skyggesiderne var mange; men ogsaa nok en Tid, hvor stærke Indtryk kunde gøre sig gældende paa det unge Sind: under Treaarskrigen var Faderen, som ofte gik arbejdsløs, Spion for Olaf Rye; og paa saadanne Ture har de sikkert begge oplevet adskilligt. — Under disse Kaar var det egentlig ikke at vente, at Skolegangen skulde blive til noget videre; i Begyndelsen kneb det vist ogsaa; men efter at Drengen var kommen i Betaalingsskolen i Ribe, naaede han frem til at blive den flinkeste Elev her. Han blev greben af »en umættelig Lyst og Begær efter Lærdom«. Her mærker man stærkt den Viljesstyrke, der var Emil Chr. Hansens store Hjælp overalt i Livet, i hans Bestræbelser efter at lære noget, i hans Kamp for at naa frem, i hans Arbejder med de bestemte Opgaver, Videnskab og Praksis lagde for ham. — Sikker nok har han særlig i Skolen ved Samliv med Kammeraterne mere end før følt Sorgen over mange af Forholdene i Hjemmet. Som hans Energi prøvedes og styrkedes derigennem: at han i Skolen, trods alt dette, vilde holde sig en Førsteplads, vilde lære noget — saaledes blev vel ogsaa Grundlaget lagt til det i mange Maader mørke Livssyn, der, i hvert Fald i en Del af Hansens Liv, prægede dette. — Som Aarene gik og han voksede til, blev Forholdene hjemme mere og mere triste; Børneflokket øgedes og Fattigdommen med den; der var Tider, hvor Drengen maatte gaa med Faderen ud paa Affaldspladserne og søge efter Bly- og Tinstumper; ved Salget af dem kunde de faa Penge til Middagsmaden, som det ellers kneb med at skaffe. — Sky og indesluttet og sær blev Drengen; i Skolen holdt han dog stadig sin Plads, og i øverste Klasse blev han brugt til at under-

vise de mindre flinke Elever. Hans Yndlingsfag var allerede da Naturhistorien.

Adskilligt af Faderens Eventyrlyst er sikkert nok gaaet i Arv til Drengen; man øjner lidt af det her og der i hans yngre Dage — saaledes i hans Lyst til at blive Skuespiller, en Lyst, der dog ikke fører længer end til Drengekomедier. Læsningen blev det første; han vilde gerne ind i Latinskolen. Men det kunde Faderen, vel ogsaa af pengelige Grunde, ikke gaa ind paa; Emil Christian blev efter Konfirmationen sat i Købmandslære der i Byen. Han fortæller selv, at dette ikke blev en Forandring til det bedre for ham: dels har han stærkt savnet sine Bøger, dels gik det ham som saa mange andre Lærlinge i den Tid: de ældre i Boden behandlede ham daarligt. En Tid tænkte han paa at løbe af Lære, at gaa til Søs. Tanken herom opgav han dog, men hvor tungt et Sind, han led under, ses af hans Fortælling om, hvorledes han en Dag, forpint af det hele, løb ud til Havet og svømmede ud med Tanken om at ville drukne sig; derude blev han dog grebet af Rædsel og bød sine sidste Kræfter op for at naa Land igen. — Nogen Tid efter slap han dog ud af Pladsen; men da han nu saa sig om i Byen efter noget at bestille eller efter nogen, der vilde tage sig af ham, vendte man ham alle Steder Ryggen; mange mente, at han var et forrykt Menneske. Det fortælles, at Folk anførte ham som Eksempel til Skræk og Advarsel for andre unge.

Hansen slaar sig saa paa Faderens Haandværk; han giver sig paa Vandring som Malersvend og døjer den vandrende Svends Kaar: til en Tid Arbejde, til en anden Nød og Sult; engang slutter han sig i Nordtyskland til en Zigøjnerfamilie. Men han vil mere end være Haandværker; han vil være Kunstner; hvor der er

Lejlighed til det, kopierer han Billeder eller maler efter Naturen. En skønne Dag vandrer han til København med et stort Billede efter et Maleri i Kathrine Kirke i Ribe; han haaber sikkert, at det skal føre ham ind paa Kunstnerbanen. Men det bliver en Skuffelse; hvor han kommer med det, faar han at vide, at han maa begynde helt forfra, og Pengene hertil mangler. For at tjene noget vandrer han rundt paa Sjælland og møder saa op paa Kunstakademiet med en sammenskrabet lille Sum; men han bliver ikke antaget. Dermed opgiver han for altid sine Kunstnerdrømme og sætter sig i Stedet snart et andet Maal: nu gælder det at tage Skolelærereksamen. Han slider i det, tegner, underviser, fører Regnskab for en Marskandiser for at tjene Penge til Opnaaelse af det nye Ønske; men det bliver næppe nok til at leve af. — Pengesorger og den gamle Vandretrang plager den unge Mand; en Dag faar han den Ide at opgive det hele, gaa til Italien og melde sig hos Garibaldi for at tage Del i hans Frihedskamp. Det bliver dog, sikkert til Gavn for alle, ikke til noget: en skønne Dag faar han nemlig — efter en Billet, han har lagt ind paa et Avertissement — Tilbud om at blive Huslærer for Forpagterens og Forvalterens Børn paa Holsteinborg Gods. Han siger selv herom, at det var »som ved et Under fra Oven«. —

Det blev for ham den store Afgørelse, at han kom derned; ikke blot kom han ind i roligere Forhold, men han lærte ogsaa her en Mand at kende, der fik stor Betydning for hans Udvikling: den senere Forsøgsleder og Konsulent *P. Nielsen* (Tystofte), der da var Lærer i Nærheden, i Ørslev. Han hjælper Hansen paa mange Maader, underviser ham bl. a. i Zoologi og Botanik. Denne forbereder sig ogsaa ivrigt, kom-

mer en Tid (1864) paa Blaagaards Seminarium og faar samme Aar sin Skolelærereksamen. Ved Krigens Udbrud melder han sig som frivillig, men kasseres paa Grund af Nærsynethed. I de følgende Aar læser han videre, medens han passer sin Huslærerplads; han arbejder i den Grad, at hans Helbred lider under det. Han faar det Monrad'ske Kursus, men bliver, netop som det skal begynde, ramt af Tyfus og ligger syg nogle Maaneder (1866); dog naar han ved ihærdigt Arbejde at faa sin Afslutningsprøve der samtidig med Kammeraterne. Hans Energi gør sig atter gældende, han naar videre ad den Kundskabens Vej, han er begyndt paa; daarligt Helbred, stærkt dagligt Arbejde baade med Studierne og med at fortjene det mest nødvendige — i denne Tid skriver han, dels i Almanaker, dels som selvstændige Bøger skønlitterære Smaa-ting — gennem alt det naar han dog at faa Studentereksamen og Filosofikum. — Der er adskillige, der gennem lignende trykkede Kaar, dog næppe værre end Hansens, fører saadanne Planer igennem; men det kan ikke nægtes, at det for nogles Vedkommende synes at gaa saaledes, at de sætter for meget til af deres Aands Friskhed og Styrke paa Vejen dertil, i de baade legemlige og aandelige Kampe, de maa igennem; det kan synes, som om de, naar de er kommen over det første Maal, er naaet over Eksamen, ikke er i Stand til at holde Fremgangslinien, naa den Udfoldelse, man kunde vente. Men det var ikke Tilfældet med Emil Chr. Hansen.

Paa dette Tidspunkt kommer han ind paa videnskabeligt Arbejde, som Assistent hos den da saa indflydelsesrige Naturhistoriker, Professor Japetus Steenstrup; Hansen deltager i dennes Moseundersøgelser. — Det er rimeligt nok, at de Spirer, der fra Barneaarene har været til Særhed, Indesluttethed, Mistænksomhed,

er næret gennem de trange Studieaar. Noget saadant synes i hvert Fald at ligge bag et Brud, det kom til mellem ham og Steenstrup, et Brud, der dog ikke var større, end at denne sidste hjalp ham ind i den Virksomhed, hvor hans Evner skulde naa deres rige Udfoldelse — Carlsberg Bryggerierne. Forinden havde Hansen styrket sin videnskabelige Stilling ved et Arbejde, hvormed han vandt Universitetets Guldmedalje (1876).

Carlsberg Bryggerier i Valby ved København var allerede da en indenfor Bryggeriverdenen, hjemme og ude, meget anset Virksomhed. De var oprettet 1847 af *J. C. Jacobsen*, hvis Fader havde haft en af de gamle Bryggergaarde i Byen. Selv var han overmaade stærkt interesseret for sit Fag og havde i Udlandet hentet sig mange nyttige Kundskaber deri, saaledes at han oprettede Bryggerierne i Valby væsentlig for Tilvirkning af det hidtil herhjemme ukendte Bajerskøl, som dannedes ved en saakaldt Undergæring, en Gæringsvirksomhed, der er længere og giver et Produkt med mere Alkohol end den Overgæring, der giver Hvidtøl o. a. skattefri Ølsorter.

Fabrikkens Produkter blev stærkt efterspurgte, og den voksede saa stærkt, at Jacobsen kunde oprette et særligt Bryggeri, Ny Carlsberg, til sin Søn, ved Siden af det oprindelige Gl. Carlsberg. Hvad der kom op af Fremskridt paa Bryggerivæsenets Omraade i Udlandet, forstod han at udnytte paa fortrinlig Maade ude i Valby; især havde han et aabent Øje for den Nytte, Naturvidenskaberne kunde gøre hans Virksomhed. Det var da ogsaa i de samme Aar, hvor hans Bryggerier voksede saa stærkt frem, at den store franske Kemiker *Louis Pasteurs* Studier over Gærings og

Forraadnellers Natur kom frem, de Studier, der har faaet en saa mægtig Betydning for mange Omraader. Pasteur viste, hvorledes en Mængde Omdannelser af Stoffer i Naturen, de, som kaldes Gærings- og Forraadnelsesprocesser, skyldes Livsvirksomheden hos forskellige Smaavæsener, kun synlige gennem Mikroskopet (Forstørrelsesglas), og som kaldes Gærsvampe og Bakterier. Han viste, hvorledes de i stor Mængde findes overalt, hvor Liv rører sig, og bl. a. i Luften, særlig om Sommeren — og at det udelukkende er dem, der sætter Gæringer og Forraadnelser igang, ligesom det er dem, der giver Anledning til mange Sygdomme. Videre viste han, hvorledes man ved enten at holde Luften helt borte eller paa forskellig Vis rense den kan undgaa Gæringer og Forraadnelser, hvor man ikke ønsker dem.

Pasteur viste, hvorledes Menneskene i visse Tilfælde kunde gøre sig de mikroskopiske Smaavæseners Virksomhed nyttig, ved Gæring af Øl, Vin og andet — og hvorledes man i andre Tilfælde kunde væbne sig mod deres skadelige Optræden, mod Forraadnelser, mod Sygdomme. I et Arbejde fra 1876 søgte han at vise, hvorledes man kunde undgaa adskillige af de Uheld, der plagede Bryggerierne, ved at Ølgæringen af og til kunde give daarligt Øl, mindre godt smagende og af ringere Holdbarhed. Pasteur mente, at disse Uheld hidrørte fra Bakterier, der fra Luften kom ned i Gæren og forurenede Gærsvampene, som denne bestaar af. Det viste sig ogsaa, at i enkelte Tilfælde slog hans Opfattelse til, og Jacobsen, der, og det med største Ret, var opfyldt af Beundring for den store Franskmands Arbejde, indførte hans Metode paa sin Fabrik, og gjorde paa dette som paa andre Omraader denne

til et Mønsterbryggeri. Og samme Aar oprettede han, som Tegn paa den Taknemlighed, han følte sig Naturvidenskaben skyldig, det store Carlsberg-Fond, hvorfra der i Aarenes Løb er flydt rundelige Understøttelser til Forsken indenfor alle Videnskabsgrene; og det var ogsaa samme Aar, 1876, at han ved Siden af Bryggerierne i Valby anlagde Carlsberg-Laboratoriet, hvor der skulde arbejdes videre ad de Veje, Pasteur havde aabnet for Forsken i en af Naturens hidtil mest hemmelighedsfulde Verdener.

Paa dette Laboratorium ansattes 1878 Emil Chr. Hansen, der Aaret efter blev Forstander for dets ene Afdeling. Og dermed begyndte det Arbejde, der skulde blive af saa stor Betydning ikke alene for Carlsberg og alt Bryggerivæsen, men ogsaa for Naturforskningen i det hele. Der kom et Samarbejde igang imellem Hansen og J. C. Jacobsen, der skulde blive til stor Gavn for begge, men som ikke synes at have bragt de to hver for sig betydelige og ejendommelige, men — og det gælder maaske navnlig Hansen — skarpe og stejle Mænd nærmere sammen i andet end i deres Arbejde.

Straks efter sin Ansættelse gav Hansen sig i Arbejde med Studiet af Gærsvampene, et Arbejde, som han ofrede sig for med al den Energi, der var ham egen; Dag og Nat var han i sit Laboratorium, og Jacobsen fulgte hans Virksomhed med den største Interesse, ja, var i den Grad over ham, at Hansen en Dag maatte bede ham gaa sin Vej og lade ham i Ro. Kløcker fortæller, at Hansen bagefter tænkte sig, at dermed var han vel færdig derude. Men Jacobsen glemte eller oversaa Sammenstødet — ved Siden af sine andre betydelige Egenskaber havde han ogsaa den, at han

forstod at omgive sig med og at holde paa de rette Mænd; og E. Chr. Hansen viste sig da ogsaa snart at være en saadan for Carlsberg.

I 1883 viste det sig, at først Tuborg-Bryggeriet og derefter Carlsberg forfulgtes af Uheld, som end ikke Pasteurs ovenfor omtalte Metode, at holde Gæren fri for Bakterier, kunde raade Bod paa. Ølsorterne faldt uheldigt ud: de smagte og lugtede ikke saa godt og holdt sig heller ikke saa længe som ellers. Hansen saa da, at det ikke var nok at holde Bakterierne borte; han undersøgte Gæren nærmere, og det lykkedes ham at vise, at der i den fandtes ikke en, men flere forskellige Arter af Gærsvampe; i Mikroskopet saa han, at der foruden den lille Organisme, som gav det gode Øl, ogsaa var kommet det, han kaldte »vild Gær«, d. v. s. en fremmed Gærsvamp, hvis Virksomhed den uheldige Gæring skyldtes. Og han naaede mere end det: han udarbejdede en Metode, hvorved han opnaaede først at faa fat i en enkelt Gærsvamp — og man maa erindre, at disse kun kan iagttages ved stærk Forstørring i et Mikroskop —, og derefter at anbringe denne under saadanne Kaar, at den formerede sig til en Mængde Gærsvampe af samme Art og derunder beskyttedes mod Iblanding, fra Luften eller andetsteds, af andre, fremmede Arter.

Paa denne Maade lykkedes det ham at rendyrke en bestemt Gærart, og han opfordrede nu Jacobsen til at prøve at fremkalde en Ølgæring med den. Men Jacobsens Beundring for Pasteur var saa stor, at han ikke kunde tro, at Hansen kunde naa videre end denne, selv naar han fulgte de Veje, den anden havde aabnet. Han kunde ikke tro, at Hansen havde Ret, men denne fik dog sat igennem, at den af ham fremstillede rene Gær fra et enkelt Individ blev brugt til

Gæring af et Ølkar. Og Forsøget lykkedes, og det viste sig, at Hansen dermed havde opnaaet at angive en fortrinlig Metode til at rendyrke saadanne, for det blotte Øje usynlige Smaavæsener, som Gærsvampe og Bakterier — en Metode, der siden da anvendes overalt, hvor man, ved Gæringer, ved Sygdommes Bekæmpelse og mange andre Steder arbejder med disse Organismer. Men det viste sig ogsaa, at Hansens Metode var af den største Betydning for praktisk Virksomhed i Bryggerierne, idet man nu ved at bruge hans rene Gær, og af og til forny den ved Rendyrkning ud fra et enkelt Individ, er i højeste Grad Herre over Øllets Beskaffenhed, dets Smag, dets Lugt og Holdbarhed — over at skaffe sig et altid ensartet Produkt.

Jacobsen fik da ogsaa snart Øje for, af hvor gennemgribende Betydning E. Chr. Hansens Arbejder var, ikke alene for Bryggerivæsenet, men ogsaa paa andre Omraader. Og han viste sig her at besidde det samme Storsind, som han saa ofte lagde for Dagen, som han havde vist ved Oprettelsen af Carlsberg-Fondet, ved sin Bekostning af Genopførelsen af det nedbrændte Frederiksborg Slot og Indretningen af det historiske Museum der; ved disse og ved mange andre Lejligheder viste han sin store Sans for Fædrelandets Interesser, for Videnskab og Kunst ved til deres Fremme at bruge af den store Formue, hans Virksomhed skænkede ham. — Saaledes ogsaa her: da han saa Rækkevidden af Hansens Opdagelse, betænkte han sig ikke et Øjeblik paa at udsende Meddelelse herom, at stille Metoden til Raadighed for alle, der havde Interesse deraf. Hans Storsyn saa ud over de Millioner, en Hemmeligholdelse kunde have bragt hans egen Fabrik. — Hansen oprettede et Kursus ude paa Laboratoriet i Valby, hvortil Bryggere o. a. i Gæring interes

serede strømmede fra alle Egne. Men der skulde dog gaa adskillige Aar, inden hans Ideer trængte igennem, og han fik overvundet den Modstand, de vakte. Men som Tiden gik, kom Anerkendelsen fra alle Sider, og han stod ubestridt som Pasteurs Arvtager paa Gæringsorganismernes Omraade. Hans Værker om Gæring oversættes paa mange Sprog; i Forordet til en tysk Udgave siger han, at en væsentlig Drivfjeder for ham ved dette Arbejde, som altid, har været »at vise det store Udland, at vor lille Nation, trods alle politiske Nederlag, dog er i Stand til at udvikle en selvstændig videnskabelig Forskning«.

Samtidig med at han endnu kæmpede for sin Rensdyrkning af den enkelte Gærart, begyndte han en lang Række Forskninger, der skulde tjene til at belyse de store biologiske Spørgsmaal, Arvelighed og Udvikling, der var saa stærkt fremme i Tiden; Genstandene for disse Arbejder var stadig de samme mikroskopiske Væsener, Bakterier og Gærsvampe. Her gjaldt Undersøgelsen navnlig at vise, hvorledes Egenskaberne hos disse ændres efter de Kaar, hvorunder de lever og dyrkes; og det lykkedes ham at vise, at saadanne Ændringer i Egenskaber i visse Tilfælde nedarves fra Slægtled til Slægtled af disse smaa Organismer. Han havde ogsaa Held til herigennem at frembringe saadanne Ændringer i Gærarternes Formeringsevne, at han snart var Herre over at frembringe en stærkere, snart en svagere Gæring — et Forhold, der fik praktisk Betydning.

Rundt i Naturen søgte han at efterspore Gæringsorganismernes og Bakteriernes Liv; han finder saaledes nogle af dem om Sommeren paa søde, saftige Frugter; med disse spises de maaske af Fugle eller Insekter og gaar med disses Ekskrementer ned i Jorden, hvor

de gemmer sig Vinteren igennem, for saa ved Foraarstid, ved andre Insekters eller Vindens Hjælp, igen at komme op paa Frugtbuske og Frugttræer. Omkring saadanne Steder, hvor disse trives, findes Gærsvampene særlig; men i Virkeligheden findes denne mikroskopiske Verden af Væsener overalt, hvor Liv rører sig, og deres Rolle i Naturens Husholdning er uhyre vigtig; deres Opgave er det, netop gennem Gæringer og Forraadnelser at bortskaffe alle døde Legemer, at lade Stofferne fra disse vende tilbage i Naturens Kredsløb, til Brug for det nye, frembrydende Liv. —

Gennem sine Forskninger høstede Emil Chr. Hansen megen Anerkendelse, han blev Professor, fik flere Ordener og blev Medlem af mange videnskabelige Selskaber hjemme og ude. Og Paaskønnelsen smigrede ham, vel nok især fordi den virkede paa Baggrund af alle de Kampe, han i sin Ungdom havde haft. Af dem var han, som tidligere berørt, mærket alle Dage; han var en dybt alvorlig Mand og omgav sig ofte med en endda lidt barsk og bitter Skal; det var kun en Skal, gennem hvilken de, der stod ham virkelig nær, godt kunde se og mærke et andet, lysere og hjerteligere Væsen; men han havde den ejendommelige Ide, at man ikke kom frem her i Verden, om man ikke i sin Optræden var noget ubehagelig og barsk; det gav uvilkaarlig Folk Respekt, mente han. — Han blev ved sit Arbejde, særlig ved Paaskønnelse fra Carlsbergs Side, en velhavende Mand; men heller ikke paa dette Punkt glemte han sin Ungdoms vanskelige Tider, men gjorde i Stilhed meget for at hjælpe der, hvor der trængtes. —

I 1909 bliver hans Hustru alvorlig syg; det tager stærkt paa ham, og han gaar og venter paa, at der skal komme saa megen Bedring, at de kan tage ud

paa Landet sammen. Til Sorgen kommer saa en Tunghørhed, der ret snart gør ham døv; endelig bestemmer han sig til, for maaske at overvinde sin Nedtrykthed, at tage alene ud til Hornbæk i nogen Tid; men saasnart han kommer herud, bliver han alvorlig syg, og dør, alene i fremmede Omgivelser, d. 27. August. En Maaned efter er ogsaa hans Hustru død. De begravedes begge paa Vestre Kirkegaard i Valby, nær den Arbejdsplads, hvor han havde vundet sine Sejre, nær deres Hjem, og paa et Sted, hvor han ofte havde gaaet Spadsereture og glædet sig som den ægte Naturelsker, han var, over Skønheden i det store som i det allermindste smaa, det hvis Kender han fremfor nogen var. — I Carlsberg Laboratoriets Have har Brygger Carl Jacobsen i 1911 i Anledning af Hundred-aaret for J. C. Jacobsens Fødsel rejst et stort og smukt Mindesmærke for Emil Chr. Hansen, den Mand, der gennem sin Virken havde været ikke blot Carlsberg, men ogsaa det Land, hvis trofaste og arbejdsomme Søn han var, til saa stor Ære.

J. Rosenkjær.

FOR 25 ÅR SIDEN!

HAR Du ikke lidt at fortælle om Tilstande og Forhold for 25 Aar siden«, spurgte Fru Ingeborg mig en Gang sidste Sommer. — Joo, det kan gjerne være, jeg skal tænke over det. Og da nu vort gode Årsskrift presser på med »og vil ud« til de mange, som virkelig med Glæde venter det ind under Jul, så griber jeg Pennen i Håb om, at mit lille Bidrag også må findes værd at gemme i dette lille »Arkiv«.

Hvor mange har vel nu i frisk Minde, hvorledes vi »Udvandrere« blev jagede i Årene 1870—90, når vi vovede os ind over »Grænsen«.

Voldshandlingerne mod de Hjemløse: Mads Egholm og ligestillede, står i Lueskrift for os i Øjeblikket, og jeg vil mindst af alt være med til at drage Slør for, hvad der nu sker i Sønderjylland. — Men »lang er med Tysken vor Trætte«, og jeg og mine jævnaldrende, der udvandrede i Begyndelsen af Syvti-Årene, fordi vi derved bedst kunde tjene den danske Sag og vor Fødestavn den Gang, vi kan fortælle om, at »Dansken var fredløs i Skov og på Hede«. — Når vi sneg os hjem for at tale lidt med Fa'r og med Mo'r, så måtte Søskende eller Tjenestefolk stå på Vagt ved Port og ved Dør. Og når så Gendarmen alligevel kom overraskende nær, da måtte vi ty til Høstænget og til andre Gjemmesteder. — Jeg har således en Gang ligget gjemt på

Bunden af et stort Klædeskab. — Høstænget var ikke alle Tider så hyggeligt, ti det hændte sig, at Gendarmen trak sin Sabel og stak den ind hist og her i Høet.

Heller ikke må det glemmes, at unge Mænd blev jagede fra Forældres Sygeleje, ja man véd endog at fortælle om, at Gendarmen er brudt ind i Ligfølget for at fange en Udvandrer.

Vi var voksede op under Sang. Og Sangen havde den Gang som nu en frejdig, højtidsfuld Klang i Sønderjylland. Og det var ikke blot en Stemning, men det var i Alvor det lød: Ynglinger i Plade, Drengene klædt i Stål, Mænd med faste Hjærter, det er Danmarks Mål. — Vi unge pønsede på i nogen Måde at komme til at svare til dette Fædrenelandets Krav, og vi trøstede os med, at selv om Forholdenes Magt med den juridiske Opgivelse af Paragraf 5 gav os vor Virkeplads på denne Side Grænsen, så er vi dog med i den Folkehær, der værger Modersmål og Fædrenes Minde.

Hvor står ikke disse førnævnte Hjemture i et ejendommeligt Lys, endnu så mange År efter. Vi følte os inderst inde på »lovlige Vej«, hjem til Fa'r og Mo'r, selv om det skete under Forklædning, i lukket Vogn, i Mulm og Mørke. Men det kan ikke nægtes, at der var Uro i Sindet, og Samværet led under det. Gendarmen kunde komme, hvad Øjeblik det skulde være, og tage dig: »Ti Herrer vi havde af Himmelens Vrede«. Det følte derfor stedse som en Befrielse, når vi igjen satte Foden på den anden Side Grænsen, og mangen Sønderjyde mindes med Taknemmelighed Skibelund Friskoles og Askov Højskoles gjæstfrie Modtagelse, når vi på vore Rejser så inden for, og på disse Steder af forstående og deltagende Mænd og Kvinder blev hjulpen så læmpelig af med den Uhygge-Følelse, der

griber én, når man jages fra det Sted, hvor éns Vugge stod.

Det var efter en sådan Hjemfærd, at jeg den 20. April 1886, lidt hen på Aftenen, kom ind på Askov Højskole, hvor der netop da holdtes Afskeds møde med Vinterlærlingerne. — Fru Charlotte Schrøder fik mig hurtig bragt til Sæde.

Lærerne havde talt, ligeså nogle af de bortdragende Lærlinger. Da tog *Jens Johansen* fra Ladelund Ordet, og af hans Tale fik jeg først nu at vide, at Aviserne, der kommer til Askov ved Aftentide, havde indeholdt en Meddelelse om, at den Estrupske Regjering på sin provisoriske Finanslov havde strøget det særlige Tilskud på 5000 Kr., som var ydet til den udvidede Højskole på Askov. *Jens Johansen* talte imod den Handling og lovede, at herefter vilde han ende alle sine Foredrag, hvad de så end handlede om, med at sige: Forøvrigt mener jeg, at Askov bør støttes.

Varm i Sindet efter den »vovelige« Tur til Fædrenejhemmet og taknemmelig for den Hjærte-Varme, hvormed vi Sønderjyder stedse er bleven og fremdeles bliver modtaget på Askov, og hvor vi som intet andet Sted rustes til Kamp for vort Modersmål, tog jeg Ordet og sagde, at vi ikke blot måtte nøjes med at sige: Askov bør støttes, men at alle vi Lærlinger skulde sige: Vi vil støtte Askov, og vi skal i Øjeblikket gjøre dette ved at samle det Pengebeløb sammen, som Regjeringen tager fra Askov, og som Skolen ikke kan undvære.

Det blev sent, inden vi skiltes den Aften, ti vi følte alle, at vi stod over for en alvorlig Opgave, og Ludvig Schrøder og hans Hustru var meget betaget af, at Regjeringen virkelig vilde svække det Oplysningsarbejde, som den udvidede Højskole havde sat sig til Mål.

Hvorledes nu gamle Askov Lærlingers hele Samlingsarbejde har udviklet sig, kan der læses om i Årsskriftet. I Hæftet for 1905 har Provst *E. K. Thyssen* skrevet om »Foreningen af Askov Lærlinger i Årene 1886—1904«.

Her kunde jeg blot have Lyst til at fortælle lidt om Forarbejderne og om Schrøders og hans Hustrus store Optagethed af Opgaven, der for dem langt mindre betød Penge, men meget mere og først og fremmest dette: om den store Lærlingskare følte sig kaldet til at slutte op om Skolen som en fuldtro Vagt.

Jeg blev på Højskolen om Natten, og da jeg næste Morgen mødte L. Schrøder, halede han mig straks ind i sin Stue. Mange husker sikkert den uimodståelige Magt, der lå i Schrøders Blik, når han sagde: Kom med her ind. Ofte forstærkede han sin Indbydelse ved at stikke Fingren i et Knaphul og trække af med én.

Jeg tror næppe, at jeg før den Dag havde siddet ned inde i Schrøders Stue. Som Lærling var vort Ophold inde hos Schrøder ikke af lang Varighed. Han havde travlt, og Talen faldt forretningsmæssig.

— Nej, da var det noget helt andet at dreje til højre i Gangen, ind i Dagligstuen. Der sad i de Dage altid »Bedstemoder«, Fru Charlotte Schrøders Moder, Oberstinde Wagner. Der var dog ingen, som talte om »Oberstinden«, thi hun manglede ikke Værdighed. Nej hun var så stor i sin Ynde, at hun vakte Tillidsfuldhed og Tryghed hos dem, der kom hende nær; og der var livligt, men aldrig Støj om »Bedstemoders« Sæde.

Her kom vi til at sidde ned. Samtalen gik let og frit. Fru Schrøder var som oftest med hele Tiden. Og ikke så sjælden kom L. Schrøder ind, tog Plads i Gyngestolen, så og hørte på os, gav et enkelt Ord

med i Laget, men rejste sig så stiltfærdig og gik igjen ind i sin Stue.

— Hin Dag sagde L. Schrøder: »Sæt Dem her. — Er det Deres Mening at prøve på at virkeliggjøre, hvad De talte om i Aftes?« — »Ja det er rigtignok min Mening, og jeg vil snarest muligt se at komme i Forbindelse med ligesindede.« — »Hvorledes vil De finde dem?« — »Ja jeg kjender jo på Forhånd ikke så få.« — »De har jo nogle Dage til Rådighed, sagde De, hvad mener De om at låne Skolens Protokol over de Mænd og Kvinder, som har været her på Skolen. Ved at se den kan De finde Navne fra hvert Skolehold, og så kan det være, at jeg kan hjælpe Dem lidt til Rette med Valget af Medarbejdere.«

Så gav Schrøder mig Protokollen og gik, og dermed var jeg i fuld Virksomhed.

Jeg var i Foråret 1886 på Rejse fra min Lærerplads på Favrbogård Landbrugsskole v. Jyderup til Lærerpladsen på Dalum Landbrugsskole, hvortil Fynboerne havde kaldt ad Jørgen Petersen og mig. Vort Forarbejde var gjort, og mens Fynboerne samlede de nødvendige Pengemidler til Støtte for Kjøbet af Kolds Højskole i Dalum, havde jeg et Par Måneder fri.

Fru Schrøder indbød mig da til at bo på Højskolen. Jeg fik et Værelse, der snart blev til et helt Kontor, og nu kan jeg ikke udrede, hvem det var, som fandt på dette og hint. Schrøder og hans Hustru havde jeg daglige Forhandlinger med, men H. Nutzhorn, Poul la Cour og H. Begtrup var også ivrige med i Overvejelserne.

Først pillede vi en Indbyder ud af hvert Skolehold (se Årsskriftet for 1905, Side 27, 28 og 29), og derefter delte vi efter Traps »Danmark« Landet i 323 små og større Kredse, og derefter blev der udpeget en Ind-

samler til hver af Kredsene. Her skal det siges, at vore Opfordringer som Regel blev modtagne og fulgte, og det var kun ganske få, der sendte os det hele tilbage med Bud om, at det kunde de ikke have noget med at gjøre.

Alt dette Arbejde kunde jeg imidlertid ikke ene overkomme, men flere af Skolens kvindelige Elevflokk hjalp trolig til, og den 28. Juni afgik sidste Brevsending. Den 5. Juli købte Jørg. Petersen Kolds Højskole, og den 15. Juli overtog jeg den på hans Vegne, så Dalum Landbrugsskole blev Indbetalingskontoret for de første Bidrag fra Askov Læringer.

I fem År var jeg Foreningens Formand. Min Landsmand, Højskoleforstander *P. Andresen*, Vinding, den Gang i Ryslinge, løste mig af, og når Provst *E. K. Thyssen* i sin Beretning i førnævnte Årsskrift, Side 46 skriver, at jeg af personlige Grunde havde bedt mig fritaget, så kan det ikke skade, at jeg nu 20 År efter meddeler Grunden. Denne var ikke svigtende Interesse for Askov Højskole, ej heller opståede Stridigheder, men ene og alene dette, at en Skolemand sagde til mig: Ja nu kan Du jo sagtens arbejde for Askov Højskole, efter at Din Broder er bleven Lærer ved Skolen og skal giftes med Ingeborg Schrøder.

Dette var langtfra sagt i nogen ond Mening, men det slog mig straks: nu er du ikke længere den rigtige Mand på den Plads, ti nu kan Din Iver for at støtte Askov Højskole altså blive misforstået. — Bestyrelsen, som jeg meddelte min Opfattelse, vilde ikke helt indrømme dens Rigtighed, men gav mig dog fri for Formandsskabet.

Efter at have læst foranstående ser jeg nok dets personlige Præg, men så trøster jeg mig til, at det er

skrevet for og til Højskole-Kammerater, navnlig som en Hilsen fra én af de ældre til de yngre, som ikke har oplevet Provisorie-Tiden, og som derfor måske næppe kan forstå, at det kun er 25 År siden, at det var nødvendigt for Lærlinge-Flokken at rejse sig til Værn for Askov Højskole mod den af Kultusminister Scavenius rejste økonomiske Krig.

Nu er Tiden en anden. Askov Højskoles anden Forstander sidder som Kultusminister. Men dermed er ikke alt klaret, ti slutter der sig ikke en Folkehær op om ham, så kan han intet udrette.

Og selv om der ikke i Fremtiden bliver Tale om at rejse et økonomisk Værn for de grundtvigske Skole-tankers Virkeliggjørelse, så hører det ikke til det utænkelige, at der kan blive kaldt — ikke alene ad Askov Lærlinger, men ad alle Skolens Venner til Arbejde for en frisindet, virkelig folkelig Udvikling af vort Skole- og Kirkevæsen, så vi kan blive fri for de bedårende, såkaldte demokratiske Principper, der meget mere end Enevælden vil være i Stand til at slette Personlighedens Adelsmærke, om de fik Råderum i vort Folk.

Skovvang ved Dalum Landbrugsskole, d. 8. Novbr. 1911.

Hans Appel.

NOGLE MEDDELELSER OM DEN FØRSTE UDVIDEDE PIGESKOLE I ASKOV

VINTEREN 1885—86

Som den, der har været med ved denne Skoles første Begyndelse, vil jeg gerne bringe nogle Oplysninger om dens Fremkomst og Livet her den første Vinter.

Hvor mindes jeg klart en Julidag i 85. Jeg var den Sommer Lærerinde her på Skolen. — Skønt der endnu var et Stykke tilbage af Sommerskolen, begyndte allerede Ungdommen at tænke stærkt på Optruddet. — En ung vestjydsk Pige havde været hos mig for at søge Råd om, hvor hun nu bedst kunde fortsætte sin Uddannelse, når hun kom herfra, da Askov udvidede Skole ikke den Gang tog imod Kvinder. — Jeg havde foreslået hende forskelligt. — Frk. Zahles Skole; — nej, hun vilde ikke til Byen. — Ja så Vældegård — eller en anden Pigeskole, jeg havde hørt anbefale; — men ingen af mine Forslag tiltalte den unge Vestjyde. Kort efter gik jeg med Fru Schrøder i Haven, og vi talte sammen derom, mens vi nærmede os Kroketspladsen, hvor Schrøder var ivrig optaget. »Lad os spørge Schrøder«, foreslog hun. Han blev kaldt til, og Sagen forelagt. Da han hørte, hvad det drejede sig om, kastede han Kroketskøllen og udbrød: »Jeg hol-

der ikke af, at vi sådan skal være nødt til at sende vore flinke dygtige Piger bort«. — »Ja så må I virkelig gøre noget for dem her på Stedet«, svarede Fru Schrøder.

Schrøder stod lidt og tænkte sig om. »Se«, sagde han så, »derhenne ligger nu Anders Petersens Hus ubeboet, dér kunde jo blive Plads«; (A. P. var flyttet til en Gård i Nabosognet, som han havde måttet overtage) — »og her er Jenny la Cour, som mulig kunde være villig til at danne Hjem for de Unge; kunde de to Ting lade sig ordne, tror jeg, vi begynder.« Og nu fulgte en lang Drøftelse af Sagen, som siden fortsattes inde i Schrøders Stue, sammen med de øvrige Lærere, — Nutzhorn, la Cour, Begtrup, Knudsen, Poul Bjerge og Frederik Hansen. Hos dem alle var der almindelig Stemning for, at Forsøget skulde gøres, og allerede næste Dag gik der Bud til Anders Petersen, om han var villig til at leje os »Veumhus« for Vinteren. Der gik et Par Dage, så kom Tilladelsen, og næste Højskoleblad meldte så, at Skolen begyndte til Oktober.

Men der var heller ingen Tid at give bort, kun kort Frist til Indmeldelse, så også af den Grund var det usikkert, hvor stor Tilslutning en sådan Skole kunde få. Hvis der kunde begyndes med en halv Snes Elever, mente vi, det måtte kaldes godt som første Forsøg. Men da Skolen begyndte, havde vi Huset fuldt, — det var nu ikke så stort den Gang, — og desuden flere, som måtte ligge ude i Byen, ialt 22 flinke unge Piger, hvoraf 1 fra Norge, 1 fra Sverige, og 1 fra Sønderjylland.

Fra Lærernes Side havde den nye Pigeskole, der nu skulde begynde, mødt megen Velvilje. Et lille Træk blandt mange får jeg Lov at tage med. — Det var

nogle Dage, før Eleverne ventedes. Op gennem Haven sér jeg et sælsomt Tog komme: Nutzhorn i Spidsen med en prægtig stor Palme, og bagefter Fru Nutzhorn og alle Børnene i en lang Række nedover lige til den mindste lille Pige, hver med sin dejlige Blomst. — Sådan blev Veum festligt smykket til Modtagelsen. —

Aftenen før Åbningsdagen var de unge Piger allerede komne, og de samledes da med Lærerne om Aftenen i den store Stue på Veum til en hyggelig Sammenkomst hvor Schrøder bød velkommen; og da vi siden skiltes og sluttede Aftenen med Verset:

Lad det kendes, Herre god,
Huset her står godt i Fod
på den ægte Klippe,

havde vi alle en stærk Følelse af, at nu begyndte et nyt Afsnit af Askovs Historie, som vi ret bad Gud give Lykke og Velsignelse til.

Og det blev en herlig Vinter. »Første Gang, første Gang, bærer altid gylden Rang«, stadfæstede sig også her. Der var Fest over Skolen det År, hos Lærere som Elever; et nyt Element var kommet til, og »Fællesskolen« holdt sit Indtog på Askov.

I de År var Fællesundervisningen et meget drøftet Emne, og mange dygtige Indlæg havde lydt, både for og imod. Også på Mødet på Sagatun havde det været fremme den Sommer. Nu gjaldt det altså, hvordan det vilde gå at føre det ud i Livet her på Skolen, og derfor var det dobbelt glædeligt, at det gik godt. Et udmærket Kammeratskab var der mellem de unge Mænd og Kvinder, ikke alene når de mødtes til selskabelig Sammenkomst, men ikke mindre, når de kappedes om at tilegne sig, hvad Lærerne førte frem, og bagefter ivrig drøftede Foredragene med hinanden. Også hos Lærerne følte der Glæde over Forsøget. Schrøder skriver om det i sin Årsberetning:

»Når jeg nu skal gøre Rede for, hvordan vort første Forsøg med udvidet Kvindeskole i Askov er falden ud, da skal jeg først bevidne, at det fuldt ud har svaret til, eller overgået de Forventninger, vi kunde gøre os om det, og at det derfor har givet os godt Mod til at fortsætte paa denne Måde. Vi har ikke skønnet, at Pigeskolen har voldt Forstyrrelse på Karleskolen. Snarere har Pigernes Tilstedeværelse ved Foredragene på den store Skole, og deres Deltagelse i de ikke få selskabelige Sammenkomster, der har fundet Sted i Vinterens Løb, bidraget til, at der har hersket en særlig god Tone mellem denne Vinters Lærlinge.«

Foruden af Skolens faste Lærere, blev der i Vinterens Løb holdt Foredrag af forskellige fremmede Talere, deriblandt en Række, 24 ialt, af Svend Høgsbro om dansk Lov og Ret. Disse vandt stor Tilslutning, ikke mindst hos de mandlige Tilhørere. —

Alle Hovedforedragene blev selvfølgelig holdt for den samlede Fællesskole nede på selve Højskolen; — men ellers var Undervisningen delt, så Samtaletimerne og det mere faglige foregik i den store Stue på Veum. De unge Piger ønskede det helst sådan, det var for dem noget mere hjemligt at sidde i deres egen lille Kreds, hvor de havde Læreren mellem sig, og de havde også dér mere Frimodighed til at spørge, — ligesom Lærerne også følte sig vel ved denne Ordning. —

Når jeg nu, de mange År efter læser Listen igennem på denne Vinters Lærlinge, undres jeg over, såmange af disse, både Kvinder, men navnlig Mænd, der siden ude i Livet har taget et betydeligt og dygtigt Arbejde op i vort Folk; — ikke alene i Højskolens Tjeneste, men i mange forskellige Virksomheder både i Håndens og Åndens Verden. — Men jeg vil ikke nævne Navne, — dog må jeg gøre en Undtagelse med To,

fordi de ikke på den Måde hører vort Samfund til; — Sønderjyden Hans Peter Hanssen-Nørremølle, nu gennem mange År de danske Sønderjyders Talsmand i Berlin, — og den norske Digter Pér Sivle. De var begge Lærlinge her den Vinter, sammen med en Flok af andre brave Sønderjyder og Nordmænd. —

Og så vil jeg nu give Plads for en af de unge Kvinder, som også var Elev her Vinteren 85—86, for at hun kan fortælle nogle Småtræk fra selve Skoleopholdet og Livet her på den *første udvidede Fællesskole på Askov*.

Jenny la Cour.

Veumhus i Novbr. 1911.

Da Meddelelsen i 1885 kom i Højskolebladet, at de vilde til at begynde udvidet Kvindeskole på Askov, var min første Tanke: »hvem der dog bare kunde være med dér«. Men jeg følte mig altfor udygtig til at vove det. Så fik jeg imidlertid Brev fra en Veninde, som jeg havde været sammen med på Askov i 1876. Hun skrev: »Hvad siger Du om den nye Skole, der skal begyndes på Askov, skal vi to ikke være med? — jeg tror da nok, jeg skal.« Da jeg havde modtaget dette Ord, så var også jeg færdig til Afgang, for jeg antog, at vi to i åndelig Udvikling havde noget nær lige meget Hartkorn, så kunde den ene være der, kunde den anden vel også, og Lysten manglede som sagt ikke. — Vi to kom til at bo sammen på Veum. — Vor festlige Modtagelse den første Aften har Jenny la Cour beskrevet. — Jeg begynder så med Skoledagene og mine personlige Indtryk af Undervisningen. — Niels Dael var den første Lærer, vi begyndte med i vor hyggelige Skole og Dagligstue på Veum. Det var fornøjelige Timer, vi havde hos ham i Botanik, og han blev en meget afholdt Lærer på Kvindeskolen.

Schrøder havde Verdenshistorien med os, og hvad han derigennem gav, var de rigeste åndelige Værdier, jeg i mit Liv har modtaget. — Han havde også Bibel-timer, og den Vejledning, vi dér fik, bragte os to unge Piger til om Aftenen på vort Værelse i Fællesskab at gennemlæse »Apostlenes Gerninger« og et Par af Brevene, og det havde vi både Glæde og Udbytte af. —

Nutzhorns Nordens Historie var meget lærerig og fornøjelig, og alle de Optegnelser, jeg har derfra, kan jeg endnu læse med Glæde. — Det var altid som en frisk Vestenvind, når han kom ind i Skolen og istemte, »Til Sagn og Sange og Eventyr«.

Aldrig glemmer jeg la Cours første Fysiktime, hvor han talte om Lyset, — og de mange dejlige Timer, der siden fulgte efter, også i Anatomi. Dog skal jeg ikke gøre mig vigtig og sige, at jeg forstod alt, men jeg kan gøre en af de mandlige Elevers Ord til mine, når han på la Cours Fødselsdag sang, at han havde

»åbnet vort Syn for Småt og Stort,
selv i Naturens det lønlige Gemme; —
stillet det frem, så i alt vi så
Skaberens Storhed i Glans at stå«. —

Geografien er et Fag, der altid har interesseret mig, og jeg var glad ved Poul Bjerges Undervisning i dette, og ved at læse Erslevs store Geografi ved Siden af. Derimod mente jeg, at Kemi var noget, jeg helst måtte lade ligge; men det blev ved Frederik Hansens livlige Undervisning et af de allerfornøjeligste Fag for mig.

Så kom Begtrup for at undervise i Dansk. Jeg tænker, alle endnu husker, da han åbnede Kassen for Hunden, såvelsom alle hans andre billedrige Exempler, og hvordan han talte om Modersmålet som en høj-båren Jomfru, en ædel Kongebrud. — For mig, som aldrig i min Skoletid havde analyseret en Sætning

eller skrevet en Stil, blev disse Timer af uvurderlig Betydning. — Begtrup begyndte denne Vinter at holde sine Foredrag om Arvelighed, og det var noget så nyt og vækkende, at det nok kunde tage Ungdommen med.

Også med stor Glæde mindes jeg Jakob Knudsens Foredrag om Shakespeare, — hans Oplæsning — og hans Sang inde i Schrøders Dagligstue til Frk. Wenche Niensens Musik. —

Der var adskillige flere Fag, der bødes på, men de nævnte var dem, jeg gik med til. — At vi kunde holde os friske til al den åndelige Næring, skal Ingeborg Schrøder have særlig Ære og Tak for, ved den udmærkede Omgang, hun daglig gav os i Gymnastik. —

Det var nu Skolearbejdet; — så lidt om Livet i Hjemmet. Det var helt og holdent et godt Samliv, vi levede hos Jenny la Cour på Veumhus. — Den yndige Morgenandagt i Dagligstuen står vist i levende Minde hos os Alle. — Men Måltiderne, med vor Husmoder for Bordenden, må heller ikke glemmes. Der blev samtalet og disputeret, så det forslog; — det trak tit så længe ud, at gamle Kristiane, der skulde vadske op, var lige ved at tabe Tålmodigheden.

I Begyndelsen af Opholdet her, kunde vi mærke, at man blandt Lærerne var en Del spændt på, hvordan det skulde gå med at holde Fællesskole. — Noget skulde vi selvfølgelig have med hinanden at gøre, — men for meget måtte det jo heller ikke gerne blive. Men her viste Fru Schrøder, som så ofte før, sit store Snille til at holde Maskineriet på Askov i en god Gænge. Hun indbød os en Aften til fælles Chokolade og Dans, og dermed var Isen brudt, så vi siden kunde færdes frit og naturligt mellem hinanden. — En Ting er sikkert, at vi denne Vinter vandt både Venner og Veninder, som vi har været glade ved at mødes med i de

forløbne År. — Udbyttet af Fællesskolen den Vinter kan vist bedst betegnes med, at den æggede til Arbejde.

Vi unge Piger blev ofte bedt ud hos Lærerne om Aftenen, og blev beværtet og underholdt på forskellig Måde. Det kunde være fristende at fortælle noget af alt det fornøjelige, vi foretog os i Vinterens Løb, men det vilde føre for vidt. — Af større Festligheder havde vi adskillige nede på selve Højskolen, hvor Fru Schrøder udfoldede sin store Gæstfrihed. — De svenske Studenters Besøg er beskrevet i Årsskriftet fra ifjor. Af andre Begivenheder mindes jeg Schrøders 50-års Fødselsdag, hvor både Karle- og Pigeskolen gik i Kompagni med Lærerne om at fejre en Fest for ham i Gymnastiksalen. Og la Cours 40-års Fødselsdag med Fakkeltog af Eleverne. Dér bragte Hans Peter Hansen i Tale — og Hans Egebjerg og Rasmus Nielsen i Sange la Cour vor Hilsen og Tak. — Også Poul Bjerge holdt Fødselsdag, 33-års, og han indbød i den Anledning hele Skolen til et fornøjeligt Gilde.

Inden jeg slutter mine Meddelelser, er der tre Kvinder, jeg må bringe en særlig Tak, og det tør jeg dristig gøre i hele Pigeskolens Navn. Først Jenny la Cour, som gjorde Veum til det mageløse Hjem for os. — Dernæst en Tak til Fru Nutzhorn, som vi daglig gik ind og ud hos, som hos en kær gammel Veninde. — Og endelig Anina Hansen, som vi stadig var Søndagsgæster hos, og som altid så lige mildt til os, hvor megen Morskab vi Unge end kunde finde på.

Mit Skoleophold denne Vinter førte til, at jeg fandt det nødvendigt at komme næste Vinter igen. Da var Elevantallet på Pigeskolen gået op til 50, og dette måtte selvfølgelig føre med sig, at vi ikke på den Måde kunde nyde godt af det hjemlige i de små og store Hjem, som da vi kun var den lille Flok.

En gammel Elev.

MORTEN THOMSEN BREDSDORFF

27. AUGUST 1830 — 9. SEPTEMBER 1910.

En lille Levnedsskildring af H. Nutzhorn.

HAN var af gammel præsteslægt; thi af hans nærmeste forfædre har ikke mindre end de fire sidste alle været præster, så han selv var den femte i rækken. Jeg vil anføre dem tillige med deres sidste præstekald og deres fødsels- og dødsår.

Morten Thomsen Bredsdorff

i Lunde pr. Varde, f. 1688, d. 1756.

Thomas Mortensen Bredsdorff

i Vesterskerninge, f. 1720, d. 1796.

Morten Thomsen Bredsdorff

i Vesterskerninge, f. 1757, d. 1841.

Thomas Christian Bredsdorff

i Vissenbjerg, f. 1795, d. 1847.

Morten Thomsen Bredsdorff,

som her skal omtales.

Morten Bredsdorff var den fjerde i rækken af 8 søskende, hvoraf dog 4 døde som små. Han er født den 27. august 1830 i Ollerup ved Svendborg, hvor

hans fader den gang var præst, og, som ovenstående viser, er han efter gammel skik blevet opkaldt efter sin farfader, og denne ligeledes efter sin farfader.

Hans moder Rasmine Leth var datter af Lolland-Falsters biskop, den lærde og afholdte Rasmus Møller og dennes første hustru Bodil Marie, født Taulow; anden gang giftede Møller sig med enken efter præsten H. C. Winther.

Morten Bredsdorffs barndomshjem var musikalsk; hans fader kunde spille på guitar; men formodentlig er det dog især fra sin moder, at Morten Bredsdorff har arvet sine musikalske ævner; det slutter jeg af et brev, han engang i sine ældre år skrev til mig, og hvori han ikke blot omtaler sin moder, men også hendes halvbroder eller rettere sammenbragte broder, digteren Christian Winther. Brevets begyndelse lyder således:

»Hermed sender jeg dig Chr. Winthers Melodi til »Grøn er Vaarens Hæk«. Jeg har i min Barndom »så tit hørt min Moder og siden min ældste Søster »spille den og har derfor efter Hukommelsen nogenslunde kunnet opskrive Akkompagnementet.

»Chr. Winther gav sig i sine unge Dage ikke saa »lidt af med at komponere. Han har blandt andet »ytret, at han trode, hans egentlige Livsopgave var »Komposition af komisk Operamusik.«

Det er et vidnesbyrd om Morten Bredsdorffs tidlige musiksans, at skønt hans moder døde, da han var 12 år gammel, har han dog allerede den gang kunnet opfange ikke blot melodien, men også klaverudsættelsen så nøje, at han endnu, da han var nået op over 60 års alderen, har kunnet opskrive det efter hukommelsen.

Da han var 8 år gammel, blev hans fader forflyttet

til Vissenbjerg vest for Odense, og han selv kom i Odense latinskole, hvorfra han kun havde to mil til hjemmet. Desværre blev det dog ikke ret mange år, han beholdt glæden og gavnet af feriebesøgene i Vissenbjerg præstegård; thi her døde hans svagelige moder efter ikkun fire års forløb, og allerede fem år efter fulgte hans fader hende i graven; han døde pludselig den 21. januar 1847 uden forudgående sygdom. De fire forældreløse børn fik nu tilholdssted og støtte hos forskellige af forældrenes slægt og venner, så Morten Bredsdorff derved nåede at blive student 1850.

Efter sine forfædres eksempel valgte han det theologiske studium og tog nu flittigt fat på examenslæsning, så han 1857 blev theologisk kandidat, hvorefter han i nogle år måtte ernære sig som lærer, særlig som huslærer først hos Vilhelm Birkedal i Ryslinge, hvor han lærte hende at kende, der senere blev hans hustru, og siden i sin fødeby Ollerup hos pastor Brandt. Men da krigen brød ud 1864, kunde han ikke bekvemme sig til at blive rolig i sin gerning på Fyn, men meldte sig 34 år gammel som frivillig til tjeneste i hæren og blev sendt til det 18. regiment. Hans afdeling kom flere gange til at tage del i kampene ved Dybbøl, men var navnlig i ilden den 29. juni, da Prøjserne erobrede Als. Han slap uden sår eller anden mén igennem alle kampene. Selvfølgelig har disse oplevelser haft betydning for hans følgende åndelige udvikling.

Efter krigen flyttede han til Odense og levede også her som lærer bl. a. ved fru Heins's skole og Morten Eskesens friskole. Ved siden heraf underviste han særskilt i sang og klaverspil, og desuden fik han nu også noget at gøre med skyttesagen; thi hans senere svoger Speyer havde udgivet en skyttesangbog, hvis

andet oplag udkom 1866, og til denne udgav han næste år i forening med W. Holst og J. Malling sit første arbejde, en lille enstemmig melodisamling.

Den 21. oktober 1867 holdt han bryllup med Marie Birkedal, der blev ham en trofast hustru, og i november næste år fik de en søn, den nuværende højskoleforstander Thomas Bredsdorff.

Speyers skyttesangbog fik så stærk afsætning, at den måtte optrykkes flere gange, hvilket gav anledning til, at også Bredsdorffs melodisamling dertil blev udsolgt, så den måtte udgives på ny, og til denne udgave 1870 udsatte Bredsdorff alle melodierne tostemmigt.

Da han havde været lærer i Odense i 6 år, søgte han præsteembede og blev kaldet til Jernved ved Ribe, og her fik han en taknemmelig og påskønnet gerning i 14 år. Ved siden deraf fortsatte han sin udgivervirksomhed; thi da man ønskede, at der til textudgaven af skyttesangbogen kunde føjes en ny anden del, udgav Speyer og Bredsdorff denne i forening; men melodisamlingen 1873 til den blev Bredsdorff eneudgiver af, og i denne fremkom de først trykte af hans egne melodier, navnlig den bekendte og iørefaldende »Velkommen fra de døde«, som nu synges rundt om i landet. Han satte imidlertid ingen anden komponistbetegnelse over den end bogstaverne M. B., hvilket er et betegnende eksempel på hans beskedenhed og dermed følgende ængstelighed for kritik.

Speyer døde i en forholdsvis ung alder. Ved samme tid begyndte Bredsdorff sammen med mig at udgive billige enstemmige samlinger af melodier til salmebogen, og han skal have det vidnesbyrd, at han var en overordentlig flittig, samvittighedsfuld og trofast medarbejder. Begyndelsen var en melodisamling 1874 til det første tillæg til Roskilde konvents salmebog.

Det var, tør jeg nok sige, en med flid og omhu valgt samling af melodier og ikke et let og løst besørget ungdomsarbejde; vi var jo nu så gamle, at vi begge to året derefter tillige med vore samtidige holdt 25 års studenterjubilæum ovre i København. Melodisamlingen viste sig da også at afhjælpe et den gang almindelig følt savn ikke mindst hos præster og kirkesangere, hvilket blandt andet kan skønnes deraf, at den blev udsolgt så hurtigt, at vi måtte besørge nye udgaver af den 1875, 1878 og endogså 1888. Også for skyttesagen havde vi et samarbejde i disse år, idet vi udgav »Den nye sangbog for skytteforeninger, soldaterhjem og foredragsmøder« (1884) med melodibog dertil 1885.

Hvad der havde lettet vort samarbejde var, at Bredsdorff meget ofte kom fra Jernved i besøg til Askov, hvortil hans jernbanerejse kun var nogle få mil; navnlig var han en stadig gæst ved de offentlige møder på højskolen, særlig efterårsmøderne, hvor deltagerne år efter år havde glæde af hans tiltalende sang ved de selskabelige aftensammenkomster, som foredrags- og forhandlingsdagene jævnlig sluttede med. Han havde nemlig en meget smuk stemme, og hans sang var fri for forcerthed og overdreven kunstfærdighed. Jeg er vis på, at mange omkring i landet kan mindes hans smukke sang fra disse år.

Bredsdorff var meget glad ved sin præstegerning i Jernved og vandt sig her en stor og trofast vennekreds blandt sognefolkene; men da han trængte til bedre indtægter, søgte han et større embede og blev 1885 kaldet til Feldballe og Rødager ved Ebeltoft. Forholdene her var ham imidlertid i flere henseender så utiltalende, at han allerede efter 2—3 års forløb søgte om nyt embede og blev 1888 kaldet til Torkildstrup på Falster, hvor han og hans hustru 1892 holdt deres

sølvbryllup sammen med deres børn og venner; sønnen blev tre år derefter kandidat og lærer ved Frederiksborg højskole.

Vel vandt Bredsdorff sig også venner i Torkildstrup; men hans kirkelige virksomhed fik dog ikke, og særlig ikke blandt de gamle, så stor og hjertelig tilslutning som den, han havde vundet i Jernved; thi gennem en årrække var folk i Torkildstrup blevet afvante med at gå i kirke, og Bredsdorffs jævne og ligefremme færd var desuden noget, de fandt påfaldende hos en præst, da de hidtil havde været vant til i præsten kun at se »velærværdigheden«. Der var endogså dem, der i den første tid undrede sig over, at han ikke blot brugte cyklen i private ærinder, men også kunde bekvemme sig til at cykle, når det gjaldt sygebesøg og andre kirkelige forretninger. Men medens han således havde mindre held til at påvirke de ældre, vandt han desto større påskønnelse blandt ungdommen. Allerede fra først af havde han og hans hustru udtalt ønsket om jævnlig at se gamle og unge i Torkildstrup præstegård; men det var langt overvejende de unge, som indfandt sig, og de var overordentlig taknemmelige for den gæstfri modtagelse og for underholdningen ved sammenkomsterne. Det kan vist heller ikke fejle, at der hos de unge er nedlagt et frø, som siden har spiret godt. Bredsdorff var aldrig gladere, end når han havde ungdommen samlet om sig, og hans indflydelse på den strakte sig også adskilligt ud over sognets grænser.

Det gik iøvrigt Bredsdorff som adskillige andre præster, der var flyttede fra vestjylland til øerne, idet virksomheden blandt vestjyderne blev ved at stå for ham i en vis solglans, og forbindelsen mellem dem og ham fortsattes derfor trods den lange afstand. På

den ene side gjorde han rejser til Jernved for at se til sine gamle sognefolk, for hvem besøgene var festdage, og på den anden side drog Jernvederne ofte skarevis til Torkildstrup for at hilse på Bredsdorff og hans hustru, såsom ved deres sølvbryllup og ligeledes 1896, da han holdt 25 års præstejubilæum, og 1900, da han fyldte 70 år, samt ved adskillige andre lejligheder, og dette blev de ved med til det sidste.

I Bredsdorffs og mit samarbejde var der siden forflyttelsen indtrådt den forandring, at vi på grund af afstanden sjældnere mødtes personligt og nu måtte nøjes med den langsommere forhandlingsmåde ved brevveksling. Alligevel kunde vi endnu fortsætte vor fælles udgivervirksomhed. Da Roskilde præstekonvent havde fået udarbejdet sit nye (»andet«) tillæg til salmebogen, udgav vi 1892 en melodisamling også til denne, og 1899 udkom desuden femte forøgede udgave af vor samling til det første tillæg. — Imidlertid var fra flere sider ønsket fremkommet om at få en hel ny salmebog til afløsning af Roskilde præstekonvents, og da resultatet af forhandlingerne herom var blevet den nye »Salmebog for kirke og hjem«, blev Bredsdorff og jeg enige om at udgive til denne en lille enstemmig melodisamling, der kun skulde indeholde de 65 melodier til den, som ikke allerede var optagne i vore to andre samlinger. Denne udkom 1901 med en sådan paginering, at det kunde ses, den var en fortsættelse af de to tidligere. Desuden blev det aftalt med forlæggeren, at han, når det ønskedes, skulde sørge for, at alle vore tre samlinger kunde købes indbundne i ét bind sammen med et fjerde lille hefte, vi i den anledning lod trykke, så man her havde under ét samlet alle de melodier, der kunde blive brug for ved en dansk gudstjeneste.

Til sidst havde vi med hinanden et arbejde, der ikke drejede sig om salmemelodier, men om melodier til folkelige sange, og her blev Bredsdorff eneudgiver af en lille samling. Sagen var, at jeg i 1904 havde udgivet en større melodisamling til min »Sangbog for højskoler og landbrugsskoler«; da der imidlertid i femte udgave af denne sangbog blev optaget en del nye sange, trængte man for disses skyld til et lille tillæg til min melodisamling; men jeg havde ikke tid til at udgive det, da jeg den gang var optaget af et større arbejde. Bredsdorff gik da med sædvanlig tjenstvillighed ind på at være eneudgiver deraf. Hans lille tillæg udkom 1908, da han var 78 år gammel.

Til disse folkelige melodisamlinger har Bredsdorff desuden komponeret enkelte kønne melodier, navnlig »Op, min sjæl, thi sol er oppe«, »Efter Kongedybets torden«, »Du slægt, der som en storm i høst«, »Fremtidens land« og »Ravnen flyver med skrig mod val«. Han komponerede dem alle flerstemmigt; men i disse samlinger kunde de naturligvis kun optages enstemmige. I det hele taget har han vistnok aldrig ladet nogen andre af sine melodier fremkomme på tryk i flerstemmig udsætning end hans melodi til C. J. Brandts julesang »Det er nu vist på tide«; den står i anden årgang (1881) af Madsen-Stensgårds »Tidsskrift for kirke-, skole- og folkesang«.

Efter at hans søn havde oprettet Roskilde folkehøjskole, ønskede han at tilbringe sine sidste dage derovre eller i nærheden af den. I 1908 tog han da sin afsked fra Torkildstrup, hvorefter han og hans hustru flyttede til Havrekilde ved Roskilde og oplevede her et par lykkelige alderdomsår sammen med hinanden og børnene. Den 27. august 1910 fyldte han 80 år; men kort derefter, da han en dag som sæd-

vanligt gik fra Havrekilde hen til højskolen, faldt han pludselig død om, ramt af et hjerteslag. Det sidste, jeg modtog fra ham, var en taksigelse for min lykønskning til de 80 år, og det gjorde et dybt indtryk på mig, da jeg så, at den var stemplet netop den 9. september, hans dødsdag.

Man vil forstå, at også jeg savner ham meget; men så tænker jeg tillige på Grundtvigs ord, at ved de kæres bortgang skal vi ikke dvæle så meget ved, hvad vi har mistet ved deres død, som hvad vi har vundet ved deres liv. Og i ham vandt jeg en hjærtenskær ven og trofast medarbejder gennem en lang række af år.

Efterskrift.

Til hvad jeg ovenfor, kort efter Morten Bredsdorffs død, har fortalt om ham i højskolebladet, er der endnu et par ting, jeg gjerne vilde tilføje.

Det ene er, at det ikke blot var deltagerne i efterårsmøderne, der nød godt af hans sang og musik, men at der desforuden var andre lejligheder, hvor højskolens daglige lærere og elever ligeledes fik glæde af hans besøg. Han påtog sig nemlig i nogle år at være lærer i klaverspil for Schrøders børn, således at han i den anledning en gang månedlig kom fra Jernved til Askov, og i reglen endte det da med, at højskolens lærere og elever blev indbudne til om aftenen at samles inde hos Schrøders for at høre ham synge og spille dér.

Det andet, jeg vil tilføje, er, at blandt andre tilknytningspunkter mellem Askov og den hele Bredsdorffske familie er også det, at alle børnene har været elever på højskolen.

Oktober 1911.

H. Nutzhorn.

FRU PROFESSORINDE MARIA RIBBING

F. DE VYLDER.

TIL de Hjem i Sverige, der i de sidste 20—30 År har haft Døre og Hjærter åbne for Frænder fra Norge og Danmark, hører Professor Ribbings i Lund. Da vi indenfor den danske Højskoleverden er mange, der skylder dette Hjem Tak, vil jeg gjerne i vort Årskrift tegne et lille Billede af Fru Maria Ribbing, denne stærke, kloge og fromme Kvinde, som jeg personlig skylder så uendelig meget.

Ved Skolemødet i Kristiania i 1885 fandt der en Forhandling Sted om Undervisning i Hygiejne i Skolerne. I denne Forhandling deltog Fru Professorinde Ribbing fra Lund med stor Dygtighed; hun fremhævede særlig Nødvendigheden af, at Kvinder lærte Sundheds-lære til Gavns. Det var første Gang, min Fader, Ludvig Schrøder, så og hørte denne Kvinde. Schrøder følte sig så tiltalt af Fru Ribbings Indlæg i Forhandlingen, at han opsøgte hende efter Mødet og fik da en lang Samtale med hende om dette Emne, der resulterede i, at Schrøder spurgte, om hun ikke troede, hun og hendes Mand kunde være villige til at afholde et Kursus for danske Kvinder i Hygiejne. Fru Ribbing svarede straks, at hun syntes godt om Planen og skulde tale med sin Mand derom, når hun kom hjem. — Professor Ribbings Svar finder jeg i et Brev til Schrøder af 27. Aug. 1885 sålydende: »Bäste Hr. Schrøder!

Min hustru berætter, att Ni gjort henne et förslag, at jag och hon skulle åtaga oss at lemna en kurs uti anatomi, fysiologi och helsolära åt en grupp unge qvinnor från Danmark. — I dette stycke är jag villig att göra Eder all den tjenst jag kan; jag anhåller blott att skriftligen eller mundtligen få närmare underrättelse angående tid, omfattning, personantal m. m., hvarefter jag skulle kunna lemna et precist svar. Med udmärkt högaktning — Seved Ribbing.«

Efter at der var vekslet flere Breve om Sagen, kom Professor Ribbing den 10. Juli 1886 på et flere Dages Besøg til Askov, og da blev den endelige Plan for Kursuset lagt. — Al Undervisningen vilde han og hans Hustru yde uden Vederlag. Min Moder, Søster og jeg skulde være Gæster i Professorens Hjem. — Kursuset blev holdt fra den 1. til og med 16. September. Jeg husker næppe alle Deltagernes Navne, men de fleste mindes jeg dog vist. Der var for det første vor Alderspræsident Frøken N. Zahle, som vi alle med Beundring så op til, dernæst Fruerne Bågø, Testrup, Berntsen, Særslev, Knudsen, Karise, Elgine Kristensen, Tune, Charlotte Schrøder, Askov, og Frøkerne Bondo, Sandholt, Jenny la Cour, Askov, Magdalene Flensted, Vallekilde, Petrine Margrethe Lange, Skolebestyrerinde, København, Henriette Skram, Frk. Zahles Skole, København, og Frk. Sperling, Sandholt. — Foruden disse ældre Kvinder var vi en Del unge: Anna Hoff, senere gift med Pastor P. M. Larsen, København, Marie Køster, gift med Højskolelærer Holger Sten, Særslev, Karen Pedersen, Asta Svanenskjold, gift med Dr. Hoff, Viborg, min Søster Margrethe, gift med Konstantin Hansen, og jeg. — Af svenske Kvinder deltog Fru Holmstrøm fra Hvilan og delvis Frk. Malin Holmstrøm nu Fru Ingers.

Det var et såre fornøjeligt Selskab, der den 31. August i strålende Solskin stævnede mod Lund, fulde af Forventning om alt, hvad vi der skulde modtage, og vi blev ikke skuffede. — Der blev holdt 32 Foredrag for os i 16 Dage. Professor Ribbings gjorde alt, for at vi kunde befinde os godt. Den største Stue i deres smukke Villa: »Spoletorp« havde de indrettet som Foredragssal, her sad vi om et langt Bord med Professoren for Bordenden. Vi havde 2 Forelæsnings-timer daglig, men de blev ofte lange, da Kursusdel-tagerne havde Lov at spørge, og takket være de mange ældre dygtige Kvinder kom der mange forstandige Spørgsmaal, hvis Besvarelser var til Gavn for os alle. Fru Ribbing holdt kun et enkelt Foredrag om Kvinde-Hygiejne, et Foredrag, vi alle beundrede for den store Takt og Sjælfuldhed, hvormed det blev holdt.

Ribbings sparede sig *aldrig*. De førte os rundt i Lund og viste os alt, hvad det gamle Ærkebispesæde havde at opvise fra ældre og nyere Tid. Professorens ordnede også en lang Køretur for os, ligesom de indbød os til Fest i deres Hjem. Blandt de Mænd, vi dér traf sammen med, var daværende Captain Norlander, ved hvis Hjælp Året i Forvejen den Lingske Gymnastik for Mænd var begyndt på Højskolerne hjemme. — Vi besøgte også Folkehøjskolen Hvilan, som mange af os da så for første Gang. —

Når jeg nu, de mange År efter, gennemlæser mine Optegnelser fra dette Kursus, hele tre Hefter fulde af Ribbings Forelæsninger, — ja så undres jeg over, hvor klart han har formået at fremlægge alt for os, hvoraf jo de fleste havde yderst få Forkundskaber i disse Fag at møde frem med. Det er et mægtigt Pensum, han har gennemgået, og gennemgået, så det blev *forstået* til Trods for det fremmede Tungemål. — Dette

Kursus skulde og måtte præge alle os, der deltog deri. For mig blev det retninggivende for hele mit Liv, blandt andet fordi det blev Indledningen til flere længere Ophold i det Ribbingske Hjem. —

Den, der var det bankende Hjærte i hele Kursuset, var Fru Ribbing, denne ædle Kvinde, der på så stor-slået Måde forstod at give ud, først og fremmest af sit rige Hjærtes Kærlighed, men også timelige Gaver på *sådan* Måde, at det blev let at tage imod, fordi man følte, hun strålede ved at give af alt, hvad hun selv havde fået og modtaget som en Gave fra Gud. Om hende gjaldt det i dybeste Forstand: »Hvad der sker stort, sker tyst.« —

Fru Marie Ribbing, født de Vylder, så Lyset i Stockholm 1842. Hun fik en efter de Tider udmærket Oplærelse. Moderen var selv Lærerinde, og da Familien ingen Formue havde, gjaldt det om, at den unge Pige kunde blive oplært, så hun kunde ernære sig selv. 17 År gammel blev Maria de Vylder Elev ved det da lige oprettede »Lärokursen for fruentimmer« i Stockholm. På dette underviste nogle af Datidens bedste og dygtigste Lærere. — 20 År gl. blev hun »Repetitrice« ved det nyoprettede Lærerindeseminarium og et Par År derefter Lærerinde ved den til Seminariet knyttede »Normalskolan för flickor«. Allerede da viste det sig, hvilken umådelig Arbejdsevne hun var i Besiddelse af, idet hun, for nu også at kunne underholde sin Moder, underviste 9 Timer daglig. —

Fru Ribbing var en Lærerinde af Guds Nåde. Sjælden har jeg truffet et Menneske, der som *hun* forstod at åbne Menneskers Syn for småt og stort, selv der, hvor Naturen har skjult det dybest for det ubevæbnede Øje. Altid, når hun underviste, følte man, selv om det ikke udtaltes direkte med et Ord, at hun

stod som den, der priste Gud for al hans Skabning. — Hun, der ikke selv kunde synge, men elskede Sang, holdt en Gang et helt Foredrag for mig og en anden ung Pige, der var i Huset hos Ribbings, om Stemmens Dannelse, Ørets Bygning og Sangens Magt, så gribende, at jeg aldrig glemmer det. — Denne vidunderlige Evne til at tale, så unge *måtte* lytte, har hun sikkert fået udviklet under sin store Lærerindgerning. Mange er de Kvinder i Sverige, der den Dag i Dag takker for, hvad hun har lært dem. —

Til de Mennesker, der har præget Maria de Vylder i høj Grad, hører den bekendte Forkæmperinde for Kvindesagen Frederika Bremer. I hendes Hus kom hun meget, og der mødte den unge Lærerinde også første Gang den medicinske Kandidat Seved Ribbing, hvis trofaste Hustru hun skulde blive i 39 År. —

Efter Brylluppet i 1871 forandredes jo, som naturligt var, Fru Ribbings Arbejdsfelt, Lærerindevirksomheden var nu ikke længere Hovedsagen, men det at være sin Mands Medhjælp i Med- og Modgang, og er der nogen Kvinde, der har formået at fylde den Plads ved sin trofaste, altid stærkt optagne Mands Side, da er det Fru Ribbing! — Havde hun som ung Pige haft travlt, fik hun det ikke mindre nu som Hustru og Moder, ikke blot for sine egne fire Børn, af hvilke de tre overlever hende, men for mange, mange andre Børn og unge, for hvilke hun oplod sit Hjem i kortere eller længere Tid, og som i hende fandt en kærlig opofrende Plejemoder, der aldrig sparede sig selv, men gav sig så helt, at Hjemmet virkelig blev Hjem for Barnet og den unge.

Til Fru Ribbings herlige Egenskaber hørte det, at hun — der i Virkeligheden stedse var travlt optaget — altid havde Tid til at tale med én, når man søgte

hende, man sporede ingen Uro eller Nervøsitet, aldrig har jeg kendt et Menneske, der var så *nærværende* med hele sin kærlige Deltagelse som Fru Ribbing, der var Ligevægt og Harmoni over hende, som hos yderst få, jeg har truffet i mit Liv. Disse sjældne Evner hos Fru Ribbing blev også benyttet i videst mulig Omfang, man siger næppe for meget, når man siger om hende, at hun stod i nær og sluttig Forbindelse med al kirkelig, pædagogisk og filantropisk Virksomhed i Sverige, ligesom hun interesserede sig varmt for Mission. Det var blandt andet hende, hos hvem Initiativet til Dannelsen af en svensk Menighed i København opstod. Hun var ved sin Død Bestyrelsesmedlem af et stort Antal Foreninger, foruden alle de mange, hun var Medlem af, og Fru Ribbing gav ikke blot sit Navn, men gav sit Arbejde tillige. Den Velgørenhed, hun har udfoldet i Stilhed, er så umådelig stor, at man ikke fatter, at eet Menneske kunde overkomme dette. — Når man kom til »Spoletorp«, var der altid Gæster ved det Ribbingske Bord. Der krævedes megen Repræsentation, Nobelpristagere, Universitets-Gæster fra Udlandet o. s. v. kom dér, men hvilken Slags Gæster prægede især Bordet? Ja det var mest Børn og unge studerende. Det var Børn, hvis Moder var syg, eller som havde så langt hjem, at de ikke kunde få varm Mad hele Dagen, de kom og fik et Måltid hos Fru Ribbing. Det var Patienter, ældre og yngre, som Ribbings optog i deres Hjem en Tid og gav alt uden Spor af Vederlag, og de gav uendelig meget mer end det, for de gav af deres Hjærter Kærlighed til deres Medmennesker, de gav i den kristne Søskenkærligheds Navn, derfor kunde det modtages af så mange. — Vi unge, der kom i Hjemmet på »Spoletorp«, fik det Indtryk, at her levedes et ideelt Samliv mellem Mand og Hustru! — Her

havde Lykken fuldt og helt taget Bolig, de to Mennesker vilde altid den samme Vej, og derfor var de så stærke, alt småligt var trængt tilbage i dette Hjem, her var intet delt og stykkevist.

Dette rige Samliv er nu afsluttet, dette Hjem har mistet den Mor, der fyldte så uendelig meget. Fru Ribbing døde efter et langt, smerteligt Sygeleje den 14. Oktober 1910 ganske stille. Den Aften, Liget blev ført fra Hjemmet til Kirken, var der illumineret i de Gader, Kisten førtes igennem, og ved Begravelsen var den mægtige, højtidsfuldt smykkede Domkirke fyldt til sidste Plads af sørgeklædte Mennesker fra de højeste Samfundslag til fattigklædte Kvinder fra Lunds trange Gyder; det var ikke en nysgerrig Menneskemængde, men en dybt grebet Forsamling, her var tilstede.

Ved Fru Ribbings Båre lød intet Lovord over hende, måske har hun ønsket det således, jeg kunde tænke mig det, men derimod en Lovprisning for Guds Kærlighed til os Mennesker. Der var også andet, der talte mer end Ord, det var den mægtige Sørgekare, der fulgte ud på Kirkegården. — Høje og lave, unge og gamle, ja Børn gik Side om Side, alle grebne af den samme Sorg. Mange var de Tårer, der flød, da Fru Ribbings Kiste sænkedes ned ved Siden af hendes elskede Datters. — Da Sørgekaren skiltes i den stille Oktoberdag, så man den ene sørgeklædte Kvinde efter den anden nærme sig med en Buket tårevædede Blomster og drysse dem ned over den kæres Kiste. Dette var gribende! — Når jeg tænker på den stille Stund, jeg stod ved den åbne Grav under Sørgepilene på Lunds Kirkegård, ja da mindes jeg Fru Ejlersgårds Ord i »De Værgeløse«, hvor den unge dygtige Datter siger til sin Mor, der har frydet sig over hendes Dygtighed: »Når jeg engang går bort, er der altid en Dygtig-

hed, der igen udfylder Hullet. Men *det* Hul, du efterlader, Mor, vil *kun* blive fyldt med Tårer«.

De Tårer, der falder på Fru Ribbings Grav, er Taknemmelighedens Tårer, og de flyder ikke forgæves, de hjælper de efterlevende til at vende Blikket opad med Tak til ham, der gav og der tog! — og vi Danske, der fik Lov at lære denne elskelige Kvinde at kende, vi takker derfor og velsigner hendes Minde.

Ingeborg Appel

f. Schrøder.

VIGGO ULLMANN.

F^{AA} mænd har grebet saa sterkt og dybt ind i det norske folks udvikling i vor tid som Viggo Ullmann, og faa nordmænd har havt saa meget med Danmark at gjøre som han. Med brændende inderlighed havde han optaget i sig det bedste af baade dansk og norsk aandsudvikling, og han gav hele sit aandelige eje tilbage paa en uforglemmelig maade, naar han i en af sine store stunder med sin enkle, men mægtige veltalenhed aabnede udsigten for os til herlige egne i aandens og sandhedens rige, og henviste os til de livets kilder, som alene kunde tilfredsstille hans egen tørstende sjæl.

Ullmann er født i Kristiania 21. december i det bevægede aar 1848. Hans far var født dansk, men var allerede som ung student kommen til Norge, og her bosatte han sig, efter at han var blevet trolovet med *Vilhelmine Dunker*, en ganske ualmindelig begavet dame af gammel familie. Hendes broder, *Bernhard Dunker*, er visselig den mest berømte advokat, som nogensinde har procederet for norsk domstol. Som ung var han en af dem, som tog mest levende del i striden mellem Wergeland og Welhaven, og stod paa den sidstes side.

Viggo Ullmann syntes saaledes ved fødsel og tradition at være bestemt til en embedsmand af den gamle skole og til at gaa de gamle, optraadte veje. Han blev

student 1866, og valgte filologi som sit embedsstudium. Som hele sin slegt var han meget konservativ.

Men saa kom 70-aarene med al sin brydning og gjæring. Et aandens veir for over vaart hele land, og ikke mindst føleligt blev dette i studenterverdenen, hvor først *Bjørnson* og derefter *Christopher Bruun* blæste liv i de døde ben. Mange blev grebne, men ingen sterkere og varigere end *Viggo Ullmann*. Han har selv fortalt om denne sin aandelige opvækkelse omtrent saaledes: Da jeg og mine jevnaldrende var 20 aars studenter, levede vi oppe i Studentersamfundet og tænkte de gamle tanker, sang de samme sange og hørte de samme talemaader. Men vi kjedede os. Saa fandt vi paa at vælge *Bjørnson* til formand. Og han fortalte os, hvad vi levede paa. Han fortalte os, at bondegutterne paa folkehøjskolerne stod ganske anderledes i pagt med tidens tanker end vi studenter. Han skabte et livets og aandens gjenembrud hos mange af os, som blev bestemmende for livet.

Ved sin omtale af folkehøjskolen banede *Bjørnson* vejen for den endnu mægtigere forkyndelse af de samme folkelige grundtanker, som *Christopher Bruun* kom med til studenterne. Med ord, som glødede af hellig harme og bævede af inderlig kjærlighed, viste *Bruun*, hvor dybt sunket livet var i vort fædreland, i alle lag af folket, og hvor høje maal vi som mennesker og nordmænd maatte stille os, saafremt vi skulde have haab om at bevare os selv som folk og enkeltmennesker. Og han manede de unge til at holde de høje livsmaal fast, hvad det end maatte komme til at koste. »Jeg synes«, sagde han, »at om saa dette skal købes gennem et liv i savn, gennem tab af anseet stilling, gennem tab af almindelig agtelse, ja om man saa skal gaa som et spektakel gennem

livet for sin kjærlighed til ungdomsdrømmen, saa er den det vel værd.«

Denne forkyndelse greb Ullmann til hans inderste hjerterod, og fra nu af havde han ganske andre maal for sit liv end før. Han blev dragen til folkehøjskolegjerningen med uimodstaaelig magt, og saasnart han havde gjort sig færdig med sin embedseksamen, drog han til Danmark for at dygtiggjøre sig til det arbeide, som han herefter skulde ofre sin bedste kraft. Han opholdt sig paa Askov, Testrup og Vallekilde. Han blev under dette sit første Danmarks-ophold kjendt med de fleste af de mest fremtrædende danske højskolemænd og fik sit nye syn udvidet og styrket.

Fra Nedenes i det sydlige Norge fik han saa opfordring til at begynde en højskole i Østre Moland. Han modtog tilbudet, og begyndte skolen i oktober 1873. To aar senere flyttede han skolen til Landvik ved Grimstad, og kaldte sin højskole Vigmarken efter Ole Vig, en af de mest varmhjertede og utrættelige arbejdere i folkeoplysningens tjeneste, som vort land nogensinde har ejet.

Julen 1878 kom han paa et kortere Besøg til *Ole Arvesen*, som det aar holdt højskole i Seljord i Telemarken. Folket dér havde flokket sig om Arvesens talerstol med ren begeistring, og da de fik høre Ullmann, syntes de næsten endda bedre om ham. Telemarkingerne er et overordentlig letbevægeligt folkefærd. En af de gjæveste mænd, som paa den tid levede i Telemarken, bonden og digteren *Jørund Telnes*, opfordrede da Ullmann til at flytte sin skole til Seljord, og baade Telnes og andre lovede ham sin støtte. Ullmann skjønte dog meget godt, at der vilde blive meget store vanskeligheder at overvinde, men han bestemte sig alligevel for at følge denne indbydelse. Nogle aar i forvejen

var han bleven gift med *Vilhelmine Eriksen*, en prestedatter fra Østlandet. Hun var ualmindelig godt skikket til at følge en mand i en saa opofrende og opslidende gjerning som den, Ullmann havde valgt sig, og hun var i alle de aar, Ullmann stod i højskolens tjeneste, en uvurderlig støtte for sin mand. Hun var som skabt til højskolemor, med en kjærlighed, som aldrig trættedes, og en aarvaagenhed, som aldrig sløvedes.

Arvesen reiste tilbage til Sagatun, og Ullmann aabnede sin højskole i Seljord i januar 1880. I de første aar flyttede skolen fra sted til sted, men fra 1883 blev den prægtige ejendom Utgarden midt i den dejlige Seljord-bygd indkjøbt til Skolen, og der fik den da sit faste hjem, kjendt og kjært for folk fra alle kanter af landet, og for mange fra Danmark og Sverige og Finland ogsaa.

Endskjønt Ullmann og hans hustru paa forhaand godt vidste, at de vilde faa mange og store vanskeligheder at kjæmpe med, drømte sikkert ingen af dem om, at vanskelighederne kunde blive saa mange og saa tunge, som de virkelig blev. Den store begeistring, som Ullmann blev mødt med i begyndelsen, holdt sig ikke længe udenfor en ganske snæver kreds, og i steden for varm tilslutning reiste der sig en bitter og vedholdende modstand, som der skulde overordentlige sjælskræfter og den allersterkeste tro, kjærlighed og taalmodighed til for at overvinde. Men Ullmann og hans hustru bestod den haarde prøve. Der var dog flere, som stod i striden med dem og delte deres møje, saa godt som det for udenforstaaende kan lade sig gjøre, f. eks. stortingsmand *Olaf Sveinsson* og i endda højere grad kjøbmand *Kr. Torp Hansen*, en sønderjyde, som i sin tidlige ungdom var kommen til Ullmanns skole og derefter havde bosat sig i Seljord.

I 1898 havde Ullmann 25-aars jubilæum som højskolemand. I den tale, han holdt for anledningen, sagde han bl. a., at det maal, han ønskede at tjene ved sit arbejde i højskolen, var dette: det norske folk maatte blive et adelsfolk i den dybeste og dejligste betydning af ordet. Det kunde ikke ske, uden at kristendommen blev den store grundkraft i folkets liv, og uden at folket lærte at forstaa sit eget liv og sin egen opgave.

Enhver nordmand vil allerede nu indrømme, at Ullmann med en aldrig trættet kjærlighed forfulgte dette sit livsmaal i gode og onde dage, og at intet offer var ham for stort.

Han kom meget med i det politiske arbejde. I 80-aarene tog det politiske liv alle interesser fangne her hos os i en grad, som neppe kan forstaaes eller vurderes helt af den slegt, som nu vokser op. Men det var en historisk nødvendighed, og vi maa altid mindes de mænd med den største tak, som var med og bar dagens byrde og hede i den strenge strid. Blandt de mest trofaste og ædleste af alle vore politiske stridsmænd var Ullman. Han blev ogsaa paaskjønnet af sine meningsfæller, hvilket bedst viste sig, da han blev valgt til præsident i Stortinget. Alle er enige om, at han var en ualmindelig dygtig præsident.

I 1902 overlod Ullmann højskolen til en af sine bedste medarbejdere, *Jakob Naadland*, og overtog amtmandsembetet i Bratsberg. Men han brød ikke derfor forbindelsen med folkehøjskolen, men talte paa højskolemøder baade herhjemme og i Danmark, og med den samme aandens glød som i sin bedste manddom.

Pludselig viste det sig, at hans kraft var fuldstændig opslidt. For os alle kom denne sørgelige tidende som

den største overraskelse. Vi burde dog alle ha skjönt, at der ogsaa var grændser for hans arbejdskraft.

Ifjor 30. august bragte telgrafen melding om, at Viggo Ullmann var død, og al strid om hans navn forstummede med en gang. Hele vort folk bøjede sig over hans grav i dyb taknemmelighed.

Lars Eskeland.

KARL SEIP.

(1850—1909.)

I aaret 1909 døde statsraad Karl Seip, en mand, hvis navn vil være kjendt av mange ogsaa inden den danske høiskolekreds, hvor jeg forresten ogsaa ved, han havde mange venner. Med ham mistet den norske folkehøiskole en varm og virksom ven og trofast støtte.

Karl Seip blev født i Kristiania i aaret 1850. Han var baade paa fædrene og mødrene side av æmbedsmandsslægt. Særlig kjendt er hans bedstefader paa mødrene side, den høit anseede Kristiania-biskop Arup. Han skildres som en ædel, varmhjærtet personlighed, kundskabsrig og veltalende. Han deltog en tid i det politiske liv som stortingsrepræsentant, og roses meget blandt andre av Henrik Wergeland, som især glædet sig over hans værdige og vægtige indlæg for jødernes adgang til riget, da denne sag i 1842 behandlede i stortinget.

Seip levede nogle av sine barndomsaar i Gausdal i Gudbrandsdalen, hvor faderen, Hans Cristian Caspar Seip, virkede som prest en tid. Her modtog han de første varige indtryk av den trygge, aabne østlandsnatur, de vakre bygder og den trauste bondebefolkning. Den glæde, han siden alle dage fandt ved at bo og færdes i landsbygden, fyldte her for første gang hans unge, aabne sind og satte minder, som lyste aarene igjennem. »Uforglemmelige barndomshjem«,

ytret han senere ved tanken derpaa. Men da skoletiden kom, blev dette hjem — og hjemmet i Nordre Odalen, hvorhen faderen forflyttedes senere — opholdssted for ham kun i ferierne. Hans nye hjem blev bispegaarden i Kristiania, og her boede han, helt til han blev færdig med sine studier og havde faaet sin teologiske aembdseksamen med laud i aaret 1873. Seip kom saaledes til at leve mange av barndomsaarene og hele ungdomstiden igjennem sammen med bedstefaderen, Arup. En betydelig tilgift til, hvad han ellers modtog i denne tid, var selvfølgelig den paa-virkning, han her kom ind under. Den gamle barnekjære mand havde sin glæde i at følge den unge dattersøn og være hans fortrolige raadgiver i alt. Seip slægtede sin elskelige moder — Katharina Konstance, født Arup — og bedstefaderen meget paa i evner og egenskaber; samlivet blev derved inderligere og udbyttet større derav. Ungdomskraft og mod blev ikke her stækket eller stængt, heller ikke tæret op i jag efter blinde maal. Jevnt og naturligt — som av sig selv — samledes det hele ind under aandeligt førerskab og frugtbarjordes for livet. Den tryghed og harmoni og samlethed overfor opgaverne, som var en styrke hos Seip, er sikkerlig for en stor del at føre tilbage til de lykkelige vækstvilkaar, han stod under i de grundlæggende aar.

Som Seip hele sin manddomstid igjennem var sterkt interesseret for alt fremskridtsarbeide, fulgte han ogsaa levende med i den friske politiske, nationale og aandelige bevægelse, som udmærker aarene omkring 1870-tallet. Han tog ivrig del i studentersamfundets møder, var ogsaa med i striden den berømmelige kveld, da Bjørnson blev valgt til samfundets formand. Alt av ny og gammel konservatisme samlede sig til

modstand mod valget, men tabte slaget. Valget var en begivenhed. Blandt den akademiske stand var der en stadig voksende flok av bevidst frisindede unge mænd, som følte kald til at staa vagt om de nye opgaver og arbeide dem frem i folket. Øverst stod gennemførelsen av fuldt folkestyre, og i nær sammenhæng dermed de nationale opgaver som oparbejdelsen av et norsk skriftsprog og jevnbyrdighed med Sverige i unionen. Seip var ogsaa medlem av »mandagsforeningen«, hvor blandt andre Bjørnson, Chr. Bruun, Viggo Ullmann deltog, og av »det norske samlaget«, som blev stiftet 1868. Møterne i »mandagsforeningen« var kanske de eneste i hovedstaden paa den tid, hvor man paa høiskolevis sang til foredragene. Her var det, Seip fattet planen om at utgive den sangbog, som han gav titelen »en liden visebog for hjemmet«, og som senere er udgaaet i en mængde oplag og ialt trykt i et antal av 255 tusen eksemplarer. Den indeholdt allerede fra begyndelsen forholdsvis mange sange av Grundtvig og Ingemann, foruden et udvalg av det bedste inden den norske sangskat. Det var ikke tilfældig, at bogen fik den nævnte titel. »Hjemmet, hjemmet er jo grundtonen i hele mit liv og al min gjærning«, sagde S. senere, »saa maatte ogsaa visebogen bli for hjemmet.« Det, som skal bli aandelig magt i folkelivet, maa have sine rødder i hjemmet, det var et grundsyn hos Seip. Og den lille visebogen blev ogsaa en god hjælp for det, han ønsket fremgang for.

Seip var saaledes folkeoplysningens dybt forstaaende ven og talsmand, og det forundrer ikke, at folkehøiskoletanken slog ned med kraft i hans sjæl. I denne tanke var det som alt det andre samlet sig. Den første tale, han holdt for en større forsamling, blev

da ogsaa netop en udredning av den. Det var i en fest, som blev holdt i studentersamfundet for professor L. Kr. Daae i 1871. Efter at have dvælet ved forskjellige sider av denne skoletankes indhold, udtaler han til slut: »Endelig, folkehøiskolen er en kristelig tanke. Den har vist os, at kristendom og liv ikke skal skilles ad, men at kristendommen just skal ud i livet og lægge sit kjærligheds- og sandhedsindhold ind i det paa alle hold. Skal folkelivet vokse en god vækst og ikke raadne bort, maa det være et folkeliv i Kristus ω : ikke et surmulende, trangsynt og sneverhjærtet liv, men et liv bygget paa kristentroens faste klippegrund, med kristenkjærlighedens selvopofrende, samlende indhold, med kristenhaabets tillidsfulde glæde i sig.«

Det var en hjærtetrang hos den 21-aarige student at faa give udtryk for sin varme tilslutning til denne tanke og paa samme tid bidrage til dens forstaaelse og udbredelse i stadig videre kredse.

Efter han var færdig med æmbedseksamen opholdt han sig en vinter ved Bruuns folkehøiskole i Gausdal, hvor Bruun da udenfor den vanlige skolegjærning holdt en række foredrag over avsnit av gamle og ny testamente for en flok ældre, hvoriblandt to teologiske kandidater, en juridisk kandidat, en lægprædikant og flere bondegutter. Her kom han i nærmere forbindelse med flere høiskolefolk og fik selv deltage i høiskolelivet. Især modtog han et dybt indtryk av Chr. Bruun og hans foredrag.

I denne tid kom han ogsaa i livlig brevveksling med Bjørnson, som han allerede tidligere kjendte og havde staaet sammen med i studentersamfundet og mandagsforeningen. Nu gjaldt det Aulestad gaard, som netop var tilsalgs, og som Seip raadet B. til at kjøbe,

da han vidste, at B. inderlig ønsket at faa sig en skikkelig bondegaard at bo paa, tilstrækkelig langt borte fra hovedstaden med sin uro, smaalige strid og sladder, som han nu vilde have ro og fred for. Seip blev Bjørnsons underhandler i sagens anledning, gaardhandelen avgjort, og S. kom ogsaa en kort tid til at bestyre gaarden for Bjørnson, som med familie opholdt sig i udlandet. Av disse breve fremgaar det, at der var planer oppe om, at Seip skulde gaa over i folkehøiskolen. Bjørnson var meget interesseret for det. Han mente, S. maatte være særdeles skikket for den gjærning og komme til at udrette meget godt netop der. Straalende glad var han ogsaa over, at han var kommen i besiddelse av den gamle ættegaard og virkelig skulde blive eier av et stykke av fædrelandets jord. Og hjærtelig taknemmelig imod S. for den gode hjælp, han havde ydet, og for de gode breve, han havde modtaget fra ham. »Dine breve er som at sidde foran en varm ild!« skriver han. Bjørnson levede høit i tanken paa, hvad der skulde blive ud av det deroppe i Gausdal med alle de kræfter, som nu samledes der.

Men Seip kom dog ikke til at gaa ind i folkehøiskolen. Inden kort tid fik han nemlig tilbud om at overtage posten som førstelærer ved bodsfængslet. Han lagde saa meget i den omstændighed, at denne posten blev ham tilbuddt, at han tog sit arbeide der.

Med sin unge hustru, Thea, født Trøften — datter av bonde og stortingsmand Torstein Trøften, Nordre Odalen —, flyttet han nu atter ind til Kristiania og satte bo der. I ni aar gik han ud og ind blandt fangerne, gav av sit varme hjerte med tillid det bedste, han vidste, og vandt derigjennem tillid igjen. Hans lyse haab og sterke tro paa det godes seier i verden

og menneskesjælene stod ogsaa her sin prøve. Han høstet glæde av gjærningen og erfaring for, hvor vel-signet det er at kunne give sig helt hen i selvfor-glemmende arbeide til andres vel. Han holdt folke-høiskole blandt fangerne, sagde han spøgende, men visselig med megen sandhed. Han sang med dem og talte og fortalte, og vandt under omgangen en fortro-lighed, som ogsaa gjorde det let for ham at faa brev-veksling igang med mange av fangerne, efter at de havde forladt fængslet. Sin fritid benyttet han meget til denne korrespondance, som visselig var til stor hjælp og støtte i den første vanskelige tid efter fæng-selsopholdet. Han glædet sig over breve fra fangerne som over de bedste vennebreve.

Gjærningen ved bodsfængslet blev uforglemmelig for Seip og visselig av betydning for hans egen vekst. Men det var dog et arbeide blandt den almindelige bondebefolkning, han havde drømt om og længtedes mere og mere til. Det blev da til virkelighed, da han i 1883 blev udnævnt til sognepræst i Aafjord i Trond-hjems stift. Her tog han ogsaa fat med fuld kraft. Ved siden af at skjøtte præstegjærningen holdt han her folke-høiskole i flere vintre. Han blev bygdens ordfører og formand i skolestyret, havde saaledes mange jern i varmen, men glædet sig inderlig over at kunne faa gagns arbeide gjort. I sin varmt interesserede hustru havde han desuden en god hjælper, og det er ikke mindst hende at takke, at præstehjemmet i Aafjorden i denne tid ogsaa blev et udmærket høiskolehjem. Mange av eleverne boede der i skoletiden, og præste-gaarden blev et samlingssted for den hele bygd. Tæt ved præstegaardshusene opførtes en liden skolebygning for frivillige bidrag fra bygdens folk og præstefolket. Som altid i Seips tanke kirken og skolen laa nær ind

til hverandre, kom de da her til at gjøre det ogsaa i bogstavelig forstand. Kun præstegaardstunet laa imellem og forbandt dem. Det var en god tid for bygden, og arbeidet satte ogsaa sine frugter i videre kredse gjennom elever og andre, som søgte dit. For Seip selv og hans hustru blev ogsaa tiden i Aafjorden et lysende minde.

»Aafjorden, og gjærningen der, staar — hvad manddomstiden angaar — i samme lys som Toft (i Gausdal) fra barndomstiden«, udtalte Seip ved en senere leilighed.

Uden at tabe de store opgaver av syne, havde Seip en lykkelig evne til at finde de smaa og nærliggende. Det hænger sikkert sammen igjen dermed, at han hadde et levende blik for forbindelsen mellem det, vi kalder stort og smaat, baade i aandslivet og i det materielle. Netop derav kom det vel, at han altid hadde meget for haand, som skulde gjøres, at han hadde stor arbeidslyst og større arbeidsglæde end vistnok de fleste. At være noget helt, hvor man var, var sagen. Han yndet ikke de store ord og fordringsfulde fremtræden. I sin tale som i sin færd var han jevn. Men de, som sad under hans prækestol eller kateder, vil mindes den egne varme, som fylgte talen og gjorde den indtrængende. Bjørnsons ord om brevene passer ikke mindre her. »Det var som at sidde foran en varm ild«.

Fra Aafjorden forflyttedes han i 1890 til Frosta, hvor han blev til aaret 1898, da han overtog skole-direktøræmbedet i Trondhjems stift efter Wexelsen, som da paa nyt blev kirkestatsraad. Medens han var præst paa Frosta, valgtes han av amtstinget til formand i amtsskolestyret i Nordre Trondhjems amt var desuden formand i Frosta skolestyre, men hadde ellers intet skolearbeide for sig.

Som et udslag av hans gamle interesse for skolen og dens opgaver maa man se det valg, han gjorde, da han sluttet som præst og blev skoledirektør.

Til en ven skrev han i den anledning:

»Nu har jeg valgt for alvor, netop idag venter jeg min udnævnelse. Gud velsigne valget. Min datter Ellen sa engang: Skolen er fars kongstanke. Ja, den var nu altid fremme i min barneleg ogsaa. Men jeg vil altid gjerne kunne sige: Gud ske lov, det er ikke langt mellem skolen og kirken! Du ved, kjære ven, at om jeg vælger skolen, siger jeg ikke dermed farvel til kirken.«

Om Seip som præst udtaler en av hans sognebørn paa Frosta følgende, som jeg gjengiver her efter en artikkel af Andr. Austlid i »Norskt høgskuleblad« for 1900: »Han har vokset sig over teologien, hans ord er vidnesbyrd — kristeligt vidnesbyrd, personligt, dybt og inderligt, ord, som kan vække og bygge op kristeligt liv. En præst av de faa, man gjerne vil høre i længden.«

Som skoledirektør rejste han meget og tilsaa baade barneskolerne og ungdomsskolerne i stiftet. Han havde saaledes den rigeste anledning til at faa saavel de unge som lærerne i tale og virke iblandt dem ved raad, veiledning og paavirkning. Han var en barneven og havde let for at vinde fortrolighed hos de smaa og faa dem i tale. Han elsket det friske, oprindelige; udenpaahængt væsen og aandelig dressur var ham en pest. Og allermest manet han til varsomhed, naar det gjaldt barnets religiøse liv. Paa intet omraade virker skinvæsenet saa ødelæggende som her. I en avhandling, han skrev — vist det eneste, som foreligger trykt fra hans haand, foruden den før nævnte tale om folkehøiskoletanken — advarer han bestemt

mod udenadlæring av bønner, og endda bestemtere imod at lede børn til at præstere bønner, saa andre hører paa. Ikke engang at læse bordbøn høit vilde han forlange av sine egne børn. Han tænkte ofte med bekymring paa, hvorledes børnenes religiøse opdragelse foregaar — og ikke foregaar.

I marts 1908 indtraadte Seip som kirkestatsraad i den Knudsenske regjering. Blandt de sager, han i sin korte statsraadstid arbeidet for og fik igjennem, var en forbedring av landslærernes kaar ved en forhøielse av den lovbefalte mindsteløn. En forbedring av folkehøiskolens kaar haabet han ogsaa paa at skulle faa gjennemført (væsentlig efter fremlægget fra ungdomsskolekomiteen, hvis formand var biskop Wexelsen). Men sygdommen kom og overmandet ham, før han naaede saa langt.

Til forberedelse av de kirkelige reformforslag, som forelaa, fik han nedsat den store kirkekommission, som nu sidste vaar blev færdig med sit omfattende arbeide. Og Landstads salmebog fik han under betimelig revision. Udover sommeren tog sygdommen til. Han flyttede med familie op til Lillehammer, ikke langt fra barndomshjemmet i Gausdal. Her døde han om høsten — 16. septbr. — 59¹/₂ aar gammel.

»Altid freidig, naar du gaar veie, Gud tør kjende«, var hans mærkesang. Den valgte han sig i den tidlige ungdom. Den passet for ham og var hans til sidste stund.

Ingvald Sakshaug.

FRA MAJ 1910 TIL MAJ 1911

VED

INGEBORG APPEL

f. SCHRØDER.

STYKKET med Overskriften »Fra Maj til Maj« forrige År kunde begyndes med Ordene: »Et lykkeligt og roligt Arbejdsår for Askov Højskole«. Selv om vi med Tak, også denne Gang, kan skrive: et lykkeligt År, kan vi ikke, som alle Skolens Venner véd, skrive et roligt År! Thi Bølgerne har jo gået højt om os siden da. Derfor trænger jeg til at begynde min lille Oversigt over Skoleåret med Tak, først og sidst til Gud, der velsignede Arbejdet, men også til Mennesker, gamle Elever og Venner for den Trofasthed og Kærlighed, vi har mærket mod Askov og Gerningen, her øves. Særlig må jeg sige Tak til Skolens Lærere, fordi de enigt, stærkt og fast sluttede Kreds om vor gamle Skole. Askov Højskoles Lærere skyldes det først og sidst, at min Mand kunde gå ind i den ansvarsfulde Stilling, han nu står i, men også dem skyldes det, at jeg fik Mod til at blive i det kære gamle Hjem, for at værne om de gamle Overleveringer. Lærernes dygtige, ihærdige Arbejde er den Løftestang, der har ført os fremad også i det forløbne År.

4de Maj åbnedes Sommerpigeskolen med Taler af Appel og A. Helweg. Dagen efter modtog vi det sørge-

lige Bud, at Skolens nære Ven, Svend Høgsbro, var død. — Dette tunge Budskab smertede os alle og blev såre levende for os, fordi vi, gennem Datteren, Frk. Tove Høgsbro, knyttet til Skolen som Lærerinde, havde fulgt med i Ængstelsens og Bekymringens Dage. Appel skrev i »Højskolebladet« følgende Mindeord om Svend Høgsbro:

»Med inderlig Vemod er Budskabet om Svend Høgsbros Død bleven modtaget af hans mange Venner, thi han var i sjælden Grad en *trofast* Ven — »en Israelit, i hvem der ikke var Svig« — saa den, der havde et Fællesskab med ham gennem fælles Oplevelser, kunde altid være sikker paa, at han levende og livfuldt vedkendte sig Fællesskabet.

Det offentlige Liv — herhjemme som andetsteds — har kun faa fremtrædende Mænd, der som Svend Høgsbro er præget af en Hjertets Enfold i Modsætning til Menneskesind med mange Folder og Kroge, hvori ingen ser til Bunds.

Derfor træder Svend Høgsbros Skikkelse som det offentlige Livs Mand frem paa selvstændig Vis for alle dem, der kendte ham lidt nøjere.

Navnet Høgsbro har nu i to Menneskealdre været knyttet til Arbejdet for Folkeoplysning og Folkefrihed i vort Land.

Sofus Høgsbro blev 1850 Forstander for Rødding Højskole, og 1858 valgtes han til Folketingsmand for Ribe Amts 5. Valgkreds, altsaa for den sydligste kongerigske Kreds. Høgsbro havde ogsaa Opfordring til at stille sig i Ribe Amts 4. Valgkreds, men her blev efter Høgsbros Anvisning hans Ven Niels Jokum Termansen opstillet og valgt.

Disse to i 1858 nyvalgte Rigsdagsmænd blev snart fremragende Talsmænd for de personlige Frihedskrav,

for Kravet om Frihed i Skole og Kirke. Samarbejdet mellem disse to meget forskellige Mænd gav sig maaske det bedste Udtryk i den af Høgsbro i Aarene 1865—83 udgivne »Dansk Folketidende«, hvorigennem den unge Slægt nu bedre end i noget andet Kildeskrift kan faa tilforladelig Oplysning om de folkelige og politiske Spørgsmaal, der blev baaret frem af den grundtvigske Kreds.

Sofus Høgsbro, der ligesom Termansen selvfølgelig maatte stemme imod Fredslutningen 1864 og imod Grundlovsændringen 1866, var i Virkeligheden den, der 1866 fik dannet »det nationale Venstre«, hvis officielle Ledere var Carlsen og Balth. Christensen, medens de virkelige Ledere var Høgsbro og Termansen. Flertallet i dette Parti regnedes til den grundtvigske Kreds. Men allerede den Gang var det klart for de ledende Mænd, at Chr. Flor havde Ret i en Udtalelse om, at Grundtvigianerne duer ikke til at danne et politisk Parti, »thi Grundtvigianerne har kun et sikkert Skøn, og, hvad dermed følger, roligt Mod og en fast Beslutning, naar Talen er om aandelig Frihed og virkelig Oplysning. Det er mod vor (o: Grundtvigianernes) Natur at danne et politisk Parti. Den ene kan aldrig være sikker paa at have den anden med. Bondevennerne kan let køre med Grundtvigianerne.«

Høgsbro havde egentlig 1866 ønsket at samle alle dem, der havde stemt nej til Grundlovsændringen. Det lykkedes imidlertid ikke den Gang, men det var i Overensstemmelse med Ønsket om et samlet og ikke et grundtvigsk Venstre, at Høgsbro var en af Hovedmændene ved Dannelsen af »det forenede Venstre«, medens Termansen var imod det store uensartede Parti. Det kunde kun bestaa i Kraft af »falske Alliancer«, mente Termansen. Høgsbro havde her en

anden Opfattelse og saa det som en Nødvendighed for Venstre at samles for at faa Magt til at gennemføre noget.

Høgsbros Navn er knyttet til Valgmenighedsloven af 1868 baade som Forslagsstiller og Ordfører, og det samme gælder, da Valgmenighedsloven 1873 blev udvidet. Allerede 1858, da han blev valgt til Folketinget, udtalte han det ønskelige i, at teologiske Kandidater skulde have Ret til at blive ordinerede og optræde som Præster, hvor de kunde finde Tilslutning. Det er jo netop denne Tanke, der blev virkeliggjort ved Valgmenighedsloven.

1868—70 var Høgsbro sammen med Termansen Medlem af den store Kirkekommission, men de formaede ikke at trænge igennem med deres Ønsker og Krav om større Frihed for Menighed og Præst.

1871 og 1873 var Høgsbro en af de virksomste Deltagere i Forhandlingerne om Lovene angaaende den lærde Skole og Folkeskolen. — I samme Aar, 1873, fremsatte han Forslag om Valgkredsens Omlægning i Overensstemmelse med Grundlovens Bud, men først efter gentagne Behandlinger i 1887 og 1891 lykkedes det ham at føre Lovforslaget gennem Folketinget.

Disse faa Træk af Sofus Høgsbros Rigsdagsvirksomhed er tilstrækkelige til at vise Sammenhængen mellem hans og Sønnens, Svend Høgsbros Arbejde for personlig og aandelig Frihed.

1862 flyttede Sofus Høgsbro fra Rødning til København. Her blev Hjemmet paa Vesterfælledvej snart et Samlingssted for Rigsdagsmænd, Højskolemænd, Præster og Lærere, der havde Sans for en dansk, folkelig Udvikling af vore Samfundsforhold. Fru Amalie Høgsbro, en begavet og hjertelig kristen Kvinde, var

Hjemmets bærende Kraft. Naar hendes Mand Dagen igennem færdedes paa Rigsdagen og i sin Virksomhed som Statsrevisor, styrede hun »som en Dronning« derhjemme, hvor den store Børneflokk voksede op. Gennem Fru Høgsbro knyttedes Hjemmet til den kirkelige Kreds i København. Den nære Forbindelse med Grundtvigs Hus gav sig bl. a. til Kende derved, at Svend Høgsbro i flere Aar fik privat Undervisning sammen med Grundtvigs yngste Søn Frederik. Der har sikkert kun været faa Hjem, hvor det grundtvigske folkelige og kirkelige Liv har givet sig et fyldigere og kraftigere Udtryk gennem ledende Personligheder ikke alene fra Hovedstaden, men fra det hele Land. — Og det var ikke mindst Tanker om Ordningen af Skole- og Kirkeforhold, om den afgørende Betydning af personlig fri Tilegnelse af aandelige Værdier, der kom til Orde.

Svend Høgsbro har i sit Hjem modtaget varige og for sin Udvikling retninggivende Indtryk, der har været afgørende for det Maal, han satte sig for sin Manddomsgerning.

1872 blev han Student og 1878 juridisk Kandidat. Kun en ganske enkelt har vidst, at han, der for andre at se altid var saa umiddelbar livsglad og munter, i sine senere Ungdomsaar blev stedt i en svær aandelig Krise, og at det egentlig først var, da han havde kæmpet sig gennem denne og erfaret, at hans Barndomstro stod sin Prøve i denne tunge Tid, at hans Livsmod og Livsglæde fik den ægte Fylde.

Fra den Tid stammer hans stærke Kærlighed til og Taknemlighed for vore Salmer, som der blev mindet om ved hans Jordefærd. De havde hjulpet ham til at finde Ord og Udtryk, hans Hjerte kunde faa Fred og Hvile i. En lys og rig Barndoms- og første

Ungdomstid havde han haft, en alvorlig personlig Prøvelse blev han ført ind i og kom styrket og selvstændiggjort gennem den. — Man har vist Lov at sige, at han havde lykkelige Kaar.

Hans Planer har vel nok tidlig gaaet i Retning af politisk Virksomhed. Fra 1874 var han Stenograf i Rigsdagen, en Stilling, han beholdt, baade efter at han 1881 var bleven Overretssagfører og 1888 Højesterets-sagfører, og som jo gjorde ham hjemmevant i det politiske Midtpunkt i Rigsdagen.

Han deltog livligt i Hovedstadens aandelig bevægede Forhold. — Var Medstifter af Studentersamfundet og en af de virksomste i Arbejdet i »Retshjælpen for ubemidlede«. — Allerede 1878 var han en af Stifterne af Københavns Højskoleforening, hvis trofaste Støtte han har været gennem de mange Aar, ikke mindst i de Tider, da Foreningen havde Vanskeligheder at overvinde. Man kan gerne sige, at det er en Selvfølge, at han 1890 var med ved Oprettelsen af Valgmenigheden i København.

Jævnside med denne folkelige Virksomhed i København gik hans Deltagelse i det folkelige Oplysningsarbejde paa Folkehøjskolen. I Aarene 1883—93 virkede han som Lærer i Lovkundskab foruden paa Falkenstjernes Højskole paa Frederiksberg ogsaa paa Vældegaard Kvindeskole og paa Askov udvidede Folkehøjskole, og han var paa mange Maader som skabt til en Lærergerning paa en folkelig Ungdomsskole. Det er sikkert ikke med Urette, at der for Aar tilbage blev skrevet om ham, at han mest af alle Politikere mindede om en Højskolelærer, baade i sin Færd og i sin Tale. Om hans Virksomhed paa Askov skrev Ludvig Schrøder: »Overretssagfører Svend Høgsbro har i Vinteren (1884—85) holdt 24 Foredrag her paa Skolen, fire ad Gangen,

i Reglen med fire Ugers Mellemrum. Ved at formaa ham til det havde jeg især den Hensigt at prøve, om hans veltalende Tunge ikke kunde hjælpe til at vække Sansen for det Arbejde, som med Hensyn til denne Slags Oplysning stadig bliver gjort her paa Skolen. Hans Foredrag samlede mange Tilhørere og blev i det hele meget paaskønnede.« Gennem denne Foredragsvirksomhed har Svend Høgsbro været med til at bryde Vej for den Undervisning i Lovkundskab og Samfundslære, der Aar for Aar faar voksende Betydning paa Ungdomsskolerne. Folkehøjskolen har derfor ogsaa en særlig Tak at bringe ham.

Der var dog en bestemt Sag, i hvis Tjeneste Svend Høgsbro gennem mange Aar som Foredragsholder kom i Forhold til Mennesker hele Landet over, nemlig den saakaldte Kvindesag. Fra 1884—1900 var han Medlem af »Dansk Kvindesamfund«s Styrelse og var i den Tid dets ypperste Talsmand og Pennefører. 1892 skrev han »Kvinden og Ægteskabet efter gældende dansk Ret«, som blev udgivet af Kvindesamfundet.

1895 blev Svend Høgsbro valgt til Folketingsmand for Storehedinge-Kredsen. Han havde tre Gange, 1887, 1890 og 1892, stillet sig i samme Kreds mod J. Scavenius. Ved Valget 1895 havde Scavenius trukket sig tilbage, og Godsejer Howden-Rønnenkamp samlede kun 1234 mod Høgsbros 1452 Stemmer. I Kampaarene havde Høgsbro vundet mange Venner i Valgkredsen, og som Folketingsmand øvede han gennem 14 Aar stor Indflydelse i sin Kreds, som han flittig besøgte.

Med Hensyn til hans Virksomhed paa Rigsdagen, da fik han snart en fremtrædende Stilling baade som Forslagsstiller og som Ordfører for vigtige Lovforslag, saaledes allerede 1896, da Forslaget om borgerligt Ægteskab var fremme og samme Aar for Forslaget

om hemmelig Afstemning ved Rigsdagsvalg. 1898 var han en af Hovedmændene for Ophævelse af den offentlige Prostitution. 1902—03 var han den ene af Folketingets Ordførere for Retsreformen.

Ved Systemskiftet 1901 fik hverken den gamle Høgsbro eller Svend Høgsbro Sæde i det første Venstreministerium. Men da J. C. Christensen 1905 dannede Regering, blev Svend Høgsbro Trafikminister. Der er vel intet af Ministerierne, der vender en saa stor Bredside ud mod Publikum som netop Trafikministeriet; sker her nogen Ændring eller er der Anledning til Beklagelse over herskende Forhold, er alle rede til at tage Parti. »Trafikken« berører jo alle. Svend Høgsbro maatte døje mange Spydigheder og finde sig i megen letkøbt Kritik, navnlig det første Aar, han styrede dette Ministerium. Men iøvrigt fandt der betydelige Afgørelser Sted under hans Styre. Saaledes 1906 Loven om Kristiansborgs Opførelse og 1908 Loven angaaende Rigsarkivets Bygning og den store Jernbanelov. Svend Høgsbro vil ogsaa mindes som Trafikminister ved de smukke Billeder, der som en bevægelig Udstilling findes ophængte i Ventesalene paa Jernbanestationerne, ligesom ved de fortræffelige Fotografier, der pryder vore nyere Jernbanevogne. — Medens han var Trafikminister, gennemførte Sigurd Berg Loven om de kommunale Valg, men det skyldes væsentlig Svend Høgsbro, at ikke alene de »selvstændige« Kvinder, men ogsaa Hustruer, hvis Mænd er Skatteydere, fik Valgret.

Imidlertid er der næppe Tvivl om, at han kom særlig godt paa sin Plads, da han 1908 afløste Alberti som Justitsminister. Bladet »Politiken« skrev nu efter hans Død, at det var velgørende og beroligende for hele vort Land at faa en saa retsindig og uegennyttig Mand som Svend Høgsbro i den Stilling i en Tid,

hvor Tilliden var røkket paa saa mange Maader. Jeg vilde ønske, Svend Høgsbros politiske Modstandere havde haft Raad og fundet Anledning til at yde ham den Anerkendelse, medens han levede. Thi det er sandt, hvad »Politiken« skrev, at Svend Høgsbro ejede, trods alle smaalige Forfølgelser mod ham, ubetinget Tillid Landet over.

1906 havde Høgsbro til Modkandidat den radikale Bygmester Jens Andersen, som allerede da rykkede ham stærkt ind paa Livet.

Som Medlem af Neergaards Ministerium fulgte han sin Chef i Forsvarssagen. Skønt han tidligere havde været en afgjort Modstander af Københavns Landbefæstning, sluttede han sig nu helt til Neergaards Plan, fordi han fandt sig drevet dertil af sin Samvittighed. Der var saavist ikke nogen politisk Beregning heri fra hans Side. Han var paa Forhaand klar over, at hans gamle Venner ikke alle kunde følge ham.

Ved Valget i Maj 1909 faldt han med et stort Stemmetal. Selv om han havde været forberedt paa ikke at sejre, kom det voldsomme Nederlag ham uventet og smerteligt. — Det var maaske ikke alene hans Stilling i Forsvarssagen, der skabte den store Forskel paa hans og J. Andersens Stemmetal. Svend Høgsbro havde ogsaa mange Modstandere for sin Deltagelse i Andelsbevægelsen. En Række lidet tiltalende Angreb har han været udsat for i den Anledning, ja man saa endogsaa, at han blev nævnt som uskikket til at være i Kongens Raad, fordi han i en Aarrække havde været juridisk Raadgiver for Andelsvirksomhederne, og dog har sikkert ingen mere end Svend Høgsbro med sit Arbejde for denne Sag villet tjene ikke en enkelt Interesseskreds, men det hele Land.

I August 1909 gik han som Justitsminister over i

Holsteins Ministerium, og da dette faldt paa det radikale Venstres Dagsorden, var han med et Slag helt sat ud af Virksomhed. Det faldt ham sikkert ikke svært at forlade Justitsministeriet, men det gik ham til Hjerter, at han ikke mere havde sin Plads i Folketinget. Havde han beholdt Helbred og Liv, var han ogsaa snart kommen ind paa Rigsdagen igen.

Hans Plan var at optage sin Sagførervirksomhed igen, men han lærte snart, at det vilde tage Tid, thi de gamle Forbindelser var jo gaaet andetsteds hen. Han havde vel nok en smertelig Følelse af, at der tilsyneladende nu var saa faa, der havde Brug for ham.

Han blev i sit sidste Leveaar en prøvet Mand. Man kunde se det paa ham. Men han blev ingen ensom Mand. Han havde jo det bedste i Behold, ja maaske endog rigere end nogensinde før i sit Hjem, sin Hustru og sine Børn. Svend Høgsbro havde i sin Hustru Louise, f. Raunsøe, en Kvinde, der var ham den gode og *jævnbyrdige* Medhjælp. Et lyst og for Børnene trygt Hjem byggede de med hinanden og aabnede det gæstmildt for Venner, ikke mindst for en stor Ungdomsskare, knyttet enten til hans eller hendes Søskende eller til deres Børn. Svend Høgsbros Hjem var Samlingsstedet for den store Slægt, og han var efter Faderens, Sofus Høgsbros Død, Slægtens Samlingsmærke. Han havde den levende Slægtsfølelse, der gør rig. Han kunde sige: »Hvor er det godt, at vi fremdeles alle tolv Søskende holder sammen«. Nu blev det ham, der blev den første til at bryde Kæden, men ogsaa herved kom han til at tjene sin Slægt; thi han døde som en frimodig Mand. — Efter hans Jordefærd var en Kreds af Venner samlede med Slægten i Hjemmet, og her gav den ældste Datter et Vidnesbyrd om, hvad hun havde sin Fader at takke for. Jeg er sikker paa,

at alle, der hørte dette Vidnesbyrd, fik et stærkt Indtryk af, hvor rig og lykkelig en Mand Svend Høgsbro var i sit Hjem, ikke mindst i det sidste i ydre Henseende trange Leveaar. — Fra alle Sider har han ved sin Død faaet et godt Eftermæle, det vil ogsaa Historien give ham og hans Gerning i vort Folk.«

Jacob Appel.

De sønderjydske Ungdomsforeninger holdt deres Årsmøde på Askov i Dagene 21., 22. og 23. Maj. Den 22. Maj prædikede Provst Hey, og ved det offentlige Møde talte Landdagsmand H. D. Kloppenborg Skrumsager og Pastor Dalhoff fra Diakonissestiftelsen i København.

5te Juni var vi, som sædvanlig, alle til Grundlovsfest i Skibelund, hvor Kl. Berntsen, J. Appel og S. Fenger talte. — Dagen efter holdt Kl. Berntsen Foredrag for vore Elever. Akkurat en Måned efter dette Besøg sad Kl. Berntsen som Konsejlspræsident og J. Appel som Minister — og vi, der blev tilbage, følte, vi kom ud på de dybe Vande. — Om dette Skridt, der for en Tid har skilt J. Appel fra det daglige Skolearbejde i Askov, vil jeg gjerne lade ham selv gøre Rede ved at gengive et Stykke af hans Tale ved Elevmødet i År efter det Referat, der stod i »Kolding Folkeblad« for 20. Juni 1911.

»Da jeg rejste hjem denne Gang, var det ret naturligt, at jeg kom til at tænke paa, at der for ikke længe siden stod i »Højskolebladet«, at da jeg blev Minister, blev der udtalt haarde Domme over den Beslutning, jeg havde taget. Og jeg sluttede da ret naturligt, at

en Forsamling af ældre Elever maatte være den Forsamling, hvor jeg blev dømt haardest.

Jeg kan godt forstaa, at der blev fældet haarde Domme, og at disse blev fældet af gamle Elever. Thi det er jo utænkeligt, at jeg ikke til min sidste Dag maatte være taknemlig for at have faaet betroet en Gerning som den her paa Askov, og at der overhovedet for mig skulde findes en anden og mere tilfredsstillende Virksomhed.

Jeg vil da ogsaa sige, at det var ikke Overvejelser af den Art — at jeg skulde ombytte et Gode med noget endnu bedre — der fik mig til at tage den afgørende Beslutning.

Men det kan stille sig saaledes for et Menneske, at man en Tid kan føres til at lægge Roret lidt om. Jeg vil forvare mig imod, at De skulde tro, at jeg selv mener, jeg har en særlig Mission i Politik. Det har jeg aldrig troet. Men det kan komme saadan for en, at man har Grund til at tro, at man kan blive brugt under givne Forhold i ny Virksomhed.

For fem Aar siden talte jeg ligesom nu i Dag ved Elevmødet her. Og jeg dvælede som saa ofte før ved Kirke- og Skolespørgsmaal, som de førtes frem i Midten af 50'erne. Ved den Lejlighed fortalte jeg en Hændelse for mange Aar siden, da C. Berg besøgte Askov. Da sagde Berg som ofte tidligere et klogt Ord om Højskolens Forhold til Politiken. Han sagde, at dens Forhold til Politiken skal være som de jødiske Ungdomsskolers Forhold til det jødiske Raad, og det var nemlig saadan, at disse Skoler i Almindelighed holdt til ude i Ensomheden. Men naar noget kom frem, der i særlig Grad angreb Folkets aandelige Ve og Vel — da gik der Bud ud i Ensomheden. Saaledes vil jeg ogsaa — sagde C. Berg — at Højskolens Forhold

skal være til Politiken. Der skal være en Sti imellem os, saaledes at der kan komme en fra os til dem og en fra dem til os. Der skal være en Vekselvirkning.

Jeg sagde for fem Aar siden, at der kunde komme en Situation, da noget saadant kunde ske, da der var Brug for en Mand, der ikke af Fag er Politiker.

Jeg mener, at visse Sider af en Ungdomslærers Opgave og en Politikers Opgave kan under givne Omstændigheder udmærket godt falde sammen. Jeg tror oven i Købet, at det er godt, om det bliver anerkendt, at Politik er noget, man fra enhver Virksomhed under givne Forhold kan blive kaldet til at tage Del i. I Politiken er det netop saadan, at der kan mange blive brugt, og enhver kan have sit særegne at bringe. Lige saa mangesidigt som Livet er, lige saa mangesidigt er Politiken.

Som Ungdomslærer i en folkelig Skole var det min Opgave at give mit Bidrag til hos den enkelte af mine Elever at vække Sansen for det aandelige Livs Rigdom og særlig at hjælpe dem til at modtage, hvad der er givet os Mennesker i aandelig Henseende. Dette er Maalet for Virksomheden, hvor stort det end kan se ud i Forhold til, hvad der naas. Men selv i en mismodig Stund maa det være Trøsten for en Ungdomslærer, at dette er Maalet for Arbejdet.

Et tilsvarende Maal vil jeg sætte for min Virksomhed i politisk Henseende. Jeg vil og kan paa ingen Maade lægge det over i en anden Plan.

Da det nuværende Ministerium skulde dannes, laa der Opgaver for baade paa Kirkens og Skolens Omraade, som krævede deres Løsning. Jeg véd selvfølgelig godt, at man aldrig gennem Lovgivningen kan faa det frem, der giver Liv i Kirke og Skole. Men der er alligevel noget, der kan søges fremarbejdet gennem ydre Ordninger, som kan hjælpe til, at Livet kan

komme til at røre sig kraftigt og stærkt indenfor dem begge. Og det tror jeg nok, at alle, der med en rigtig Villie har sluttet sig til det Arbejde, som hører hjemme i den Skole, som Grundtvig har givet Linierne for, at de har Ønsker, som maa brænde dem i Hjertet.

En stor Hjælp har Ungdomsskolens Lærere haft deri, at de har virket i Frihed. Hvad de har haft at sige deres Elever om de dybeste Livsspørgsmaal har været et frit Vidnesbyrd, efter deres Hjertes Drift og deres Samvittighed. Dette at staa frit har givet de svage Lykke til at gøre et stort Arbejde. Det var Grundtvigs Ønske, at det fri Ord, som han havde bedt sine Landsmænd bruge, at det maatte blive ført af fuldstændig fritstillede Mennesker.

Styrken, der ligger i de fri Vidner, ønsker jeg vor Folkekirke. Og her er vi ved et af de Spørgsmaal, der skal paa Dagsordenen, en Ændring af Præsteløftet. Der er fra mange Sider udtalt Frygt for, at man skal give Frihed til at forvanske Daab og Nadver. Men til at værne disse, som til at værne Forkyndelsen, skal den kristne Menighed kaldes frem til Vagt. Den alene kan værgе dem, og kun Præster, der prædiker Kristendom og forvalter Sakramenterne sømmeligt. Men nu kommer det jo an paa, om der er Tro paa, at det betyder noget for Vidnerne at være fri. Den megen Tale i vore Dage om den subjektive Frihed skal først anvendes her. Forhandlingerne om Præsteløftets Ændring, der, som jeg omtalte i Rigsdagen, forlængst er indledet, ligger ikke stille, men føres fremad til en forhaabentlig ikke fjern Løsning.

Men ikke sandt, et Arbejde som dette ligger i Plan med det Arbejde, en Lærer i den folkelige Skole paa kristelig Grund har.

Og det tiltrænges.

Jeg har ikke den Ængstelse, at Folkekirken vil svækkes ved en Ændring af Præsteløftet. Det gælder blot om, at det bliver lagt klart frem, at Menigheden maa være aarvaagen og selv tage Ansvaret.

Vender vi os til Skolen, ser vi, at der her som paa Kirkens Omraade maa kaldes paa det fulde Ansvar, hvor det alene kan findes, nemlig hos Forældrene. Men — er der mange, der vil sige — er det muligt at rejse en virksom levende Ansvarsfølelse i Hjemmene? Man kan let give et mismodigt Svar herpaa, men der er ingen anden Vej ud af Vanskeligheden end at faa vakt dette Ansvar.

— — — Dette er, hvad jeg har at sige gamle Elever i Dag.

Jeg vil ønske for enhver, der bliver taget i Brug i det offentlige Livs Tjeneste, at han maa fries for de fortvivlede, desværre ret gængse Forestillinger om, at Politik kun drejer sig om en mere eller mindre egoistisk Handlen, at Politik kun drejer sig om økonomiske Magtspørgsmaal, men hjælpes til at se, at i Politik er der Brug for Kræfter fra de mest forskellige Virksomheder, Kræfter, der med Tro til vort lille Folks Fremtid, vil sætte ind, hvad de ejer af Erfaring og Arbejdsværdi, til Fremgang for Folk og Land.«

Ministeren sluttede med et varmt og inderligt Ønske om, at den gamle Askov-Skole maa styrkes og udvikles i Aaret, der kommer.

13. Juli havde vi en køn Afskedsfest for Provst Nissen, der, som omtalt i forrige Årsskrift, er forflyttet til Sælland. Ved denne Fest, som vore Elever deltog i, var næsten alle Provstiets Lærere og en Del Præster

tilstede, der blev holdt mange gode Taler og sunget flere i Dagens Anledning skrevne Sange.

I Juli Måned havde vi Besøg af min gamle Morbroder, Pastor emer. L. Wagner, kendt af mange gamle Askovelever. Han talte et Par Gange på Skolen.

I August var her Gymnastikkursus for Kvinder, under Ledelse af Olav Schrøder. Sidst i denne Måned kom Budskabet om V. Ulmanns Død; om ham og Skolens nære Ven, Pastor emer. M. Bredsdorff, der døde d. 9. Sept., henvises til foranstående Stykker.

18. September begyndte vi vort Efterårsmøde med Afsløringen af Mindesmærket i Skibelund for mine Forældre, Charlotte og Ludvig Schrøder.

Samme Dag holdt vi Elevmødet, der ellers plejer at falde 3. Søndag i Juni.

Om Mindefesten i Skibelund bragte Højskolebladet følgende:

Mindestenen for Ludvig og Charlotte Schrøder afsløredes i Søndags i Skibelund Krat i Overværelse af en Forsamling, der næppe er set større dernede, en Forsamling, der maatte tælles i Tusinder.

Stenen staar lige over for Talerstolen, med Forsamlingspladsen imellem. Det, der falder stærkest i Øjnene, er dens Simpelhed. Der er et Skjold foroven, og Navnene staar som i to Ringe. Iøvrigt er den uden alle Prydelser. Indskriften paa dens Forside ses paa Afbildningen her. Paa Bagsiden staar Schrøders Valgsprog:

DAG OG DAAD ER KÆMPERIM.

Ved første Øjekast virker Stenen vel mere ved sin Storladenhed end just ved sin Skønhed. Den, der giver sig Tid og Ro til at se paa den, vil dog maaske snart forstaa, at den har en ejendommelig Poesi over

Mindesmærket for Ludvig og Charlotte Schröder.

sig, at den ejer den samme Oldkvadets storlinjede Skønhed som det stavrimede Vers, der staar paa dens Bagside. I Længden vil den sikkert kunne godt sammen med de gamle Ege i Krattet.

*

Folk samledes fra alle Kanter, og der blev mange. Paa Askov var der Møde af gamle Elever Kl. 2. De gjorde sig hurtig færdige med at drøfte de faa Sager, der stod paa Dagsordenen, og begav sig til Skibelund. Noget over 4 bød Kultusminister *Jacob Appel* velkommen og bad Forsamlingen om at synge Sangen »Ud-rundne er de gamle Dage«. Derefter talte *Jacob Appel*:

Den første Betingelse for at være en god Folkelærer og Folkeopdrager er jo utvivlsomt dette at holde af Mennesker. Jeg tænker ikke, naar jeg bruger dette Udtryk, paa, at en Folkelærer, en Folkeopdrager skal være et meget omgængeligt Menneske just, som alle Mennesker umiddelbart kan synes godt om. Men jeg tænker paa, at den gode Folkelærer og Folkeopdrager maa have en Tro paa, at alle de, han har Ærinde til, har Betingelser for med ham at dele det højeste; Menneskelivet har at byde paa, og at det er hans Glæde at se dette udfolde sig hos alle dem, han faar med at gøre. Jeg tør sige om de to, hvis Minde vi i Dag er samlede for at fejre, at det var det inderste i deres Livsgerning, at de ejede Kærlighed til Mennesker. Det var deres Glæde, det var deres største Rigdom at se de enkelte, med hvem de kom i Berøring, gennem deres Livsgerning vaagne op til Deltagelse i det Aandsliv, der er Menneskenes Herlighed. Det vilde jeg gerne skulde siges allerførst i Dag, at det er først og sidst dette, det kommer an paa, naar vi i Mindet tænker tilbage paa *Ludvig* og *Charlotte Schrøder*, og

det vil alle Dage være Hovedsagen for en Lærer, for en Opdrager, at han eller hun har Kærlighed til dette Liv, at det er deres Glæde at se det udfolde sig.

Da Ludvig Schrøder efter en rig Ungdomstid stod overfor dette at skulle vælge sig en Livsgerning, da havde han, tror jeg, mange Muligheder, ja jeg tør ikke sige, at han nogen Sinde selv har turdet udtale, at han, som A. D. Jørgensen har sagt, kunde i sit Hjerte vidne om, at han kunde blive Skolemand, han kunde blive den lærde Forsker, han kunde blive Statsmand eller Digter eller Filosof, men jeg tror dog, at Ludvig Schrøder omkring Aaret 1858, da han stod over for dette Valg, virkelig var stillet i Valgets Port med mange Muligheder. Der er sagt, at det er Livets Rigdom for en ung Mand, der staar i sin fulde Kraft, at han kan se de forskellige Retninger og øjne Veje ogsaa for ham i forskellige Retninger. Der er maaske ikke mange, der har tænkt, at det kunde være muligt, hvad jeg nu udtaler, at Ludvig Schrøder maaske har tænkt sig, at han kunde blive Digter. Det er Fremtiden forbeholdt at give Oplysninger om, at der dog er Tegn, der kunde tyde paa, at en saadan Tanke ikke var ham fremmed. Og jeg tvivler ikke om, naar jeg nu henvender mig til saa mange af hans gamle Elever, at de vil samstemme med mig i, at der boede en Digter i Ludvig Schrøder. Jeg mener dermed, at han havde *det* i sit Hjerte og det i sin Sjæl, der kunde give Menneskene Helhedssyn, hjælpe dem til at se ud over alle Enkeltheder og Brudstykker — og det er den sande Poesi.

Men — ikke sandt — det mindes vi, hans gamle Elever: naar han stod — helst maaske i en Aften-time, naar Lampen var tændt — derinde i vor hyggelige Skolestue paa Askov og talte, ikke som jeg nu maa med den høje Røst, men med den underlig hvi-

skende Stemme, hvormed han kunde føre ind til vort Hjerte det bedste, han havde oplevet, da tror jeg, han gav os det, som kun en Digter giver, og gav os det saadan, at vi selv kunde leve med det og digte videre.

Han havde vel ogsaa Dragelse til i sine unge Dage at blive en lærd Mand. Det er ikke med Urette, Prof. Fr. Nielsen senere sagde: Var Schrøder ikke gaaet til Rødding, saa sad jeg ikke her som Professor i Kirkehistorie. Dette kender vi, hans gamle Elever, saare godt. Han kunde gennem sin Undervisning give os et Indblik i Tidernes Sammenhæng, som kun den kan, der har øvet et Førstehaandsstudium i nogle Henseender og har faaet en fin Sans for, hvad det ægte i Forskningens Oplysning om de svundne Tider kan give. Som Schrøder fik Brug i sin Manddomsgerning for den poetiske Sans, der var ham givet, og ogsaa for den poetiske Evne, der var ham givet, fik han ogsaa Brug i sin Livsgerning for den levende Sans og den Evne, der ogsaa var ham givet lige over for den videnskabelige Forskning. Men hans Valg var faldet paa den folkelige Skole.

Der var en Side ved den folkelige Oplysningsgerning, som drog Schrøder mere, tror jeg, end noget andet. Jeg vil her betegne det ganske kort ved at sige: Det er den religiøse Side af Sagen. Derved tænker jeg ikke bare paa det rent guddommelige — nej, jeg tænker derved paa, at den ægte folkelige Oplysning henvender sig til alle uden Undtagelse, men kun i fuld Tillid til, at der er hos hvert enkelt Menneske et Hjerte med Modtagelighed, at der er givet hvert enkelt Menneske sjælelige Kræfter, der, naar bare de vækkes paa ret Vis, sætter ham i Stand til at deltage i hele Aandslivets Rigdom og Herlighed. Dette siger jeg er et religiøst Moment, der er i Folkeoplysningen.

Jeg tror ikke, man naar til dette, med mindre man naar til den Livsanskuelse, at vi alle er Brødre, ogsaa i den Forstand, at hvad der er givet os af Aand, det er vi fælles om, fordi det har et fælles Udspring.

*

Hans Vej faldt jo, som vi alle véd, først over Rødding. Det var kun en kort Tid, han virkede dernede, og mens han var der, tror jeg ikke, at hun, der var blevet hans Livsledsagerinde, endnu udfoldede sig til at staa som hans jævnbyrdige i hans Gerning. Men da de kom her til Askov og kom under de smaa og trange Kaar, da kom den Tid, da Charlotte Schrøder fik udviklet de Evner, hun havde faaet i Vuggegave, og blev sin Mands gode Fylgje, uden hvilken han aldrig havde naaet at gøre sin Livsgerning.

Fru Schrøder har skrevet en Gang en Sang til sin gamle Mor, og i den Sang er der to Vers, hvori hun har tegnet sig selv. De lyder saadan:

For Barnets Vugge en Gave blev lagt,
som rig Velsignelse siden har bragt.
Det var det Sind, som for andres Vel
kan tjene og ofre og glemme sig selv.

Den Herre, som gav hende Gaven god,
han sikkert ogsaa det bedst forstod.
Den Gave ej trives i rige Kaar; —
thi gavnede hende de trange Aar.

Det var jo saadan, da Lærerne fra Rødding Højskole flyttede her op til Askov, da fortælles det, græd den ene af dem, da han saa de smaa Forhold. Ja, det var ikke Nutzhorn. (Munterhed.) Heller ikke Schrøder — det var den tredje, der var med. De Breve, der er gemt fra den Tid, vidner ogsaa om, hvor smaat det var. Som f. Eks. at der kun var én Rude, der

kunde lukkes op, saa der maatte en Brevveksling til med Flor for at faa Beslag til flere af Vinduerne, saa de kunde lukkes op.

Men at disse i det ydre trange Kaar havde en gavnlig Virkning, derom har jeg fra Fru Schrøder selv de stærkeste Vidnesbyrd. De lukkede op for alle hendes Sjæls rige Kræfter. Hun følte, at nu var det kun Sagen, der formaaede at bære frem, nu da de ydre Kaars Støtte manglede.

Og saa kom der i Askov, i hurtigt Tempo, en underlig rig og velsignet Tid.

Schrøder havde i sin Tid stillet to Betingelser for at ville gaa til Rødding: 1) at Nutzhorn skulde gaa med ham, for Sangens Skyld, 2) at Sveistrup var Præst derude.

Med disse to Hjælpere saa han Mulighed for at samle en aandelig Kreds om Virksomheden i Rødding.

Da de begyndte her i Askov, havde de gjort de første Erfaringer. Og Tiden kom dem vidunderlig godt i Møde. Vi unge kan let se, at har vi i det ydre paa mange Maader bedre Kaar, saa havde de gamle Højskolefolk dog for deres Gernings inderste Kerne bedre Kaar end vi. Og de havde den Lykke, at da de kom, kom de til Mennesker, der kunde slutte sig til dem.

Ved at fremdrage et Par enkelte Begivenheder kan jeg maaske i al Korthed gøre opmærksom paa den rige Udvikling, der kom i Stand.

Jeg ser i 1872 Schrøder drage til Norge for ved Bjørnsons Side at tale et Ord om Folkeoplysning til Nordmændene. Og da var det jo, han fremsatte sit revolutionerende Skoleprogram, som jo den Dag i Dag ikke mange tør følge.

Det lød jo kort og godt saadan, at den Skole for voksen Ungdom, der virkelig skal tjene den til Oplysning og Dygtiggørelse, bestemmes ikke ved visse Lærefag, men alene derved, at Lærernes Evne mødes med Elevernes Trang. Saa er Skolens Fordring sket Fyldest. Det gælder om at sætte Mennesker over for Mennesker.

Nede i Salen sad der et den Gang ungt, udmærket, højt begavet, alvorligt Menneske, den senere Biskop Heuch. Han raabte et Varsko, da han havde hørt Schrøder. Husk paa, sagde han, at Sandhed maa der først og fremmest til. Det gaar ikke an at sætte Poesien i Stedet for Sandheden. Biskop Heuch glemte jo den store Sandhed, at uden et poetisk Syn — det betyder: at der er en Helhed i vort, i Slægtens Liv — nytter det intet med en folkelig Oplysning, thi denne poetiske Sammenhæng er den store Sandhed, som ene kan gøre Oplysningen til Livsoplysning. —

Jeg tænker mig Schrøder ved Grundtvigs Jordefærd, hvor han, som en af de yngre, ogsaa havde Ordet, for at tale om den store Arv, der var givet Grundtvigs Lærlinge, og hvordan han da egentlig kunde udtømme, hvad han havde at sige, i de Ord, at alt, hvad der vedrører et ædelt, et virksomt Menneskeliv, alt, hvorfor der kan arbejdes og kæmpes med signede Vaaben, det er vor Opgave; der er ikke noget, som er os fremmed og uvedkommende. Prøvestenen er, om vi kan gaa til Kampen med de signede Vaaben.

I de Aar blev Ludvig Schrøders Virksomhed ikke blot en Landsvirksomhed, men en nordisk Virksomhed. Det skal ikke glemmes og vil ikke blive glemt i den kommende Tids Historieskrivning, at det hører til de ældre Højskolemænds Ære, at de gjorde en herlig Begyndelse til et nordisk Fællesskab af en anden

Art end det, man havde stilet imod i den skandinaviske politiske Bevægelse.

Jeg maa videre nævne 1874, da Ludvig og Charlotte Schrøder gav Husly til, at den første danske Fripræst kunde blive ordineret — i god Sammenhæng med et andet Arbejde, der fandt Sted paa Askov Højskole: Arbejdet paa at hjælpe unge, der agtede at gaa til Amerika som kirkelige Ordførere, med deres Uddannelse.

Det hænger nøje sammen med Schrøders Ønske om at komme til Rødding, fordi Sveistrup var der.

Her tror jeg er en af Højskolens dybeste Opgaver den Dag i Dag: at skabe om sig saadanne Forhold, at en levende Forbindelse med Menigheden og dens Liv bliver klar for Ungdommen. Det har været mig en Glæde at se, at Begtrup har faaet bygget en Kirke lige ved Frederiksborg Højskole. Og jeg tror, det var godt, at der ved hver Skole blev bygget en Kirke, hvor der kunde lyde et Vidnesbyrd fra Menigheden jævnsides med det Vidnesbyrd, Skolen har at bringe.

Denne rige Virksomhed blev afsluttet som Periode med den udvidede Højskoles Oprettelse 1878. Og det var Følelsen af, at der allerede var foregaaet et saa omfattende, alvorligt, dybtgaaende folkeligt Arbejde, der gjorde, at man turde betro de Mænd, der havde virket i det Arbejde, til at begynde en udvidet Folkehøjskole.

Og snart derefter blev det store kirkelige Møde holdt 1881. Her ser vi en ny Side af Ludvig Schrøder, som jeg godt kan tage med i Dag, skønt Schrøders Virksomhed her ikke ligger saa fuldstændig klart i Dagen.

Arbejdet for kirkelig Frihed var ham en Hjertesag.

Der maatte jo gaa et langt Spand af Tid, inden der blev Tale om, at man ad Lovgivningens Vej rørte

ved de Ting, som Askovadressen stillede Krav om. Lige fra 1868, da Loven om Valgmenigheder kom, til efter Systemskiftet er der ingen kirkelig Lovgivning. Jeg tager ikke i Betænkning at sige, at den Begyndelse, der blev gjort i 1903 af Regering og Rigsdag, har i Virkeligheden haft stor Betydning i vort Folk som en Forberedelse til noget mere. Siden da er Sansen, Interessen for disse Spørgsmaal kommet stærkere frem og i større Kredse. Det kirkelige Udvalg, som mange Mennesker mener ikke har frembragt andet end et stort samlet Forslag, har i Virkeligheden gennem de Forhandlinger, der er ført, gennem mange Enkeltheder i det store Forslag givet en Række vejledende Anvisninger, som jeg tror, den kommende Tids Lovgivning vil faa Brug for. I dette Arbejde havde Schrøder sin Del. Det førte store Lidelser og Smerte med sig for hans Vedkommende; men der ligger ogsaa Værdier i det, som Fremtiden kan løfte.

Men under al den udadvendte Virksomhed, som Livet i Askov førte med sig, gik det ingenlunde saadan, at Hjemlivet, først og sidst Samlivet med hans Hustru, blev mindre inderligt, mindre fyldigt, mindre betydende for Gerningen. Jeg finder blandt Schrøders Papirer en lille Pakke, der indeholder en hel Række af hans Ungdomsdigte til hende. De har, saa vidt jeg kan skønne, været borte en Tid, og nu sender han dem til hende igen med en ny Tak. Jeg skal læse et enkelt af de Vers, hvormed han nu overgiver sine gamle Sange til hende:

Tak, for Du lytted til min Ungdoms Sang,
 Tak for den Haand, med Bæven Du mig rakte.
 Tak, for Du fulgte mig paa Livets Gang
 og trofast bar hvad Byrder, den mig bragte.
 Tak for vort Samliv gennem svundne Aar,

Tak, for Du delte med mig Haab og Smerte.
Tak for din Glæde over Moderkaar,
Tak for dit rige, dybe, varme Hjerte.

Ja, saa tænker vi paa de tolv Børn, og saa hædrer vi Charlotte Schrøder, naar hendes Mand kan sige til hende: Tak for din Glæde over Moderkaar! Det maa man jo beundre hos Charlotte Schrøder, at med de mange Børn gik dog ikke Hjemmets Finhed og Hygge tabt, men øgedes netop derved, saa hendes Mand kan udbryde i en saadan Hymne til hende som denne. Det har haft mere Betydning, end de allerfleste af dem, der har besøgt Askov Højskole som Elever, véd, at det her saas, at Hjemmet kan bevares i al Travlheden. Jeg vil have Lov til at læse endnu fire Verslinier:

Gud Fader vogte vore kære smaa,
han Mindet, Haabet, Glæden for os øge.
Han give, mens vi gamle bliver graa,
at altid vi med vore ham maa søge.

Nu staar vi i Dag samlede om et Minde, som Venner og gamle Elever kærligt har rejst for de to. Den Kunstner, som har udarbejdet Mindesmærket, Joakim Skovgaard, har malet dem begge. De to Portrætter hænger paa Askov Højskole, og Kunstneren har i de to Malerier søgt at lægge al den Lighed, al den Sandhed, han evnede som Kunstner. Da Skovgaard blev opfordret til at forme dette Mindesmærke, holdt han paa, at den Bauta, der skulde rejses for Ludvig og Charlotte Schrøder, skulde intet Billede være, — den skulde vidne om deres trofaste, stærke Arbejde, den skulde tale om den Ægthed, der var i det, de gav vort Folk, og endelig skulde den være saadan, at Fremtiden ikke skulde standse ved Navnet Ludvig Schrøder, ej heller ved Navnet Charlotte Schrøder,

men at det bestandig skulde hedde Ludvig og Charlotte Schrøder.

— — —
 Paa dette Tidspunkt i Talen drager Ludvig Schrøders Broder, Grosserer Johannes Schrøder, Dækket fra Stenen — og Taleren slutter saaledes:

Idet nu Sløret falder for Stenen, vil jeg ønske, at deres Gerning i vort Folk for de kommende Slægter vil komme til at staa saadan, at der vil blive vidnet om dem — og at denne Sten maa være med til at fremkalde dette Vidnesbyrd —: *Fasthed, Trofasthed og det kærligste Samarbejde, som to Mennesker kan have med hinanden.*

Holger Begtrup gav en Forklaring af Stenen. Dens storslaaede Kraft og Enfold vidnede om, at den var en stor Kunstners Værk. Den var simpel, her var ingen Udstaffering, men netop saaledes var det rigtigt: paa denne Sten skulde kun staa de to Navne — og saa et godt dansk Ord til Betegnelse af deres fælles Livsgerning. Kunstneren havde givet de to, Ludvig og Charlotte Schrøder en ligelig Plads, for at de maatte være jævnbyrdige i Mindet, som de, hvad alle der kendte dem maatte sande, var det i levende Live.

Ludvig Schrøder var aldrig blevet den Aandens Ordfører, den virksomme Folkeven, som han blev, hvis ikke han havde haft sin Hustru, hun som erstattede ham Savnet, han havde baaret paa fra den Tid, han som Dreng blev moderløs.

Det er saare sjældent at se et saa lykkeligt Ægteskab som deres. Der hørtes aldrig et ondt Ord mellem de to; de var enige fra Grunden af. Og havde de, som de to evnerige Mennesker, med ejendommelige, vidt forskellige Karakteranlæg, noget, hvormed de skulde

tale sig til Rette, saa er det Lønkamrets Hemmelighed. Ud af det kom de som to uadskillig enige Mennesker, Mand og Kvinde i fælles Virke. Og Børnene fulgte Forældrenes Veje. Her var virkelig Fællesskab om hele Gerningen. Ud fra det kunde Ludvig Schrøder tale om *Hjemlivskræfterne*. Ud fra, hvad han havde lært af sin Hustru, kunde han tale om Styrken i det hjertelige. Det betydningsfuldeste ved deres Virke var, at her har man, hvad Grundtvig Gang paa Gang talte om: en levende Forening af Aand og Hjerte. Det hjertelige bliver tilført Folkelivet, naar Kvinden har Hjerte ikke blot for Hjemmet og dets stille Gerning, for Børnene og Manden, men for hele Folkets Sag. Det var Fru Schrøders høje Begavelse, at hun kunde udvide sit Hjertelag, uden at det mistede sin Ægthed, til Aandens Verden. Derfor var der Liv i Schrøders Tale, derfor var hans Tanker frugtbare, fordi de stod ombølgede af en dansk Kvindes hjertelige Følelse. Saaledes fødtes det daadskraftige Ord, som var Ludvig Schrøders Styrke, hver Gang han talte i sin rette Magt.

»Dag og Daad er Kæmperim« var ikke blot Ludvig Schrøders Liv-Ord, men ogsaa Udtryk for hans Livsgerning. For ham, som for Grundtvig, var »det levende Ord« et Ord, som avler Daad. Man har kaldt Schrøder Professor i Grundtvig. Det falder for tørt. Han var ikke Grundtvigs Eftersnakker, nej, han var hans Fortsætter. Han forstod Grundtvigs Syner, men han havde den Dyd, at han virkelig gik frem og førte Sagen videre. Netop det Ord, der staar paa Stenen, er betegnende i saa Henseende. Det laa henkastet i et Digt fra Grundtvigs Ungdom; Schrøder førte det ind i Folket. Hvad havde det gavnet, at det fandtes mellem Grundtvigs Papirer, at det blev trykt i »Dannevirke« for snart 100 Aar siden, hvis Schrøder ikke havde

grebet det og ført det ud, virkeliggjort ved hans Tale. Nu staar saa denne Mindesten her med Navnene. Det er, som det skal være. En Mindesten kan ikke skabe et levende Minde. Der skal ikke forsøges paa ad den Vej at forlænge de to Menneskers Saga. Man skal ikke vente, at Folk, der kommer fremmede hertil, hvis de ellers ikke har hørt om det, ved Stenen skulde faa nogen Tanke om deres Gerning. Stenen er for dem, der kan faa Mindet vakt ved at se Navnene. Og det er vort Haab, at mange vil komme her, fra Nord og fra Syd, og faa Mindet vakt, at det levende Minde maa række fra Slægt til Slægt, og at Gud maa give, der ogsaa i Fremtiden vil være Ordets Tjenere, Kvinder med dansk Hjerte og Mænd med Aand, som kan virke for det danske Folk med et Ord, der fører fremad til altid frodigere Udvikling. Leve Ludvig og Charlotte Schrøders Minde!

Derefter overgav Konsulent Hegelund paa det paa-gældende Udvalgs Vegne Stenen til Skibelundforeningen. — Forstander Knud Pedersen, Skibelund, modtog den i en Tale, hvori han navnlig dvælede ved, at det er Ludvig Schrøder, der har skabt Skibelund, som det nu er. — Fabrikant Jens Schrøder, Kolding, takkede paa Familiens Vegne.

Ved Efterårsmødet havde vi Hjælp af Højskoleforstander Grønvald Nielsen og Pastor Enevold Therkelsen, der begge holdt 2 Foredrag. I de samme Dage havde vi et kort Besøg af den engelske Forfatter Rider Haggard.

3die November begyndte Vinterskolen. Ved Åbningsmødet talte gamle Pastor emer. Dr. H. F. Fejlberg og

jeg. — Vinterskolen var, som Opgørelsen viser, godt besøgt. — I Tiden før Advent måtte vi undvære Pastor Helwegs Hjælp i Skolen og i Kirken. Han havde ligget meget syg i Efteråret en lang Tid på Kolding Sygehus, så det var med Ængstelse for ham, vi begyndte Vinterens Arbejde. Under Helwegs Sygdom var gamle Fejlberg, som altid, en god og kærkommen Stedfortræder. Helweg kom sig forbavsende godt og kunde sidst på Vinteren påtage sig flere Timer på Skolen end nogensinde før.

Til Hjælp i Skolearbejdet havde vi de første 4 Måneder cand. mag. Niels Møller, tidligere Elev fra Askov. Møller måtte imidlertid forlade os til Marts, da han skulde overtage en Lærerstilling ved Odense Seminarium. Vi er taknemmelige for den Tid, Niels Møller virkede som Lærer på Askov. Han var fremragende dygtig i sine Fag, passede godt ind i vore Forhold, og han vandt sig mange Venner både blandt Elever og Lærere.

I Januar havde vi et 14 Dages Besøg af Magister J. Rosenkjær, en yngre Videnskabsmand, der følte sig draget mod Højskolen, han fik, ved at lære Forholdene på Askov nærmere at kende, Mod til at forsøge at tage en Gerning op her. Allerede 1ste Marts brød han op fra København med Hustru og Barn og kom hertil som Lærer, altså netop da Niels Møller forlod os. Vi var glade for, at Rosenkjær overvandt alle Vanskeligheder for strax at komme over til os, og i de Måneder, der er forløbne siden, har vi kun haft Grund til at frydes over den dygtige Kraft, vi i ham mener at have fået tilført Skolen. Magister Rosenkjærs Hovedfag er Kemi, Geologi og Udviklingslære.

Af stor Betydning for Vinterskolen har det været, at Pastor Carl Koch støttede os i så stor Udstrækning,

som Tilfældet var. Fire Gange havde vi den Glæde at se Pastor Koch hos os, omtrent en Uge ad Gangen. Han har en ganske sjælden Evne til at tale til vore Elever, så vi vil ønske og håbe, han fremdeles må få Lyst, Tid og Kræfter til at hjælpe os på Askov Højskole. — Hans Emner var »Sjælelivet« og »Kulturtilstande i Middelhavslandene på Kristi Tid«.

Foruden Pastor Carl Koch har Højskoleforstander Holger Begtrup, også i større Udstrækning end tidligere, arbejdet med på Vinterskolen, idet han i April Måned holdt to Foredragsrækker om Grundtvig og om Fr. Paludan Møllers Digt: Adam Homo. Det er os en stor Glæde således År efter År at modtage Begrups værdifulde Hjælp, han har trofast gæstet os, siden han flyttede Teltpælene fra Askov til Frederiksborg. Begtrup bliver ikke fremmed for os, eller vi for ham; denne Trofasthed siger vi især Tak for.

I det hele var Vinteren rig på gode Besøg. Jeg skal således nævne forhenværende Minister for Island Bjørn Johnson, der holdt to Foredrag om Island, ligesom vi har haft Foredrag af Pastor Christian Siegumfeldt om Missionskongressen i Edinburg. Pastor L. J. Kock: Om Biblens rette Brug. Den unge Østerlandsmissionær Alfred Nielsen: Om Missionsarbejdet. Biskop Sørensen: Om Arbejde. Missionskasserer Joh. Schrøder: Santalmissionen, ledsaget af Lysbilleder. Seminarieforstander Stig Bredstrup: Om Prof. Heegård, — og endelig har den norske Skuespillerinde Fru Symra fremsagt H. Ibsens »Per Gynt«. 27de April sluttede Vinterskolen. Jeg kunde da med Sandhed udtale en varm Tak til Eleverne for det udmærkede Halvår, vi havde tilbragt sammen. Vi havde været glade og taknemmelige for dette Elevhold. En arbejdsfyldt og god Vinter var afsluttet.

Blandt de Venner, der har stået Skolen nær, og som vi har mistet i det forløbne År, vil jeg gjerne nævne Jørgen Ravn fra Nebel, der døde 28de Juli, 82 År gammel. Han var i mange År en trofast Gæst ved Møder på Askov. — I de senere År har vi kun sjældent set ham, men hans Navn bør dog mindes i Skolens Årsskrift.

En anden af Skolens afdøde Venner, der har lukket sine Øjne i det forløbne År, er Marie Skjøde i Veerst, der døde den 17. April.

Da Schrøder og Nutzhorn i 1865 flyttede til Askov, var det især Gårdmand Peder Jørgensen og hans Hustru Karen, som tog imod dem og hjalp dem tilrette. Marie Skjøde var Søster til Karen Jørgensen, og dette medførte, at Schrøders snart stiftede Bekendtskab og sluttede Venskab med Familien Skjøde fra Veerst. Et Venskab, der holdt ud Livet igennem. Men inderligst var Båndet mellem Moer og den varmt troende, begavede og kærlige Kvinde, som Marie Skjøde var. Ved hendes Jordefærd, den 24. April 1911, samledes en stor Vennekreds om hendes Båre. Mange førte Ordet i Hjem og Kirke, men alt kunde samles i en Tak til Gud for den kærlige, milde, fromme og stærke Kvinde, der var gået bort, og som havde været til så stor Velsignelse for mange. Marie Skjøde kunde på sit Dødsleje sige: »Kære Børn, glem nu ikke at takke Vorherre og syng ham en Lovsang, når jeg får Hjemlov!« Børnene glemte det ikke. Det blev en Takkefest, da hendes Støv stedtes til Hvile, en Takkefest, vi fra Askov Højskole hjærtelig kunde slutte os til. Det er svært at tage Afsked med de gamle Venner, der har fulgt Skolen fra første Stund.

ASKOV LÆRLINGE

REGNSKAB FRA 20. JUNI 1910 TIL 6. JUNI 1911

INDTÆGT:

Kassebeholdning fra forrige Aar	Kr. 1047.51
Indvundne Renter	— 25.39
Højskolens Del af Trykningen af Aarsskriftet	— 171.56
Indkommet i Medlemsbidrag	— 1858.50
	<hr/>
	Kr. 3102.96

UDGIFT:

Udbetalt Understøttelser:

Til Sommerskolen 1910	Kr. 160.00
(Elisabeth Madsen, Holte; Anna Sofie Paustian, Brønshøj; Nanna Primdal, Haasum; Marie Olsen, København, hver 40 Kr.)	
Til Vinterskolen 1910—11	— 945.00
(Anna Gyldenkærne, Ousager; Cecilie Jensen, Ramme; Ingrid Jensen, Sprove; Cecilie Thing, Hune; Kristian Hvass, Tødsø; Karl Jacobsen, Binderslev; Salomon Jensen, Frifeldt; Anders Mathiasen, Vraa; Uffe Nygaard, Vesterskørninge, hver 40 Kr. Kr. M. Vadgaard, Stenild 30 Kr. Leopold Wondt, Fredericia; Johannes Schou, Køng; Thorvald Rasch, Kolding; P. M. Pedersen, Jebjerg; Nis Rosenborg Otzen, Adserbølle; N. P. Nielsen, Kidserup; Gunnar Nielsen, Møllerup; L. Lund Thomsen, Give; Kr. Korsgaard, Starup; Albert B. Jensen, Dalmose; Frede Hedelund, Nisted; Jens Hedegaard, Føvling; N. P. Hansen, V. Egesborg; N. P. Hansen, Dalby; Jeppe Hansen, Flakkebjerg; Hans Hansen, Opager; Ejnar Christensen, Holbæk; Claus Bang, Liltofte; Kirstine Madsen, Aale, hver 25 Kr. Aja E. Hauerlin, København; Hans Chr. Hansen, Ulkjær; Jens Kjærsgaard Bajlum; Georg Jensen, København, hver 20 Kr.)	
Trykning af Aarsskriftet for 1910	— 796.30
Kundgørelser	— 37.63
Porto og Fragt	— 282.48
Løn til Kassereren	— 100.00
Kontant Kassebeholdning	— 116.86
Indestaaende i Vejen Sparekasse	— 664.69
	<hr/>
	Kr. 3102.96

Vejen, den 6. Juni 1911.

J. A. Favrholdt.

Medlemsantallet den 6. Juni 1911 var:

I det egentlige Danmark	1354
I Sønderjylland, Norge, Sverrig, Island, Færøerne og Amerika	159
	<hr/>
	Ialt... 1513

Ovenstaaende Regnskab er gennemgaaet og sammenholdt med Kassebog og Bilag, og der er intet fundet at bemærke.

Kolding, den 8. Juni 1911.

Thomas Thomsen,

Konrad Jørgensen.

HØJSKOLENS LÆRLINGE

VED POUL BJERGE

A. Den almindelige Pige højskole

fra 4. Maj til 30. Juli 1909.

- 4305. Helvig Christensen, Prokurist, København.*)
- 4306. Ellen Cortsen, Manufakturhandler, København.
- 4307. Fritsine Heindorff, Tømmermester, København.
- 4308. Elisabeth Madsen, Hmd., København.
- 4309. Cigarruller Marie Olsen, København.
- 4310. Anna Sofie Paustian, Skolebestyrer, København.
- 4311. Margrethe Andersen, Aagerup Mølle, Hedehusene, Møller, Københavns Amt.
- 4312. Charlotte Hansen, Glostrupgd., Glostrup, Gmd., Københavns Amt.
- 4313. Marie Jørgensen, Hellerup, Gmd., Københavns Amt.
- 4314. Bertha Jensen, Veddeløv, Roskilde, Høker, Københavns Amt.
- 4315. Ellen Johne Jensen, Ørnekærgaard, Gmd., Københavns Amt.
- 4316. Anna Hansen, Lundagergaard, Gmd., Roskilde.
- 4317. Anna Christensen, Ferslev, Skibby, Lærer, Frederiksborg.
- 4318. Karen Hansen, Frederikssund, Fotograf, Frederiksborg.
- 4319. Mejerske Johanne M. Andersen, Frederiksværk, Frederiksborg.
- 4320. Anna Andersen, Solbjerggaard, Skibby, Gmd., Frederiksborg.
- 4321. Marie Dorteaa Mortensen, Vinderød, Frederiksværk, Krudtværksarb., Frederiksborg.

*) Alle Numre slutter sig til Nr. fra foregaaende Aar. Efter Lærlingens Navn anføres hendes Hjemsteds Postadresse og Faderens Stilling, forsaavidt hun ikke selv har en selvstændig Stilling. Gmd. = Gaardmand, Hmd. = Husmand, Hvkr. = Haandværker o. s. v. Ved Sommerlærlingene anføres sidst Amtet.

4322. Marie Jensen, Badstrup, Kallundborg, Hmd., Holbæk.
 4323. Olga Magdalene Petersen, Badstrup, Kallundborg, Gmd. Holbæk.
 4324. Karen Hansen, Mullerup, Slagelse, Møller, Holbæk.
 4325. Karen Wermer, Mullerup, Slagelse, Købmd., Holbæk.
 4326. Johanne Raun, Tranbjerg, Samsø, Farver, Holbæk.
 4327. Marie Carlsen, Sorø, Parcellist, Sorø.
 4328. Eleonora Petersen, Lille Egede, Korsør, Husejer, Sorø.
 4329. Agnes Nielsen, Hildegaard, Ringsted, Gmd., Sorø.
 4330. Camilla Kristoffersen, Hjelmsømagle, Vетterslev, Parcellist, Sorø.
 4331. Elisabeth Nielsen, Hjelmsømagle, Vетterslev, Møller, Sorø.
 4332. Marie Christensen, Vejgaard, Stenlille, Gmd., Sorø.
 4333. Anna Kristensen, Ørslev Præstegaard, Skelskør, Forpagter, Sorø.
 4334. Ingrid Poulsen, Brøderup, Tappernøje, Slagter, Præstø.
 4335. Margrethe E. Jensen, Elmue, Faxe, Gmd., Præstø.
 4336. Tyra Hansen, Stenstrup, Præstø, Telefonbest., Præstø.
 4337. Kristine Nielsen, Tovilde, Stege, Gmd., Præstø.
 4338. Ane Madsen, Aspergaard, Pedersker, Gmd., Bornholm.
 4339. Paula Barfoed, Odense, Fabrikant, Odense.
 4340. Mary Henningsen, Odense, Inspektør, Odense.
 4341. Emilie Hjort, Odense, Lærer, Odense.
 4342. Elisabeth Andersen, Allesø, Næsbyhoved Broby, Gmd., Odense.
 4343. Ella Andersen, Frederiksminde, Kolstrup, Gmd., Odense.
 4344. Rigmor Bækkelund, Harendrup, Aarup, Hmd., Odense.
 4345. Marie Christensen, Ll. Kildemoseg., Holmstrup, Gmd., Odense.
 4346. Kirstine Rasmussen, Kirkendrup, Odense, Gmd., Odense.
 4347. Anna Jensen, Morud, Næsbyhoved Broby, Gmd., Odense.
 4348. Hansine Banke, Strandby, Haarby, Gmd., Odense.
 4349. Carla Petersen, Taagehavegaard, Holmstrup, Gmd., Odense.
 4350. Karina Czarniewsky, Assens, Bogholder, Assens.
 4351. Henny Bisgaard, Glamsbjerg, Læge, Assens.
 4352. Maren J. Pedersen, Bjergskovgaard, Gudme, Tømrer, Svendborg.
 4353. Mathilde Hansen, Holmdrup, Skaarup, Gmd., Svendborg.

4354. Marie Larsen, Pebertved, Ullerslev, Hmd., Svendborg.
4355. Anna Greve, Rørmosegaard, Faaborg, Gmd., Svendborg.
4356. Bothilde Richard, V. Kippinge, Vaaelse, Gmd., Maribo.
4357. Ida Friis, Knudstrupgd., Eskildstrup, Gmd., Maribo.
4358. Sylvia Møller, Orehoved, Rentier, Maribo.
4359. Gudrun Brion Gregersen, Vaabensted, Saxkøbing, Præst, Maribo.
4360. Anna Riise, Sdr. Korsgaard, Bælum, Gmd., Aalborg.
4361. Dagny Bodilsen, Kinnerupgd., Langholt, Gmd., Aalborg.
4362. Kathrine Christensen, Lindholm, Nr. Sundby, Gmd., Aalborg.
4363. Mathilde Petersen, Ulsted, Hmd., Aalborg.
4364. Anna Nyegaard, Vive, Hadsund, Lærer, Aalborg.
4365. Maren Skadhauge, Agdrup, Brønderslev, Gmd., Hjørring.
4366. Johanne Dam, V. Brønderslev, Gmd., Hjørring.
4367. Dagmar Jensen, »Vaaen«, Sindal, Gmd., Hjørring.
4368. Marie Bjørnlund, Vangen Skole, Frederikshavn, Lærer, Hjørring.
4369. Anna Carstensen, Thisted, Gmd., Thisted.
4370. Ellen Brandt, Nykøbing, Købmd., Thisted.
4371. Gerda Fischer, Nykøbing, Fuldmægtig, Thisted.
4372. Edith Møgelvang, Nykøbing, Købmd., Thisted.
4373. Anna Vestergaard, Nykøbing, Lærer, Thisted.
4374. Laura Jensen, Hvidbjærg, Lærer, Thisted.
4375. Mariane Raun, Raunsborg, Bedsted, Gmd., Thisted.
4376. Nanna Primdal, Haasum, Lærer, Viborg.
4377. Gunnild Thomsen, Rævholt, Haasum, Gmd., Viborg.
4378. Meta Gundorph, Kjellerup, Boelsmd., Viborg.
4379. Sofie Tromholt, Tromholtgd., Viborg, Gmd., Viborg.
4380. Petrine Tulstrup, Nørre Tulstrup, Bjerringbro, Gmd., Viborg.
4381. Jenny Christiansen, Arngaard, Aarhus, Gmd., Aarhus.
4382. Kirstine Jensen, Falling, Købmd., Aarhus.
4383. Ane Leth, Galten, Rentier, Aarhus.
4384. Olivia Welling, Hasselager, Gmd., Aarhus.
4385. Marie Juul, Ormslev, Gmd., Aarhus.
4386. Margrethe Andersen, Skovby, Gmd., Aarhus.
4387. Marie Bernthsen, Storning, Galten, Væver, Aarhus.
4388. Helene Thomsen, True, Brabrand, Gmd., Aarhus.
4389. Benedikte Nielsen, Østerby, Tranbjerg, Gmd., Aarhus.
4390. Damefrisør Augusta Knudsen, Aarhus, Aarhus.

4391. Johanne Pedersen, Horsens, Skanderborg.
4392. Karoline Rasmussen, Horsens, Klodsmager, Skanderborg
4393. Magdalene Pedersen, Gjesing, Skanderborg, Rentier,
Skanderborg.
4394. Mary Bislund, Hovedgaard, Husejer, Skanderborg.
4395. Petrine Blichfeldt, Laven Østergaard, Laven, Gmd.,
Skanderborg.
4396. Marie Bank, Ring, Gmd., Skanderborg.
4397. Elise Petersen-Rask, Randers, Fabrikant, Randers.
4398. Marie Rasmussen, Randers, Købmd., Randers.
4399. Kathrine Hvidkjær, Dejret, Knebel, Købmd., Randers.
4400. Anna Bugge, Klatterup, Havndal, Gmd., Randers.
4401. Margrethe Mathiassen, Romalt, Gmd., Randers.
4402. Anna Bossen, Varde, Lærer, Ribe.
4403. Dorthea Gram, Askov, Vejen, Bager, Ribe.
4404. Anna Olsen, Askov, Vejen, Murer, Ribe.
4405. Margrethe Nissen, Brørup, Provst, Ribe.
4406. Bodil Nissen, Brørup, Provst, Ribe.
4407. Lærerinde Anna Rechtenagel, Folding, Brørup, Ribe.
4408. Marie Poulsen, Lunderskov, Gmd., Ribe.
4409. Lærerinde Mathilde Simonsen, Lykkegaard, Holsted,
Ribe.
4410. Jørgine Simonsen, Skovgaard, Lunderskov, Gmd., Ribe.
4411. Marie Simonsen, Skovgaard, Lunderskov, Gmd., Ribe.
4412. Kirstine Jacobsen, Vejen, Mejeribestyrer, Ribe.
4413. Lærerinde Nielsine Marie Larsen, Over Dybgaard,
Ringkøbing.
4414. Alma Eriksen, Herning, Træhdl., Ringkøbing.
4415. Anna E. Pedersen, Idom, Holstebro, Teglblænder, Ring-
købing.
4416. Methea Jensen, Kisumkærgd., Rønbjerg, Aftægtsmand,
Ringkøbing.
4417. Johanne Kjærsgaard, Kjærsgaard, Fjaltring, Gmd., Ring-
købing.
4418. Johanne Skalkhøj, Fjaltring, Gmd., Ringkøbing.
4419. Gudrun Schrøder, Kolding, Direktør, Vejle.
4420. Kathrine Lauersen, Sdr. Aldum, Gmd., Vejle.
4421. Maja Madsen, Asløkke, Juelsminde, Lærer, Vejle.
4422. Marie Buch, Egtvedgaard, Egtved, Gmd., Vejle.
4423. Jørgine Eriksen, Jelling, Gmd., Vejle.
4424. Marie Laudam, Laudam, Juelsminde, Gmd., Vejle.

4425. Anna J. Hansen, Sdr. Vilstrup, Eltang, Gmd., Vejle.
 4426. Anna Bjarnarson, Saudafell, Sysselmand, Island.
 4427. Helene Christensen, Fæsted, Hygum, Gmd., Sønderjylland.
 4428. Anna Jensen, Lambjerg, Hørup, Hvkr, Sønderjylland.
 4429. Katrine Holm, Rugbjerg, Havslund, Gmd., Sønderjylland.
 4430. Anna Lass, Vollerup, Gmd., Sønderjylland.
 4431. Helene Christensen, Vollerup, Gmd., Sønderjylland.
 4432. Lærerinde Rosa Lindblad, Havslått, Sverige.
 4433. Elen Nyeggen, Norge.
 4434. Augusta Johanne Ihlefeldt, Rostock, Provst, Mecklenburg
 4435. Anna Lohmann, Lauenburg, Købmd., Lauenburg.
 4436. Fru Metha Fensholt Petersen, Chicago, Amerika.

Ialt 132. 124 Lærlinge har været her i alle tre Maaneder. 6 — Nr. 4337, 4350, 4364, 4413, 4432 og 4433 — var her i to Maaneder, og 2 — Nr. 4359 og 4436 — var her i én Maaned. Fordelt paa de enkelte Maaneder falder Lærlingetallet saaledes: I Maj 126, i Juni 131 og i Juli 130, eller i Jævnmaal 129.

Ordnes Lærlingene efter Fædrencs Stilling, viser det sig, at 60 er Døtre af Gaardmænd, 11 af Husmænd, 1 af en Arbejdsmand, 11 af Haandværkere, 14 af Handlende, 15 af Embedsmænd, Lærere o. l. og 20 af Mænd i andre Livsstillinger. 4 var Lærerinder, og 3 havde andre selvstændige Stillinger.

Af Lærlingene var 13 over 25 Aar, 102 mellem 25 og 18, 17 mellem 18 og 16 og ingen under 16 Aar.

Fra Ribe og Ringkøbing Amter var der 17, fra Vejle, Skanderborg, Aarhus og Randers 28 og fra de fire nordligste Amter 21, fra Fyn 17, fra Sjælland 33, deraf 6 fra København, 4 fra Lolland og Falster, 1 fra Bornholm, 1 fra Island, fra Sønderjylland 5, fra Norge 1, fra Sverige 1, fra Mecklenburg 1, fra Lauenburg 1 og fra Amerika 1. 47 har været fra Købstæderne.

1 af Lærlingene har før været paa Askov Højskole, 10 har før været paa andre Højskoler, deraf 2 paa Hoven og én paa Hjørunde, Særslev, Testrup, Thyland, Vallekilde, Frk. Zahles Skole, Marie Jørgensens Skole og én i Amerika. 7 har gaaet i Aftenskole, 1 har været paa Efterskole, 14 har gaaet i Latin- eller Realskole, deraf 4 med Præliminæreksamen og 1 med Filosofikum. 2 har taget Eksamen ved Seminariet, 2 har gaaet i Handelsskole, og 5 har haft forskellige andre Kursus.

B. Den udvidede Højskole
fra 3. November 1910 til 27. April 1911.

I. Mandlige Lærlinge.

1. Fjerde Vinters Lærling.

Gartner Hans Rasmussen, Askov Højskole, Vejen, 42 Aar (66)*.

2. Anden Vinters Lærlinge.

723. Gaardbestyrer Anders Andersen, Hornbæk, Randers, 36 Aar (2270)
724. Jens Hedegaard, Fovling, Vamdrup, 30 Aar, Stenh. (2080)
725. Otto H. Krog, Erslev, Nykøbing, J., 27 Aar, Landpost (2290)
726. Typograf Ejnar Christensen, Holbæk, 27 Aar (2309)
727. Villemoes Eliassen, N. Hyllinge, Roskilde, 27 Aar, Gmd. (2298)
728. Snedker O. Christoffersen, Eskildst., Rønnede, 27 Aar (2299)
729. P. Villemoes, Havbjerggaard, Højby, 27 Aar, Gmd. (2301)
730. Kontrolass. Niels P. Hansen, V. Egesborg, Lou, 27 Aar (2303)
731. Journalist Laurids Lind-Thomsen, Give, 26 Aar (2304)
732. Stenhugger Thorvald Chr. Rasch, Kolding, 26 Aar (2307)
733. Palle Jessen Pallesen, Ekknud, Ølgod, 27 Aar, Hmd. (2312)
734. Nis Rosenberg Otzen, Adserballe, Augustenborg, 26 Aar, Urmager (2316)
735. Murer Kr. O. Korsgaard, Starup, Gravens, 25 Aar (2317)
736. Niels P. Nielsen, Kidserup, Holbæk, 25 Aar, Gmd. (2325)
737. Gartn. Frede J. Hedelund, Fagerliden, Odense, 25 Aar (2334)
738. Kristen M. Vadgaard, Stenild, Hobro, 24 Aar, Gmd. (2335)
739. Tømrer Harald Vejlager, Høve, Dalmose, 24 Aar (2337)
740. Jens Kjærsgaard, Bajlum, Roslev, 23 Aar, Gmd. (2347)
741. Mejerist Hans Hansen, Opager, Søllested, 23 Aar (2350)
742. Sim. Sørensen, Kragelund, Lunderskov, 23 Aar, Bmd. (2351)
743. Lars Jørgen Larsen, Kolding, 23 Aar, Gmd. (2352)
744. C. M. Jespersen, Langeskov, Ølholm, 23 Aar, Rentier (2353)
745. Niels N. Kjems, Fæsted, Hygum, 22 Aar, Hmd. (2136)
746. Journalist Povl Mosegaard Knudsen, Dyrupgd., Fruens Bøge, 22 Aar (2140)
747. Typograf Jørgen Chr. Odense, Aalborg, 22 Aar (2360)
748. Typograf Leopold Wondt, Fredericia, 22 Aar (2361)

* Tallet i () ved andet Aars Lærlinge er det Nr., de har i de foregaaende Aarsskrifter.

749. N. P. Hansen, Dalby, Tureby, 22 Aar, Gmd. (2362)
 750. Bogholder Albert Jensen, Dalmose, 22 Aar (2363)
 751. Jørgen Rye, Ryesgaard, Haastrup, 21 Aar, Gmd. (2366)
 752. Gunnar Nielsen, Mellerup, Harridslev, 21 Aar, Entreprenør (2367)
 753. Hans Chr. Hansen, Ulkær, Vejle, 20 Aar, Gmd. (2374)
 754. Claus Bang, Liltofte, Assens, 19 Aar, Gmd. (2380)
 Ialt 32. 29 har været her i alle seks Maaneder, en — Nr. 751 — har været her i fem Maaneder, og to — Nr. 725 og 747 — har været her i tre Maaneder.

3. Første Vinters Lærlinge.

2386. Skomager Hans Pedersen, Fredbjerg, Farsø, 46 Aar
 2387. Købmd. Peter Thielsen, Burup, Toftlund, 33 Aar (3)
 2388. Hans Kr. Pedersen, Asminderød, Holbæk, 33 Aar, Gmd.
 2389. Murer Frants Petersen Tønder, Bovlund, Brandrup, 31 Aar (3)
 2390. Jeppe Hansen, Flakkebjerg, 31 Aar, Landpost (5)
 2391. Niels Dideriksen, Grønbæk, Vejvad, Holstebro, 31 Aar, Gmd. (5)
 2392. Lærer Karl Jakobsen, S. Bindslev, Sindal, 31 Aar
 2393. Kontrolass. Johannes Jacobsen, Vejle, 30 Aar
 2394. Hans Jensen, Sandager, Assens, 30 Aar, Gmd.
 2395. Niels M. Espersen, Brøndum, Skive, 30 Aar, Gmd. (5)
 2396. Skomager Hans Peter Dich, Neksø, 29 Aar
 2397. Peter Herman Christiansen, Saaby, Roskilde, 29 Aar Gmd. (3)
 2398. Kristen Sandal, Thorup, Nykøbing J., 29 Aar, Gmd.
 2399. Lærer Johannes Østerdal, Haugsund, Norge, 28 Aar (5)
 2400. Gaardbest. Anders Pedersen, Serridslev, Tvingstrup, 28 Aar (5)
 2401. Mejerist Fr. Hansen, Midtkobbel, Sønderborg, 28 Aar
 2402. Jacob Pedersen, Sønderborg, 27 Aar, Gmd.
 2403. Jens Chr. Jørgensen, Dalgaard, Grevinge, 27 Aar, Gmd.
 2404. Ole William Mortensen, Stensbjerggaard, Borup, 27 Aar, Gmd.
 2405. Viggo Rasmus Larsen, Galøgaard, 26 Aar, Gmd. (5)
 2406. Jens Peter Jensen, Smerup, Karise, 26 Aar, Gmd.
 2407. Mejerist Carl Marius Andersen, Grædstrup, Brædstrup, 26 Aar

2408. Anton Vestergaard, Hemmet, Tarm, 26 Aar, Gmd. (1)
 2409. Landbrugskand. Peter Liengaard, Ebdrup, Farsø, 26 Aar (4)
 2410. Thorvald Gyldenkærne, Vejgaard, Roskilde, 25 Aar, Gmd.
 2411. Anders Peder Rindom, Andrup, Skern, 25 Aar, Gmd.
 2412. Jakob Seeman, Badskjær, Dybvad, 25 Aar, Gmd.
 2413. Kristian Knudsen, Lem, Skive, 25 Aar, Kbmd.
 2414. Johannes Pedersen, Lykkebjærg, Hørve, 25 Aar, Gmd.
 2415. Gaardbest. Henrik Laurits Jensen, Vestbirk, Østbirk, 25 Aar.
 2416. Christoffer Jensen, Lellinge, Køge, 25 Aar, Gmd.
 2417. Bernhard Bertelsen, Lime, Skive, 25 Aar, Gmd.
 2418. Ludvig August Madsen, Svendstrup, Kallundborg, 25 Aar, Gmd. (4)
 2419. Peder Sørensen, Bøgested, Brørup, 25 Aar, Gmd. (5)
 2420. Peder Thomsen, Meldrup, Horsens, 24 Aar, Gmd. (5)
 2421. Jens Marius Nielsen, Stenhallergaard, Merløse, 24 Aar, Gmd. (5)
 2422. Murersvend Chr. K. Petersen, Horsens, 24 Aar (2)
 2423. Johannes K. Juhl, Langetved, Skodborg, 24 Aar, Gmd.
 2424. Tømrer Johannes Larsen, Olstrup, Rønnede, 24 Aar.
 2425. Murer Kristen Hartvig Mortensen, Torup, Ulstrup, 24 Aar
 2426. Maskinarb. Valdemar Nielsen, Nordborg, 24 Aar
 2427. Kontrolass. Carl Nielsen, Oreby, Sdr. Bjerger, 24 Aar (5)
 2428. Handl. Svend Fog, København, 24 Aar (5)
 2429. Fodermester Harald Marius Andersen, Lund, Rødvig, 23 Aar (5)
 2430. Kommiss Holger Ohn Laursen, Aarhus, 23 Aar (5)
 2431. Laurids Kristian Larsen, Vejle, 23 Aar, Arbejdsmd.
 2432. Lærer Per Voll, Lærdal, Norge, 23 Aar (5)
 2433. Bødker Thøger Th. Grønborg, Ø. Brønderslev, 23 Aar
 2434. Kristen Nielsen, Gjorup, Hørdum, 23 Aar, Hmd.
 2435. Jens Chr. Nørbjerg, Hurup, 23 Aar, Direktør (5)
 2436. Kristian Hvass, Tødsø, Nykøbing J., 23 Aar, Hmd.
 2437. Ejnar Bonnesen Dam, Brøderup, Tappernøje, 23 Aar, Højskoleforst. (5)
 2438. Niels Sørensen, Holme, Viby, 23 Aar, Hmd. (5)
 2439. Uffe Hansen Nygaard, Vester Skerninge, 23 Aar, Gmd.
 2440. Jens Bjarne Eriksen, Rønnild, Norge, 23 Aar, Gmd.
 2441. Mejerist Johannes Fr. Christensen, Faardrup, Flakkebjerg (2)

2442. Former Niels Dalby, Bjert, Vinderup, 22 Aar
2443. Mejerist Svend Trøst Hansen, Uldum, 22 Aar (4)
2444. Landbrugskandidat Julius Viskut, Mähren, Østerrig,
22 Aar (2)
2445. Journalist Sigurd Schmidt, København, 22 Aar (3)
2446. Gustav Gustavussen, Engdal, Silkeborg, 22 Aar, Hmd. (5)
2447. Elektriker Alexander Smidt, Søbæksled, Rødding, 22 Aar
2448. Rasmus Daniel Jensen, Stangkrogen, Trustrup, 22 Aar
Hmd.
2449. Hjalmar Larsen Bjerg, Kristiansminde, Svendborg, 22
Aar, Kasserer.
2450. Peter Hvam J. Leth, Egelund, Thorsøe, 22 Aar, Gmd.
2451. Salomon Jensen Frifeldt, Ølgod, 22 Aar, Gmd.
2452. Peder Hansen, Guldager, 22 Aar, Gmd. (3)
2453. Johannes Thorvald Kristensen, Langthjem, Jerslev, 22
Aar, Gmd. (5)
2454. Mejerist Anders L. Mathiasen, Vrejlev, Vraa, 22 Aar, Hmd.
2455. Lærer Niels P. J. Rode, Hesselbjerggd., Ikast, 22 Aar (5)
2456. Smed Vølund Kristensen, Melby, Kallundborg, 21 Aar
2457. Student Gunnar Larsen, Højstrupgd., Køge, 21 Aar (3)
2458. Kristen Højgaard, Højgaard, Vinderup, 21 Aar, Gmd. (4)
2459. Aksel Voigt, Viby, 21 Aar, Konsulent.
2460. Anker Mogensen, Skørring, Mørke, 21 Aar, Gmd.
2461. Kontorist Thorvald Lykke Thomsen, Esbjerg, 21 Aar (3)
2462. Lærer Peter Marius Pedersen, Jebjerg, Laurbjerg, 21 Aar
2463. Jens Kr. Dalsgaard, Vester-Børsting, Skive, 21 Aar, Gmd.
2464. Henrik Ravn, Haraldsted, Ringsted, 21 Aar, Gmd. (5)
2465. Hans Peter Nielsen, Ravnehøjgd., Gravens, 21 Aar, Gmd. (5)
2466. Mejerist Chr. Peder Christensen, Grurup, Bedsted, 21 Aar
2467. Gartner Georg Jensen, Valby, 20 Aar (4)
2468. Otto Pedersen, Køng, Lundby, 20 Aar, Gmd.
2469. Smed Niels Peder Nielsen, Lønholdt, Fredensborg,
20 Aar
2470. Kontorist Frode Lund, Esbjerg, 20 Aar (4)
2471. Jón Gunnlögsson, Kidjaberg, Island, 20 Aar, Gmd.
2472. Mejerist Th. Chr. Thomsen, Astrup, Sindal, 20 Aar, Gmd.
2473. Elektriker Martin Andersen, Sødinge, Ringe, 20 Aar.
2474. Rasmus J. Skjødt, Flensted, Laven, 20 Aar, Gmd. (5)
2475. Axel Jørgen Rasmussen, Voldbyholm, Kavslunde, 19
Aar, Gmd.
2476. Ejnar Hansen, Odense, 19 Aar, Brygger

2477. Niels Albert Nielsen, Tranegaard, Helsing, 19 Aar, Gmd.
 2478. Alfred Rosendal, København, 19 Aar, Grosserer
 2479. Johannes Schou, Køng, Lundby, 19 Aar, Gmd.
 2480. Rasmus Chr. Rasmussen, Hesselagergd., Hjulby, 19 Aar, Gmd.
 2481. Anker Jensen, Faarup, Voldum, 19 Aar, Gmd.
 2482. Karl Poulsen, Møllegaard, Kerteminde, 19 Aar, Gmd.
 2483. Gmd. Rasmus Holme, Holmegaard, Espe, 19 Aar.
 2484. Trygve Buchholt, Trondhjem, Norge, 18 Aar, Skibsfører.
 2485. Ulrik Hermansen, Bøgede, Kværkeby, 18 Aar, Gmd.
 2486. Student Hans Svend Sørensen, Silkeborg, 18 Aar (4)
 2487. Niels N. Tulstrup, Tulstrup, Bjerringbro, 18 Aar, Gmd.
 2488. Laurits Larsen, Barløsegd., Assens, 18 Aar, Gmd.
 2489. Hans Jensen, Tvindelstrup, Ringsted, 18 Aar, Gmd.
 2490. Søren Anders Østergaard Lausten, Gjedsted, 17 Aar, Hmd.
 2491. Kristian Helmar Frederiksen, Knivholt, Frederikshavn, 17 Aar, Godsejer.

Ialt 106. Deraf 65 i alle seks Maaneder, 23 i fem, 7 i fire, 7 i tre, 3 i to Maaneder og 1 i én Maaned. Bag efter Navnene paa dem, der ikke har været her hele Tiden, staar et Tal i Klammer, der betegner Maanedernes Antal.

Skolen har altsaa haft paa fjerde Vinter 1, paa anden Vinter 32 Lærlinge og paa første 106, eller ialt 139 mandlige Lærlinge.

Fordelt paa de enkelte Maaneder falder Lærlingetallet saaledes: I November 129, i December 128, i Januar 135, i Februar 134, i Marts 128 og i April 97 eller i Jævnmaal 125.

Ordnes Lærlingene efter Fædrenes Stilling, saa viser det sig, at 76 er Sønner af Gaardmænd, 20 af Husmænd, 2 af Arbejdere, 14 af Haandværkere, 8 af Handlende, 1 af en Højskoleforstander og 18 af Mænd i andre Livsstillinger. Blandt Lærlingene var der 20 Haandværkere, deraf 3 Typografer, 2 Elektrikere og 1 Maskinist, 17 i selvstændige Stillingen ved Landbruget, nemlig 2 Gaardejere, 3 Gaardbestyrere, 8 Mejerister, 3 Kontrolassistenter og 1 Fodermester, 2 Gartnere og 6 ved Handelen, 7 Lærere og 3 Journalister. 18 var fra Købstæder.

Af Lærlingene var 50 over 25 Aar, 87 mellem 25 og 18, 2 mellem 18 og 16 Aar og ingen under 16. Fra Ribe og Ring-

købing Amter var der 15, fra Vejle, Skanderborg, Aarhus og Randers 27, fra de fire nordligste Amter 27, fra Fyn 14, fra Sjælland 39, deraf 3 fra København, fra Lolland-Falster 1, fra Bornholm 1, fra Sønderjylland 9, fra Island 1, fra Norge 4, og fra Mähren 1.

33 har før været paa den udvidede Højskole, deraf 1 tre Gange. 82 har før været paa andre Højskoler eller Landbrugsskoler, deraf 30 to Gange og af dem igen 1 tre Gange. 11 har været paa Vallekilde, 5 paa Ladelund, Ollerup, Roskilde, Tune og Vestbirk, 4 paa Kerteminde, Kærehave og Ry, 3 paa Aagaard, Brøderup, Dalum, Hindholm, Ryslinge og Testrup, 2 paa Frederiksborg, Haslev, Høng, Vallø og Vinding, og 1 paa Bornholm, Djursland, Elev, Emdrupborg, Forsinge, Galtrup, Janderup, Jebjerg, Klank, Korinth, Krabbesholm, Lollands Højskole, Malling, Mellerup, Ondløse, Ribe, Skamlingsbanke, Sorø, Støvring, Sørup, Vejstrup, Vesterdal og Vraa, 4 paa Landbrugsskole uden at opgive Navn, og 2 paa Højskole i Norge. 5 har gaaet i Aftenskole og 5 i Efterskole. 14 har gaaet paa Latin- eller Realskole, deraf 5 med Præliminæreksamen og 2 med Studentereksamen. 5 havde Seminaristeksamen, 8 havde gaaet paa teknisk Skole og 4 paa Handelsskole, 1 var Landbrugskandidat, 3 havde læst privat, og 6 havde gaaet paa forskellige Kursus.

II. Kvindelige Lærlinge.

1. Anden Vinters Lærlinge.

284. Sigrd Hessellund, Ladelund, Brørup, 26 Aar, Forst. (1429)
285. Elisabeth Hansen, Øster Havgaard, Vejen, 24 Aar, Statskonsulent (1439)
286. Christine Dahlgaard, Lyby, 24 Aar, Gdr. (1441)
287. Hedeveg S. Ring, Jelling, 23 Aar, Lærer (1448)
288. Rigmor Hansen, Forsøgsgaarden, Aarslev, 22 Aar, Forsøgsleder (1461)
289. Anna Christensen, Aarhus, 22 Aar, Skræder (1453)
290. Aja Esther Heurlin, København, 21 Aar, Gartner (1477)
291. Kristine Bardenfleth, Vejle, 20 Aar, Amtmand (1485)
292. Kirstine Madsen, Aale, 20 Aar, Gmd. (1492)
293. Ebba Abildgaard, Aldrupsgaard, Stenderup, 20 Aar, Propr. (1494)
294. Nina Warberg, Glorup, Øxendrup, 20 Aar, Godsforv. (1495)

295. Karen Bardenfleth, Vejle, 19 Aar, Amtmand (1499)
 296. Marie Bjerger, Bakkehus, Vejen, 19 Aar, Højskolel. (1500)
 297. Ellen Jensen, Steffensminde, Nr. Alslev, 18 Aar, Propr. (1502)

Ialt 14. Deraf har 12 været her i alle seks Maaneder, Nr. 287 har været her i fem Maaneder og Nr. 289 har været her i fire Maaneder.

2. Første Vinters Lærlinge.

1503. Fotograf Johanne Larsen, København, 36 Aar
 1504. Dorothea Nørregaard, Nørregaard, Gudme, 33 Aar, Gmd. (5)
 1505. Jordemoder Anna Bentsen, Lejrskov, Lunderskov, 31 Aar
 1506. Anna Hansen, Fjelsted, Aarup, 31 Aar, Gmd.
 1507. Bodil Moltesen, Bøllinglunde, Skjern, 28 Aar, Gmd. (5)
 1508. Sygeplejerske Petra Jørgensen, Hasle, Aarhus, 28 Aar
 1509. Lærerinde Marie Skov, Tyrsted, Horsens, 28 Aar (2)
 1510. Juliane Nielsen, Gaskær, Slangerup, 28 Aar, Gmd.
 1511. Andrea Hansen, Vejlbjerg, Grenaa, 27 Aar, Hmd.
 1512. Petrea Nielsine Pedersen, Aarhus, 27 Aar, Gmd.
 1513. Maren Bjerg, Vandborg, Bonnet, 27 Aar, Gmd.
 1514. Ida Fenger, København, 26 Aar, Ingeniør (2)
 1515. Lærerinde Cecilie Thing, Hune, Aabybro, 26 Aar
 1516. Anna Margrethe Nielsen, Glostrup, Nykøbing, Sjælland, 26 Aar, Gmd.
 1517. Lærerinde Margrethe Pedersen, Gravergaarden, Stubbe-
 købing, 26 Aar
 1518. Ane Gyldenkærne, Ovsager, Lejre, 26 Aar, Gmd.
 1519. Marie Olsen, Hvidegaard, Holbæk, 26 Aar, Gmd.
 1520. Lærerinde Margrethe Hauberg, København, 26 Aar
 1521. Lærerinde Caroline Jensen, Ramme, 25 Aar (5)
 1522. Ingrid Jensen, Sprove, Stege, 25 Aar, Lærer
 1523. Anna Andersen, Magleby, Klippinge, 25 Aar, Gmd. (5)
 1524. Daff Crome, Hornbæk, 25 Aar, Konsul
 1525. Marie Møller, Kaløvig Strandhotel, Rønne, 25 Aar, Hotel-
 ejer
 1526. Sløjdlærerinde Ruth Debora Josefson, Breared, Sverige, 25 Aar.
 1527. Katinka Bay, Bjerre, Vejle, 25 Aar, Kroejer
 1528. Maria Dall, Brudsiggd., Skodborg, 25 Aar, Gmd.
 1529. Kathrine Just, Mørke, 25 Aar, Gmd.

1530. Kathrine Pedersen, Vissingkloster, Østbirk, 25 Aar (4)
1531. Mary Christensen, Havergaard, Hee, 24 Aar, Gmd.
1532. Marta Jensen, Kolding, 24 Aar, Retsvidne (4)
1533. Marie Gyldenkærne, Vejgaard, 24 Aar, Gmd.
1534. Martha Nielsen, Hornslet, 24 Aar, Rentier (3)
1535. Martha Madsen, Langemark, Tranebjerg, 23 Aar, Gmd. (5)
1536. Signe Olsen Brandt, Lemvig, 23 Aar, Overportør (4)
1537. Anna Jacobsen, Tvingstrup, 23 Aar, Købmd. (4)
1538. Karen K. Broholm, Vejle, Allested, 23 Aar, Dyrlæge
1539. Marie Schmidt, Holsted, 23 Aar, Købmd. (5)
1540. Gudrun Bønløkke, Bønløkkelund, Grenaa 23 Aar, Gmd.
1541. Skolköklärlarinne Siri Hanstrøm, Broby, Sverige, 22
Aar, Godsegare (1)
1542. Astrid Friis Hansen, Hyllested, Dalmose, 22 Aar, Gmd.
1543. Rigmor Nyborg, Uldum, 22 Aar, Gmd.
1544. Anna Rasmussen, Eskildstrup, 22 Aar, Gmd.
1545. Margrethe Olsen, Haarlev, 22 Aar, Gmd.
1546. Camilla Erichsen, Snejbjerg, Herning, 22 Aar, Tegl-
værksejer
1547. Dagny Fog, København, 22 Aar, Vognfabrikant.
1548. Marie Clausen, Aarby, Kallundborg, 22 Aar, Lærer
1549. Marie Chr. Lei, Dundelum, Hoptrup, 22 Aar, Gmd.
1550. Gudrun Wedel Larsen, København, 21 Aar, Rentier
1551. Anna Ehrenreich, Øster Tørslev, 21 Aar, Stationsforst.
1552. Anna Oxe, Herning, 21 Aar, Købmd.
1553. Ambrosia Haslund, Brandstrup, Løgten, 21 Aar, Lærer
1554. Astrid Sørensen, Tommerup, Kallundborg, 21 Aar,
Gmd. (5)
1555. Anna Hasselbalch, Grenaa, 21 Aar, Jernstøber (5)
1556. Jacobine Schmidt, Hellerup, 21 Aar, Skibsfører
1557. Marie Nielsen, Stenbogaard, Give, 21 Aar, Gmd.
1558. Hjørdis Bennike, Buenos Aires, Argentina, 21 Aar, Re-
daktør
1559. Marie Jensen, Framlev, Harlev, 21 Aar, Købmd.
1560. Bodil Katrine Jensen, Vrønding, 21 Aar, Gmd.
1561. Ingegerd Andersen, Mosehus, Holmestrup, 21 Aar,
Bødker
1562. Anna Søgaard, Søgaard, Lyngby, 21 Aar, Gmd.
1563. Kristine Sæderup, Aalborg, 21 Aar, Kommissionær
1564. Bogholderske Anna Sørensen, Brønderslev, 21 Aar
1565. Lærerinde Petrea Grand, Holsted, 21 Aar

1566. Astrid Riisberg, Stougaard, Toustrup, 21 Aar, Gmd.
 1567. Anne Jensen, Vrinders, Knebel, 21 Aar, Købmd.
 1568. Laura Bech, Karlslunde, Taastrup, 21 Aar, Gmd. (1)
 1569. Kontorist Valborg Rasmussen, Kirkeby, Stenstrup, 20
 Aar (5)
 1570. Elvira Schrøder, Kolding, 20 Aar, Fabrikant
 1571. Elli Møller, Aabenraa, 20 Aar, Maler
 1572. Kirstine Liengaard, Ebdrup, Farsø, 20 Aar, Gmd.
 1573. Emma Kr. Madsen, Ravning Skov, 20 Aar, Murer
 1574. Anna Jensen, Holmagergaard, Løgstør, 20 Aar, Gmd.
 1575. Thora Hansen, Molgjer, Vrønding, 20 Aar, Gmd.
 1576. Anna Egebjerg, Svendborg, 20 Aar, Redaktør
 1577. Margrethe Andersen, Hellekærgd., Ringsted, 19 Aar, Gmd.
 1578. Magda Biering, Gammelby, Bogø, 19 Aar, Præst
 1579. Märta Uhr, Saltsjö-Storängen Södertörn, Sverige, 19 Aar,
 Inspektør
 1580. Ellen Andersen, Herning, 19 Aar, Hotelejer (5).
 1581. Thora Christiansen, Højby, 19 Aar, Provst
 1582. Olufa Jespersen, Solvang, Ølholm, 19 Aar, Gmd. (5)
 1583. Aase M. Glavind, Vantinge, Ringe, 19 Aar, Kbmd.
 1584. Elisabeth Johnstrup-Helweg, Vejle, 19 Aar, Driftsbestyrer
 1585. Asta Andersen, København, 19 Aar
 1586. Astrid Ingeborg Thyssen, Ølgod, 19 Aar, Provst
 1587. Gudrun Schrøder, Kolding, 18 Aar, Fabrikant
 1588. Ruth Kihlberg, Bengtafors, Sverige, 18 Aar, Postmästare
 1589. Ingeborg Rager, Holbæk, 18 Aar, Propr.
 1590. Elmine Smith-Petersen, Esbønderup, Esrom, 18 Aar,
 Præst
 1591. Gerda Wilhelmine Kaae, Tikøb, Fredensborg, 18 Aar, Præst
 1592. Expeditrice Mary Lyngkjær, København, 18 Aar.
 1593. Ingeborg Rasmussen, Ly, V. Karleby, 18 Aar, Mejeriejer
 1594. Ingeborg Poulsen, København, 18 Aar, Gartner
 1595. Laura Sophie Jensen, Hvidbjerg, 18 Aar, Lærer
 1596. Inger Marie Knudsen, Trustrup, Lyby, 18 Aar, Gmd. (4)
 1597. Nora Møller, Hørning, 18 Aar, Gmd.
 1598. Lisa Grønwall, Herrstorp, Ronneby, Sverige, 18 Aar,
 Läkare
 1599. Marie Nyborg, Horsens, 18 Aar, Fouragehdl.
 1600. Olga Marie Kaae, Tikjøb, Fredensborg, 17 Aar, Præst
 1601. Erna Bruhn Jensen, Slagelse, 17 Aar, Redaktør.

Ialt 99. 78 har været her i alle 6 Maaneder, 11 i fem, 5

i fire, 1 i tre, 2 i to Maaneder og 2 i én Maaned. Bag efter Navnene paa dem, der ikke har været her hele Tiden, staar et Tal i Klammer, der betegner Maanedernes Antal.

Skolen har altsaa haft paa anden Vinter 14 og paa første 99, ialt 113 kvindelige Lærlinge. Fordelt paa de enkelte Maaneder falder Lærlingetallet saaledes: I November 111, i December 108, i Januar 111, i Februar 108, i Marts 103 og i April 92, eller i Jævnmaal 106.

Ordnes Lærlingene efter Fædrenes Stilling, viser det sig, at 45 er Døtre af Gaardmænd, 1 Datter af en Husmand, 6 Døtre af Haandværkere, 9 af Handlende, 22 af Embedsmænd, Lærere o. l. og 30 af Mænd i andre Livsstillinger. 8 var Lærerinder, 3 Sygeplejersker og 1 Jordemoder, 3 havde Stilling ved Handelen, og 1 var Fotograf.

Af Lærlingene var 30 over 25 Aar, 81 mellem 25 og 18 Aar, 2 mellem 18 og 16 Aar og ingen under 16 Aar. Fra Ringkøbing og Ribe Amter var der 16, fra Vejle, Skanderborg, Aarhus og Randers Amter 35, fra de fire nordligste Amter 8, fra Fyn 9, fra Sjælland 32, deraf 8 fra København, fra Lolland-Falster 4, fra Sønderjylland 8, fra Sverige 5 og fra Argentina 1. 24 var fra Købstæder.

6 af Lærlingene har før været paa den almindelige Pige-højskole i Askov, og 59 har før været paa andre Højskoler, deraf 7 to Gange og af dem igen 1 tre Gange. 5 har været paa Ollerup og Ubberup, 4 paa Roskilde, 3 paa Jebjerg, Odder, Rødkilde og Vallekilde, 2 paa Dalbyneder, Hadsten, Hoven, Støvring og Testrup og 1 paa Aagaard, Bornholm, Elbæk, Frederiksborg, Give, Hindholm, Janderup, Krabbesholm, Køng, Levring, Løvenholm, Ondløse, Ryslinge, Stevns, Uldum, Vesterdal og Nr. Ørslev. 4 har gaaet paa Pigeskole og 5 i Efterskole. 14 har gaaet i Realskole, deraf 13 med Præliminæreksamen. 3 havde Lærerindeeksamen, 3 havde gaaet paa Handelsskole og 1 paa Husholdningsskole, 2 havde læst privat, og 9 havde gaaet paa forskellige Kursus.

BIBLIOTEKET.

VED POUL BJERGE.

BIBLIOTEKET tæller nu hen imod 30,000 Bind. Det er nærmest beregnet for Lærere og Lærlinge, men bruges ved Siden af som offentligt Bibliotek efter lignende Regler, som gælder vore store offentlige Biblioteker; dog maa Laanerne selv betale Portoen. Der er i Skoleaaret 1910—11 udlaant ialt 6129 Bind, deraf 1271 til Skolens Lærere, 4160 til dens Lærlinge, 293 til Folk udenfor Skolen og 405 til Brug i Læsesalen. Ved Siden af Biblioteket er Læsesalen, eller som den sædvanlig kaldes, den tavse Læsestue. Her er et Haandbibliotek, der indeholder Haandbøger, Ordbøger, Kataloger, Lexika o. l. og noget Skønlitteratur, ialt omtrent 600 Bind. Desuden fremlægges en Del Tidsskrifter, efterhaanden som de udkommer. For Tiden er det omkring ved hundrede. Læsesalen er daglig aaben om Vinteren fra Kl. 2 til 4, om Sommeren fra 4 til 6 for alle Lærlinge. Desuden har den været aaben for ældre Hold alene 2 Timer ugentlig. Der har i Aarets Løb været 4132 Besøg i de 196 Dage, der har været aabnet. Desuden har hver af Skolens Lærere Nogle til Læsesalen og har altsaa Adgang til de Bøger og de Tidsskrifter, som findes der. Der er intet Regnskab ført over Bøgenes Brug i Haandbiblioteket. Nu har man maattet bruge Læsesalen som Skolelokale, hvad der gør, at den ikke fuldt ud kan svare til sin Bestemmelse.

Der er i Aarets Løb skreven 500 Sedler til Kataloget, der svarer til en Forøgelse af omtrent 850 Bind.

Institutioner og Foreninger, der sender til Biblioteket:

Danmark: Danmarks geologiske Undersøgelse. — Dansk Export-Forening. — Foreningen »Danmarks Folkeminder«. — Dansk geologisk Forening. — Den antropologiske Komité. — Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Laboratorium for landøkonomiske Forsøg. — Den tekniske Forening. — Det danske meteorologiske Institut. — Det

kg. Bibliotek. — Det kg. danske Landhusholdningsselskab. — Det kg. danske Videnskabernes Selskab. — Det statistiske Bureau. — Foreningen af jydsk Landboforeninger. — Grosserer-Societetet. — Københavns Kommunalbestyrelse. — Københavns Universitets zoologiske Museum. — Kommissionen for videnskabelig Undersøgelse af de danske Farvande. — Rigsarkivet. — Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie.

Norge: Bergens Museum. — Den norske Kildeskriftkommission. — Det norske Rigsarkiv. — Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring. — Universitetsbiblioteket i Kristiania. — Videnskabselskabet i Kristiania.

Sverige: Fornskrift-sällskapet i Stockholm. — Göteborgs högskola. — Nordiska museet. — Universitetsbiblioteket i Upsala.

Finland: Åbo stads historiska museum. — Suomen valtionarkisto = Finlands statsarkiv.

Andre Lande: Department of the interior, Bureau of education. Washington.

Følgende Forfattere har givet nævnte Bøger:

Appel, Axel: Husdyrbruget 1910, med særligt Henblik paa Kvægavlen og Kvægbruget. 1911.

Arup, Johannes: Vore udenlandske Markeder og Omsætningsforhold for Kvæg og Kød. 1911.

Berthelsen, S. og Emil Rasmussen: Betænkning afgiven af Mindretallet i Fæstekommissionen af 1910.

Bækhøj, Lars: Argentinas Historie. Buenos Aires. 1910. Indb.

Carøe, R.: Kongelig Majestæts Hofbarberer indtil 1660. — Ruprecht Geisspuscher, Kong Christian III. Saarlæge.

Clausen, P. H.: Smaaavink til unge Søfolk med særligt Henblik paa Sejlskibsfarten. Nordby 1903.

Dahl, Frantz: Almindelig borgerlig Straffelov af 10. Febr. 1866. 3. Udg. — Fortegnelse over Studenterne fra Aaret 1911.

Elert, Th.: Utvecklingslinier för den svenska folkhögskolan. Örebro 1910.

Elvius, S.: Slægtregister over Familien Engelsen.

Fausbøl, J.: Minder fra Agerskov Sogn. Haderslev 1910.

Feilberg, H. F.: Bidrag til en ordbog over jyske almuesmål. 37—38.

Frederiksen, H. C.: Om Oplæsning, trykt som Manuskript. Stege 1910.

Göteborg högre Samskola 1901—1911, utg. af skolans lärare.

Hendriksen, F.: Mennesker og Oplevelser, Erindringer fra sidste Halvdel af nittende Aarhundrede med ni særskilt trykte Blade i Texten og et Bilag med 52 Billeder fra Kjøbenhavn. Nr. 80 af 110 nummererede Ekspl. 1910. Indb.

Holmström, Leonard: Om folkhögskolans mål, medel och framtidsutsikter. Göteborg 1911.

Jensen, J. P.: Bondevennen Asmund Gleerup, skildret i Anledning af Hundredaaret for hans Fødsel. 1910.

Jensen, Karen: Den lille Rigsdagstidende. 5. Aarg. 1910.

Jensen, Ras. og J. P. Jensen: Landbrugsregnskab. 4. Oplag. Slagelse. 1910.

Johnsson, J.: Dansk Folkemedicin. Om Tandpine. 1911.

Krarup, Alfred: Fortegnelse over historisk Litteratur for Aaret 1909.

Kristensen, Marius: Stednavneforskning — Navneforskning.

Køedt, A. Pescheke: Regeringens Skattepolitik. — Vore Arbejdsforhold. — Vort Forsvarsvæsen.

Larsen, P. M.: Danske Landbrugskandidater, deres Virksomhed og Adresser. 1911.

Madsen, Andr.: E. Rostrup som Ornitholog. — Haveplanternes Fjender blandt Snyltesvampe og Skadedyr. Slagelse 1911.

Marstrand, Even: Nogle nyere Undersøgelser om Forholdet mellem Arbejdstid og Arbejdsydelse. 1911.

Melsted, Bogi Th.: Islandsk Bogfortegnelse for 1909.

Molbech, O. C.: Emigrantens Sange, Nr. 106 af 150 nummererede Ekspl.

Mortensen, F. V.: Fiskeriberetning for Aaret 1910.

Mortensen, Karl: Litteraturudvalg for Gymnasiet. I. Indtil Aar 1700. B. Indledninger og Forklaringer. 1911.

Müller, P. E.: Om Bjergfyrens Forhold til Rødgranen i de jydskede Hedekulturer. — Om nogle Bælgplanters Udvikling i bearbejdet Hedejord. — Studier over Skov- og Hedejord. — Med fl.

Nielsen, Andr.: Andels-Bevægelsen. Aarhus 1910.

Nielsen-Stevns, Edv.: Brydning. Odense 1911.

Nordlind, Tobias: Studier i svensk folklore. Lund 1911.

Nyrop, C.: En gammel Smedevise med tilføjede Oplysninger. — Til Minde om kirurgisk Instrumentmager Professor Camillus Nyrop paa Hundredaarsdagen for hans Fødsel den 18. Februar 1911, trykt i 120 Ekspl. — Arkivsekretær Gerhard Leslie Grove.

Olsen, Bernhard: Det sidste Neg. 1910. — Festen paa Dansk Folkemuseums 25aars Aabningsdag den 8. Aug. 1910.

Ringkøbing Amts Vareindkøbsforening 1886—1911, et Festskrift.

Rosenørn, I. K.: Jens Kjerk, en jydsk Skemtesaga, med Tegninger af Joh. Kristensen. 1910.

Rydbert, P.: Vandringsvers. 1910.

Rørdam, Valdemar: Svensk Litteratur, en folkelig Vejledning. 1911. — Vi og vort Fædreland. 1911.

Sonnichsen, P., A. P. og S.: Slægten Sonnichsen og den dertil hørende Slægt Thomsen af Sønderho paa Fanø. 1908.

Sørensen, Will.: Om Lydorganerne hos Fiske. — Hvorledes er Forholdene i vor zoologiske Have? — Foreløbig Meddelelse om Spiraclerne hos Insecterne i Almindelighed og hos Scarabæerne i Særdeleshed? — De kompetente Autoriteters bedste Skøn. — Hvorledes lever Larven af *Hypoderma bovis* de Geer?

Tårup, Kr.: En sjællandsk Bonde, Levnedsskildring om Gård-ejer Jens Olsen i Sjolte. 1911.

Thomassen, Fr.: Den hollandske Skolemand Jan Lighthart. — Fra Aarets Skoleudstillinger. 1911.

Trap, Cordt: Arbejdslønnen i København i Aaret 1909.

Tuxen, S. C. A.: Landmandens Regnskabsbog.

Westergaard, H.: Alkoholforbrugets Indflydelse paa Livsvarigheden. 1910.

Volff, R.: Profeten Amos, udlagt for Lægfolk. 1911.

Af andre Boggaver nævnes:

»Hr. Forstander! Efter fremsat Ønske af fhv. Stiftsfysikus i Tønder, Dr. med. *Fr. Ulrik* har Eksekutor i fhv. Institutbestyrerinde Frøken *Albertine Sørensens* Bo, Overretssagfører *Axel Bang* tilladt, at medfølgende Bøger maatte sendes til Askov Højskole. Jeg tillader mig derfor at sende dem og haaber, de maa blive baade til Gavn og Fornøjelse.

Forbindtligst

Augusta Grævesen.

Vi modtog saa en stor Kasse Bøger, omtrent 100 Bind, hvoraf de fleste indbundne og i udmærket Stand. Der var Ordbøger, historiske Værker, naturhistoriske, alt gennemgaaende gode Bøger, ogsaa hvad Indholdet angik.

Boghdl. **Anton Andersen**: Hinrichs Halvjaars-Katalog 1910 I—II.

Red. **Hans Appel**: Mælkeritidende, udg. af dansk Mejeristforening, ledet af H. Appel. 22. Aarg. Indb.

Kultusminister **Jacob Appel**: H. D. Lind: Fra Kong Frederik den andens Tid. — Do.: Kong Kristian den fjerde og hans Mænd paa Bremerholm. — Do.: Kong Frederik den tredjes Søgagt. — P. E. Müller: Om Adgang til Skilsmisse.

Aug. Bangs Boghandel: H. C. Frederiksen: Den personlige Skole 1909 og Med et Barn ved min Side. 1910.

Gross. **Olaf O. Barfod**: Fra Kampen mod Smudspresen. 1910.

Red. **Ras. Bertelsen**: J. P. Wammen: Karup, dens Helligkilde og dens Kirke. 2. Opl. Viborg 1911.

Carlsbergfondets Direktion: C. Nyrop: J. C. Jacobsen, et Mindeskrift 1810—1910, med en Redegørelse for Carlsbergfondets almindelige videnskabelige Afdelings Virksomhed. 1876—1910.

Kontorchef **Frantz Dahl**: Carl Sørensen: Dybbøl, 1907, og Hajen, en Hvalfanger-Fortælling. 1907.

Pastor **N. Dalhoff**: Kristelige Kvinder. I—VII. Kbh. 1903—8.

Det danske Hedeselskab: Træplantnings Historie i Thisted Amt siden Aar 1800. Med et Kort. 1911.

Godsejer **J. Estrup**: H. F. J. Estrup: Journal d'un voyage en Normandie 1819, publié par J. Estrup. 1911.

Dr. phil. **H. F. Feilberg**: V. Th. Thejsen: Ungdomsvejledning, en forsømt Samfundssag i Danmark. — Jul. Thomsen: Vandringer paa Naturvidenskabens Gebeet. Indb.

Cand. theol. **Sven Fenger**: Palle Rosenkrantz: Dina. Historisk Roman. — Leo Tolstoj: What is art?

Peder Greens Enke: Luise Alcott: I Rosentiden. — B. Bjørnson: Paa Storhove. — Forlagsbureauets Haandlexikon. I—II. — C. Lambek: Indledning til Kulturens Filosofi og Om psykologiske Beviser. — Th. P. Krag: Hjem, Sang i Prosa. — Valdemar Rørdam: Gudrun Dyre. — Johan Skjoldborg: Kragehuset. — Fanny Tuxen: Eva Ross. — Og 20 Bind flere, mest af Skrifter udg. af Selskabet til historiske Kildeskrifters Oversættelse.

Xylograf **Fr. Hendriksen**: C. M. Schmidt: Arkitekten C. F. Hansen og hans Bygninger. 1911.

Redaktør **H. Henriksen** har atter i Aar sendt os en stor Pakke Bøger af nyere Litteratur, deriblandt en hel Del Lejligheds Smaaskrifter.

Hit islenska bókmenta-félag ved dets Viceformand *Bogi Th. Melsted* sendte os, hvad nævnte Félag har udgivet. Det fylder fire Meter løbende Hylde, og det er alt til Oplysning af Islands Historie, Kultur og Natur-Forhold. Sammen med, hvad vi havde før, danner det nu en ganske fyldig Afdeling om Island.

Rentier **Chr. Hvolbøl**: Den danske Folkefest paa Skamlingsbanken den 4. Juli 1844.

Andr. Fr. Høst & Søn: C. Juel: Elementerne af Infinitesimalregningen. 2. omarb. Udg. 1911.

Severin & Andreas Jensen, et Jubilæumsskrift. 1861 — 31. Oktober — 1911, af C. Nyrop.

Udgiver **Konrad Jørgensen** giver et Eksempplar af alt, hvad der trykkes i hans Trykkeri, Højskolebladet endog i tre Eksemplarer, deraf det ene indbundet.

Komiteen for Studenterne fra 1886, Biografier og Portrætter i Anledning af femogtyve Aars-Jubilæet. 1911.

Kungl. svenska vetenskaps-akademien i Stockholm: Lex prix Nobel an 1908, 1909 og 1910.

Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet: St. St. Blicher: E. Bindstouw, Fortællinger og Digte i jydsk Mundarter. Randers 1842. — Poul Schultze-Naumburg: Kulturarbeiten. III og VI. Indb. — 23 Indbydelsesskrifter og 10 Beretninger o. l.

Pianist **Kai Müllen**: Dansk Folketidende, udg. af Sofus Høgsbro og Harald Holm. 1.—18. Aarg. 1866—83. Indb. i seks Bind.

Nationale Forfatters Forlag: P. Lauritsen: Gyldendalske Forlag og danske Litteraturforhold. 1811.

Nordehov Sogneselskap: August Stenhammer: Nordehovs sogneselskap gennem 100 aar. 1810 — 10. Juli — 1910. Festskrift.

Boghdl. **Aage Prior** gav os Lov til at tage ud af hans Forlag, hvad vi mente at have Brug for. Vi fik ialt 30 Bind, deriblandt 20 Bind af Luise M. Alcotts Fortællinger.

Rigsdagen ved dens Bibliotekar *Emil Elberling*: Rigsdagstidende, Statsregnskabet, Statsrevisorernes Beretning m. m.

Højskolelærer **Jens Rosenkjær**: M. Cl. Gertz: Knud den helliges Martyrhistorie. — J. Paludan: En Overgangsgruppe i nordeuropæisk Digtning omkring Aar 1700.

Ryslunge Højskoles Elevforening: Medlemsblad 1903—10.

Det Rønnenkampske Boglegat: Poul Andræ: Gehejmekonferentsraad Andræ, en biografisk Fremstilling. 2. Bind. — N. F. S. Grundtvig: Udvalgte Skrifter ved H. Begtrup. 1.—10. Bind. — H. Høfding: Den menneskelige Tanke. — Johannes V. Jensen: Himmerlandshistorier. 1.—3. Saml. — Alex. Kielland: Breve udg. af hans Søn. 1.—2. B. og Breve til hans Søn. — Jonas Lie: Oplevelser. — H. Ploug: Carl Ploug, hans Liv og Gerning. 1. Del.

Tandlæge **Axel Schrøder**: Militært Tidsskrift. '38. Aarg.

Gros. **Johannes Schrøder**: P. O. Boddling: Missionens Nødven-

dighed og Velsignelse. — Bolae Dotto: Fra Hedenskab til Tro. —
Karter over den nordiske Santalmissions Virkefeldter. 1908.

Fru Wenche Sivle: Per Sivles Skrifter. I—III. Kristiania
1909—10.

De danske Skytteforeninger: L. F. C. Krogh: Skyttesagen i
Danmark gennem halvtredsindstyve Aar 1861—1911.

Statens Bogsamlingskomité har tilstaaet Højskolen 150 Kr.
til Indkøb af Bøger til Elevbiblioteket. Derfor er købt Sveriges
historia intill tjugende seklet I—XI. afd. — W. Drejer: Jorden i
Tekst og Billeder og en Del russisk Litteratur.

Fru Kirsten Svelmøe Thomsen: John R. Mott: Den afgørende
Time i den kristne Mission.

Enkefru Marie Termansen: P. Hansen: Familieminder og Erin-
dringer fra Farum og Omegn. Lyngby 1879.

Pastor Joh. Tiedje: Nordslesvig, en Forhandling i Ugebladet
Die christliche Welt mellem Vald. Ammundsen, Martin Rade og
Joh. Tiedje, overs. af V. Ammundsen. 1909.

R. Torkildsens Boghandel i Haslev: S. P. Nielsen: Bondestan-
dens Historie, et Foredrag. Haslev 1910.

For overflødige Dubletter og gamle Aviser har Biblioteket tilbyttet
sig 48 Værker i 55 Bind — deraf 4 indbundne.

Følgende Tidsskrifter bliver Skolen frit tilsendt:

Árbók hins Íslenzka fornleifafjelags. 1910. Reykjavik.

Atlanten, Medlemsblad for Foreningen »De danske Atlanterhavs-
øer«, red. af I. Windfeld.

Bornholmske Samlinger, 6 Bind, udg. af Bornholms Samfund.

Botanisk Tidsskrift, udg. af dansk botanisk Forening, red. af L.
Kolderup Rosenvinge.

Búnaðarrit utg. af Búnaðarfélag Íslands 24 ár. 1910.

Finnisch-Ugrische Forschungen, Zeitschrift für finnisch-ugrische
Sprach und Volkskunde nebst Anzeiger unter Mitwirkung von Fach-
genossen, herausgegeben von E. N. Setälä, Kaarle Krohn und Yrjö
Wichmann. Helsingfors. 9. band. 1909.

For Kirke og Kultur, udg. af Thv. Klavenes og Eivind Berggrav-
Jensen, Kristiania.

Handelsskolebladet, Organ for alle Spørgsmaal vedrørende den
unge Handelsstands teoretiske Uddannelse, red. af Niels P. Nielsen.

Hjem og Skole, udg. af Dansk Skoleforening ved H. Skat Rørdam.

Meddelelser fra Udenrigsministeriet. 1910.

Nordisk Missions-Tidsskrift, ny Række, red. af Vilh. Sørensen og Ferd. Munck.

Nordisk tidskrift för vetenskap, konst & industri, utg. af Letterstedtska föreningen, red. af Oscar Montelius, G. Gran och H. Olrik.

Nordiska Museet, Fataburen, kulturhistorisk tidskrift, utg. af Bernhard Salin.

Samfundets Krav, socialt Tidsskrift, red. af F. Linderberg.

Sammenbragte Breve for Indsamling af levedysiske lagttagelser og Erfaringer. Nr. 1—16.

Tidsskrift for Landbrugets Planteavl, udg. af Statens Planteavlsudvalg, red. af H. C. Larsen.

Tidsskrift for Vind-Elektricitet.

Varden, udg. og red. af Oskar V. Andersen.

Verdandi, tidskrift för ungdomens målsmän och vänner, udg. af Anna Sandström och Lars Hökerberg.

Vor Fremtid, Tidsskrift for konservativt Nutidsarbejde, red. af Holger Jørgensen.

Meddelelser, Indbydelsesskrifter og Beretninger er tilsendt Skolen fra forskellige Højskoler, lærde Skoler, Foreninger, Selskaber og Stiftelser.

Følgende Blade bliver Skolen frit tilsendte: Aalborg Amtstidende, Aalborg Venstreblad, Aarhus Amtstidende, Agrar-Dagbladet, Andelsbladet, Arbejderbladet, Bornholms Social-Demokrat, Dannevirke (Amerika), Dansk Budstikke, Dansk Folkestyre, Dansk Folketidende, Dansk Husflidstidende, Dansk Kirketidende, Dansk Landbrug, Dansk Ungdom, Den danske Biavls-Tidende, Den nye Tid, Esbjerg-Posten, Ferskvandsfiskeribladet, Folkebladet (Svendborg), Folkebladet (Vejen), Folkelæsning, Folkeskolen, Folkevennen, Fredericia Dagblad, Frederiksborg Amts Avis, Fyns Tidende (3 Eksp.), Gartner-Tidende, Göteborgs handels- och sjöfartstidning, Haven, Hedeselskabets Tidsskrift, Helsingør Avis, Hjemmets Blad, Hjørring Amtstidende, Hjørring Venstreblad, Holbæk Amts Dagblad, Holbæk-Posten, Horsens Dagblad, Horsens Social-Demokrat, Høgskulebladet, Illustreret Familie-Journal, Jydsk Husdyravl, Kalundborg Folkeblad, Kirkeklokken, Kirkelig Samler (Amerika), Kolding Avis, Kolding Folkeblad, Kors og Stjerne, Kvinden og Samfundet, Københavns Kirkesag, Landbo-Dagbladet, Landmands-Blade, Langelands Folkeblad, Lolland-Falsters Folketidende, Maanedssblad for den danske Folkekirke, Maribo Amtstidende, Middelfart Venstreblad, Mosebladet, Mælkeritidende, Møens Dagblad, Nordsjællands Venstreblad, Notes on books, Ny-

borg Avis, Nytt Kirkjulađ, Næstved Tidende, Præstø Avis, Randers Amtsavis, Randers Dagblad, Randers Venstreblad, Ret, Ribe Amtstidende, Ribe Stiftstidende, Ringkøbing Amts Avis, Ringkøbing Amts Dagblad, Roskilde Dagblad, Samsø Folkeblad, Santal-Posten, Skive Folkeblad, Sorø Amtstidende, Sorø Folketidende, Stenografisk Tidsskrift, Stubbekøbing Avis, Sursum Corda, Svendborg Amtstidende, Syd og Nord, Sydjydsk Folkeblad, Sydsjællands Venstreblad, Søndagsbladet, Sønderjylland, The Periodical, Thisted Amtstidende, Ugeskrift for Landmænd, Ungdomen (Finland), Ungdom og Idræt, Varde Folkeblad, Vejle Amts Folkeblad, Vendsyssel Folkeblad, Venstrebladet, Venstres Folkeblad, Vestjyllands Afholds-Dagblad, Vestjyllands Social-Demokrat, Viborg Stifts Folkeblad, Vort Folk, Vort Landbrug, Østsjællands Folkeblad.

SKOLENS REGNSKAB

FRA 1. MAJ 1910 TIL 30. APRIL 1911.

INDTÆGT:

Kassebeholdning 1. Maj 1910.....	Kr.	130,12
Pigeskolen Sommeren 1910	Kr.	5077,00
Den udvidede Højskole i Vinteren 1910—11:		
Den kvindelige Afdl.	Kr.	10513,00
Den mandlige	—	— 12241,00
		<u>— 22754,00</u>
		— 27831,00
Efterbetaling fra tidl. Aars Lærlinge	Kr.	900,00
Efteraarsmøde	—	802,00
		<u>— 1702,00</u>
Leje af Værelser i Vinteren 1910—11	Kr.	1563,00
Husleje af to Lærere.....	—	600,00
Gymnastikkursus for Kvinder i Aug. som Husleje	—	100,00
		<u>— 2263,00</u>
Gaver:		
Lærer Østergaards og Hustrus Legat: Renter	Kr.	50,00
R. Fengers Legat: Renter	—	120,00
		<u>— 170,00</u>
Statsunderstøttelsen.....		<u>— 14500,00</u>
		<u>Kr. 46596,12</u>

UDGIFT:

Lønninger	Kr.	27610,00
Varme, Rengøring, Kørsel, Aviser, Kundgørelser, Lægehonorær m. m.	—	4726,02
Skat og Brandpenge	—	218,66
		<u>Kr. 32554,68</u>
Bygninger og Boskab:		
Varmeindlæg i Gymnastiksalen ..	Kr.	1275,00
Reparationer.....	—	3095,05
Biblioteket	—	696,54
		<u>— 5066,59</u>
Renter og Afdrag	—	2453,39
Henlagt til Byggefond	—	6000,00
Kassebeholdning den 30. April 1911.....	—	521,46
		<u>Kr. 46596,12</u>

BRANDFORSIKRINGSSUMMEN:

Bygningerne		Kr. 126228,00
Almindeligt Indbo for	Kr. 3500,00	
Bogsamlingen	- 10000,00	
Kakkelovne og Komfurer	- 2500,00	
Fysisk-kemisk Samling	- 3000,00	
Naturhistorisk Samling	- 1000,00	
Kunstværker og Billeder	- 2500,00	
		- 22500,00
		<u>Kr. 148728,00</u>

Paa Højskolen hviler en Gæld til Statskassen paa Kr. 51575,49.

LEGATER

KNYTTTEDE TIL ASKOV HØJSKOLE

Fru Charlotte Schrøders Mindelegat,
bestemt til Understøttelse af Elever paa Askov Højskole,
særlig paa Sommerskolen.

1. Maj 1909 var Legatets Størrelse 5000 Kr., der indestaar i Vejen Sparekasse.

Lærer Østergaard og Hustrus Legat.

Renten af Legatet, 50 Kr. aarlig, er indgaaet i Skolens Kasse, tilsendt fra Skanderborg Amts Skolefond.

Rasmus Fengers Legat

er givet til direkte Støtte for Skolen. Legatet ejer 3000 Kr. i Kreditforeningsobligationer.

Morten Jørgensen og Hustrus Legat,

er givet til en fuld Friplads paa den almindelige Pigeskole om Sommeren. Legatet ejer 2000 Kr. i Kreditforeningsobligationer.

N. F. S. Grundtvigs Mindelegat,

stiftet 1883 af en »Norsk Højskoleven«, er paa 405,79 Kr., som indestaar i Vejen Bank.

Askov Blavlerfond.

Legatet er oprettet af »en Ven af Flid og Nøjsomhed«. Den var ifjor vokset til 844,28 Kr., naar den var bragt op til 1000 Kr., skulde Renten bruges til Fremme af Biavl i Jylland. En unævnt gav 155,72 Kr., saa de tusinde blev fuld. Til Sommer vil Legatet saa træde i Virksomhed.

Viggo Ulriks Præmielegat.

Legatet ejede 1. Maj 1909 en Obligation paa 1000 Kr. og en Sparekassebog i Vejen Sparekasse lydende paa 251,92 Kr.

Som sædvanlig er der i Aaret 1910—11 udbetalt 40 Kr. i Præmier gennem Bestyrelsen for Dansk Andels Ægekspor.

*Idet jeg paa Medlæreres og egne Vegne
lakker for alle de Gaver, som der paa de
foregaaende Blade er gjort Rede for, maa
jeg endnu med oprigtig Paaskønnelse nævne
3000 Kroner, som af Lovgivningsmagten
er bevilget til Støtte for anden Vinters Lær-
linge, og som er uddelte af Skolens Besty-
relse.*

Askov Højskole, Vejen, i Decbr. 1911.

*INGEBORG APPEL,
f. Schrøder.*

INDHOLD

	Side
<i>Even Marstrand</i> : Ludvig Schrøders Minde.....	3
<i>J. Rosenkjær</i> : En dansk Videnskabsmand.....	5
<i>Hans Appel</i> : For 25 År siden.....	19
<i>Jenny la Cour</i> og <i>En gammel Elev</i> : Nogle Meddelelser om den første udvidede Pigeskole i Askov.....	26
<i>H. Nutzhorn</i> : Morten Thomsen Bredsdorff.....	34
<i>Ingeborg Appel</i> : Fru Professorinde Maria Ribbing.....	43
<i>Lars Eskeland</i> : Viggo Ullmann.....	51
<i>Ingvald Sakshaug</i> : Karl Seip.....	57
<i>Ingeborg Appel</i> : Fra Maj 1910 til Maj 1911.....	66
Regnskab for Foreningen »Askov Lærlinge« 1910—11.....	98
<i>Poul Bjerger</i> : Højskolens Lærlinge.....	99
<i>Poul Bjerger</i> : Biblioteket.:.....	114
Skolens Regnskab.....	123
Legater, knyttede til Askov Højskole.....	125
